

منشأ إقرأ الثقافة

www.iqra.ahlamontada.com

چيروكى قهدير

قۇلتير (فرانسوا ماري تارويه)

و: حه مه كهریم هه ورامی

چىرۆكى قىسقا دەۋر

نوسىنى

قۇلتىر

وەرگىرانى

خەمەكەرىم ھەورامى

دەزگای توێژینهوه و بلاوکردنهوهی موکریانی

وهزارهتی روژنبیری و لاوان بهزیویهرایهتی

گشتی روژنامه نووسی و چاپ و بلاوکردنهوه

بهزیویهرایهتی بلاوکردنهوهی ههولیر

• چیرۆکی قه‌ده‌ر

• نووسینی: فۆلتیر

• وه‌رگیرانی له عه‌ره‌بییه‌وه: حه‌مه‌که‌رم هه‌ورامی

• نه‌خشه‌سازی ناوه‌وه: گۆزان جه‌مال رواندزی

• به‌رگ: جینگر عه‌بدوڵجه‌بار

• نرخ: ٣٠٠٠ دینار

• چاپی یه‌که‌م ٢٠١١

• تیراژ: ١٠٠٠ دانه

• چاپ: چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی روژنبیری و لاوان (هه‌ولیر)

• له به‌زیویه‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان ژماره‌ی سپاردنی (٦٩٢) ی سالی (٢٠١١) پینی دراوه.

زنجیره‌ی کتێب (٥٢٤)

نهر کتێبه و کتێبه‌کانی وه‌زاره‌تی روژنبیری له‌سه‌ر نهر ماله‌په‌ر به‌روژنه‌وه

ماله‌په‌ر: www.mukirvani.com

ئیمیل: info@mukirvani.com

www.Kurdchap.com

ناومرۆك

۷ چەند وتەيەك دەريارەي نەم چيرۆكە
۱۰ كوتير
۱۵ لووت
۱۸ سەگ و مايين
۲۳ پياو دە رۇدەكە
۲۹ جواميىرى
۳۳ وەزير
۳۹ پيشوازي و دوژمنكارى
۴۳ غيرەت
۴۹ ژنە ليدراوەكە
۵۳ كۆيلە
۵۸ خوسوتاندىن
۶۲ خوانى شيتوان
۶۷ ژوان

۷۱ ھەلپەركى
۷۶ چاوشىن
۸۱ جەردە
۸۶ راۋچى
۹۰ باسلىك
۱۰۰ زۆرانبازى
۱۱۳ مەتەل
۱۱۹ بەرھەمە چاپكراۋەكانى نووسەر

چهند وتهيك دهرباره ی ئەم چیرۆكه:

* له ساڵی (١٩٦١)دا له قاهره قوتابی کۆلیژ بووم، لهو ساڵه‌دا نازام چۆن چیرۆکی (القدری (فۆلتیر - ١٦٩٤-١٧٧٨) که (د. طه حسین) نووسه‌ری گه‌وره‌ی عه‌ره‌ب کردبووی به‌ عه‌ره‌بی که‌وته به‌ر ده‌ستم، دوا‌ی خۆتندنه‌وه‌یه‌کی چ‌ر گ‌یرۆده‌ی بووم، له‌ناخه‌وه‌ ده‌رگای رووناکی له‌سه‌ر گه‌شه‌کردنی هه‌ست و چ‌یزه‌کانی کرده‌وه، وای لێ‌کردم وه‌ریگ‌یت‌په‌ سه‌ر زمانی کوردی.

که‌ گه‌ڕامه‌وه کوردستان، به‌و نیا‌زه‌وه رێگه‌یه‌ک بۆ چاپ‌کردنی ده‌ست‌نووسه‌که‌ی بدۆ‌زمه‌وه، چووم بۆ‌لای مامۆ‌ستا گ‌یوی موکریان‌ی، که‌ خۆم پیتی ناساند و با‌سی کاره‌که‌ی خۆم بۆ کرد به‌خۆم و به‌کاره‌که‌م گه‌شایه‌وه و ئافه‌رینی لێ‌ کردم، پیتی وتم: وایزایم ئەو چیرۆکه (عه‌مه‌د عه‌لی کوردی)یش هه‌ر له‌و سا‌ڵانه‌دا وه‌ریگ‌یت‌پاوه‌ته‌ سه‌ر زمانی کوردی، که‌ وای وت وه‌کو ئاو به‌سه‌ر ناگر‌دا بکه‌ی ته‌زوێکی سارد به‌ له‌ش‌دا هات.

گه‌لی هه‌ولم دا دانه‌یه‌ک له‌ وه‌رگ‌یت‌پانه‌که‌ی ئەو ده‌ست ب‌خه‌م تا له‌ته‌ک وه‌رگ‌یت‌پانه‌که‌ی خۆم‌دا به‌راورد‌ی بکه‌م، بۆ ئە‌وه‌ی بزایم من له‌کوێم و ئەو له‌کوێه، به‌لام هه‌وله‌که‌م ب‌ی سوود بوو هه‌تا نیت‌شاش هه‌ر به‌رچاو‌م نه‌که‌وت، ئە‌وه‌ وای لێ‌ کردم هه‌ول بۆ له‌ چاپ‌دانی نه‌ده‌م و پيشانی که‌شیشی نه‌ده‌م.

ده‌ست‌نووسه‌که‌م لای خۆم پاراست، له‌سه‌ره‌تای ئە‌مه‌سا‌ڵدا که‌ له‌ نووسینی: (به‌رگی دووه‌می زانستی که‌لام) بوومه‌وه، ب‌ریارم دا تاله‌ چاپ‌دانی ده‌به‌وه‌ پشوو به‌خۆم بده‌م، که‌چی له‌ پ‌ر ده‌ست‌نووسه‌که‌ هاته‌وه‌ یاد‌م و خۆی به‌سه‌رم‌دا سه‌پاند و نه‌یه‌ت‌شت پشووه‌که‌ بده‌م، که‌ ه‌ینامه‌وه به‌رده‌ستم ماوه‌ی ئەو (٤٩) سا‌له‌ی له‌و سا‌وه تا نیت‌ستم وه‌ک نێوان دوو چ‌رکه‌ ساتی هه‌ناسه‌یه‌ک هاته‌ به‌رچاو، یان به‌جۆ‌ریکی دیکه‌ ب‌لێم ئەو هه‌موو ماوه‌یه‌م وه‌ک ماوه‌ی دوو چاو‌تروو‌کاندن هاته‌ پ‌یش چاو.

به‌ وه‌رگ‌یت‌پانه‌که‌ی ئە‌وه‌سام‌دا چوومه‌وه، ئەو جۆ‌ره ر‌ێ‌نووسه‌ی ئە‌وه‌سام کرد به‌م جۆ‌ره‌ی نیت‌ستا، ئەم جاره‌یان توانیم له‌و ش‌ی‌وا‌زه ره‌وان و کورت‌به‌یه‌ی (طه حسین) نزیک

بېمهوه، دياره ناوبراو بېروړا فەلسەفییەکانی څو لټیږی له قالیټکی عەرهبی سافدا دارشتبون، منیش هەولم دا له دەرپریندا زمان و شپووی وەرگێرانه کوردییە که بېمه ریزی شپوازه عەرهبییە که، جا نازانم تا چەند توانیومه وابکم، ئەگەر نەمتوانیبی خەتا لە منە نەک لە زمان.

* ئەووی منی هەلنا بۆ ئەووی ئەم چیرۆکە بکەم بە کوردی رەنگە چەند هۆشەک بووین بە سەر هەموویانەووی ئەو فەزا و کەش و هەوایە بووبی که سەیانیککی رۆژەلاتییانە رۆمانسی بۆ هەموو نەژاد و لایەنەکانی چیرۆکە که هەلداوه بەتایبەتی رەنگدانەووی ولاتی کوردان و ئەو سرووت و پەندە پر حیکمەتانه که بەشیکن له فەرموودهکانی زەرەشت.

هەر چەند سەنتەری زەمینەکی شاری بابلی دوو هەزار سالی بەر لە زانینه، ئەووی فەزای چیرۆکە کهی فرەتر خەیاڵوی کردووه تەنینی تان و پۆکەییەتی بەداوه رەنگینەکانی به یەکیک له چیرۆکەکانی هەزار و یەکشەوه، نەوشتانە هەموو کراون به بازیبەندیکی پر بها و گەردانە زێرین له قۆل و گەردنی خوشەویستی راستەقینە کراون.

پێ دەچی له پالان ئەو هۆیانەشدا هۆشەکی دیکەش کاری خووی کوردی که بوونی یەکیک لهو دوو دلداره سەرەکییە ناو چیرۆکە که بی، که ئەو شاژنەیه که ناوی (نەستارتیه)یه، دوورنیه ئەو شاژنە بابله ئەو شاژنە نەبی که شای بابل باخچەیی هەلواسراوی بۆ دروستکرد، که ناوی (ستاره) بووه، وهکو میژوونوسان بۆی دەچن خەلکی ناو شاخ و چیاکانی کوردستان بووه.

* مەملەکتەتی ئەم چیرۆکە چەندین ئافرهتی تیا یه، که هەموویان له بارەیی بېروړا و پەيوەندی بوونیان به داب و نەریتهوه و رەوشتیان بیری خوینەر به لای ئەوه دا دهبەن که څو لټیږ گومانای له توانای ئافرهتدا هەبووه، له ودا مەبەستی بووه بلای ئەمه حەقیقەتی ئافرهتە و فەرموو ئیوهش حوکمی خۆتان بەدن ئەگەر وانیه نهی ئەو

ھەموو غومونى ھەممە جۆرە ئافرىتانە چىن كە زياتر لە نيوەى رووبەرى چىرۆكە كەيان
داپۆشيو؟

قۇلتىر جىگە لەرەى چەندىن جۆرى ئافرىت دەكات بە غومونى بۆچوونەكانى خۆى
لەو بارەو، ئەو رايەش بە ئاشكرا سەبارەت بە پرسى (قەزا و قەدەر) دەردەبرى:
گوايە مرۆڭ و ھەموو زىندەوەرە و نازىندەوەرەك لە ژىر بارى توانايەكى گەورەى بى
بەزەيىدان، وازى بەبوون و چارەنووسيان دەكات بە تايبەتى چارەنووسى مرۆڭ، گوى
ناداتە ھەز و ئارەزووكانى و ئەويش دەسلالتى دەرچوونى لە سايەدا نىيە.

چۆن قەزا برىارى داو و قەدەر چۆنى ويستوو ھەلئەسورىن، لەگەل ئەو ھەشدا
قۇلتىر داوا لە مرۆڭ دەكات لە خۆى و لە ويستى خۆى دەست بەردار نەبى و كۆل
نەداو ھەول بەدا قەدەر بەلاى ويست و ئارەزووى خۆيدا وەرچەرخىنى.

* لە ھەندى گۆشەى چىرۆكە كەدا قۇلتىر جەخت لەسەرنەو دەكاتەو كە عەقل و
ھۆشيارى ھۆى سەرەكى نەھامەتى و كۆلۆلى مرۆڭن.

لاى وايە: شەر تا سەر شەر نىيە لەناوكرۆكىدا خەيرخۆى ھەشارداو بەخەتيارىش
تا سەر بەردەوام نابى، لەناويدا تۆوى دەردەسەرى و ناخۆشى و شەرى تياچىتراو،
ئەركى مرۆڭ لە ھەردوو ھالەتدا ھەولەدان و كۆل نەدانە، بە ھەولەدان و كۆل نەدان
مرۆڭ (بوونى خۆى) دەسلەمنى، يان دووپاتى دەكاتەو، كەخاوەن ويست و دەسلاتە.

* ۋەك دەردەكەوى ئەم چىرۆكە بۆگەلنى زمانى جۆراوجۆر وەرگىزەدراو، جارى
بەناوى (زەديچ) كە پالەوانى سەرەكى چىرۆكەكەيە، جارىكى دىكە بەناوى (القدر) ۋە،
ۋەك (طە حسين) بەو ناو ۋە كەردوويەتى بە عەرەبى.

کویر

[illegible]

نهوانه‌ی نه‌ویان ده‌ناسی سه‌ریان لی‌تی سو‌رمابوو، ده‌یان وت (نه‌وه به‌ۆزه‌دیج له هه‌موو که‌سی هۆشیار و زیره‌ک‌تره که‌چی نه‌و هه‌موو مشتومره نه‌و هه‌موو ژاوه‌ژاوه بی‌سه‌روبهرانه، نه‌و هه‌موو شته نه‌هێنییه گه‌مژه و بێ مانایانه، نه‌و هه‌موو بریاره کال و نه‌گرساوانه، یان له‌وه‌هه‌موو شته دارێژراوه پو‌وچه‌لانه، نه‌و هه‌موو فه‌رمان و فه‌رمووده گه‌وجانه بێ‌ده‌نگه، نه‌و هه‌موو شتانه به‌به‌رچاویدا دێن و تی‌به‌رده‌بن که‌چی چاویان لی‌ ده‌بۆشی و چاره‌سه‌رتکیان بۆ نادۆزێته‌وه).

نہو گاتای یه که می کتیبه که ی زهردهشت وای فیر کردبوو که: (نہو ی خو ی فشر بکاتہو له هه مانہ یه کی فوودراو ده چی له کونہ کانیهو گیتچه لووک ی هه لادهر ده چی)، له بهر نهو ه زه دیچ چوون خه لکی دیکه هه رگیز گات ی به ژنان نه ده کرد، هه رگیزیش به چاو یکی سووک ته ماشای نه ده کردن، چهن دی بیری لی بکه یتهو ده ههنده جوامیر بوو، به چاکه کردن بهوان ی که سپلن دلگران نه ده بوو، نهو له یه کیک له رینمایه کانی زهردهشت پیغه مبهروهو نهو په نده ی وه رگرتبوو، که ده لی (که خواردنت خوارد به شی سه گیشی لی تده با نهو سه گهش هار و لاگیر بی).

زەديچ پياويكى زانا و فەيلەسووف بوو، ھەميشە لەناو جقاتى زاناياندا دەبينرا، لە زانينى پيشينانى كلدانيەكاندا شارەزابوو، لە بنەما سڕۆشتيەكانيشدا ئاگاداربوو، ئەو بنەمايانە لەو سەردەمەدا زانينيان باوبوو، ئەو شتانەش كە لە دەردەوى سروشتدا ھەبوون وەك خەلك دەيزانين و ليسان بى ئاگا نەبوو.

ھەرچەند لەو كاتەى ئەودا بۆچوونىكى تر ھەبوو، ئەو لەو دلتياوو كە سال لە سىسەدو شەست و پىنچ رۆژ و چارەك رۆژنيك پىك دەھات خۆريش بنكەى گەردوونە. سەبارەت بەو تۆمەتانە كە سەروۆكى كاھىتەكان دەيدانە پال زەديچ ئەو لايەنى بىدەنگى دەگرت و توورە نەدەبوو، گالتەيشى بە پوچەلى ئەو تۆمەتانە نەدەكرد.

تۆمەتەكان ئەمانەبوون (گوايا زەديچ بىروپاي خراپى ھەيە، دەخوازى لە رىئەمايەكانى دەولەت دەرجى، دەيەوى بڕوا بە خەلك بينى كە خۆر بە دەورى خۆيدا دەسوريتەو، يان سال لە دوانزە مانگ پىكھاتووە).

زەديچ لە ژيانى خۆى دلتياوو كە بەختيارە چونكە خاوەن سامانىكى فراوان بوو لەبەر ئەو گەلى برادەرى لەدوور خۆى كۆكردبوونەو، لە تەندروستيدا لاشە ساغ و پالەوانانە ھەلكەوتبوو، نيو نىگاي وەكو مانگى تابان تريفەى دەدا، چاوەكانى دەريايەكى پىر لە نەيتنى بوون، ژير و راستگۆ و سروشت رەوان و سنگ فراوان و رەوشت راست و جوامير بوو، بە بەژن و بالا و شۆخ و شەنگ بوو، ميزاج رەوان و ھيتم و لەسەرخۆ بوو، دەروون پاك و ھيژا بوو.

دلى چوو بوو (پەريزاد) ناويك، لەناو ئەو نەمامانەى بابلدا جەمىن جامائىك بوو، ئەسزادىيەكەى و فرەسامانيەكەى جوانيەكەى رازاندبووئەو زەديچ بەراستى دلى خۆى دابوويە، نەويش شەيداي ئەو بوو، ئەقيدارىيەكەيان لە رادەبەدەر بوو، ئەوئەندەى نەمابوو بگەنە ئەو ساتەى كە بەيەك شادبين، رۆژنيك بەيەكەو بۆ پياسە چووبوونە دەردەوى شار، لەناو گولزارى ئەو ناوئەدا، لەژيرسيبەرى دارخورماكاندا، ئەو دارخورمايانە كە ديمەنيان لەتەك وردە شەپۆلەكانى رووبارى فوراتدا ياريان دەكرد، لەناو ئەو ديمەنە ئەفسوناويەى كەنارى فوراتدا ھەريەك سۆزى دەروونى خۆى بۆ

شەوئەر دەردەبەری. پەریزاد نامەى ئەقینى خۆى لەسەرپەرەى تەوئەى زەدییدا دەخوئەندەو، زەدییش نامەى جوانى گەردوونى لەبالاى پەریزادا وئەسا دەکرد، لەو کاتەدا شەبا دەهات بۆئەوێ گەلاى درەختەکان بۆ سەرىنى ئارەقى سەرگۆناى ئەو دوو دلدەرە بەشەكئیتەو، سروشت دیمەنىكى پەر لە ئارام و جوانى بۆئەو دوو دلدەرە سازدا، لەو کاتەدا چەرخى چەپگەر نەردى وەشانە و ئاشوبى گیترا، لە پەر چەند زەلامىكى شەروئەر بەدەستیان لى راپەرىن، چەند كەسانىكى نەزىكى ئەو گەنجە بوون كە ناوى (ئۆرگان) بوو، ئەوئیش خۆى بە خەمى وەزىرىك دەزانى، بۆئە لای وابوو، هەرچى بەو دوو دلدەرە بكات بۆ رەوايە.

ئەو (ئۆرگان) لە كەسەتەى و رەوشتدا گەلى لە زەدیەو دوور بوو، گەنجىكى پشى تەنگ و تۆرە و دەروون تەسك و بى وەج بوو، گەلى بەخۆى دەنازى، خۆى بە زەدیچ نەدەگۆرەو، ئەرەتى سەبارەت بە پەریزاد كوئىرى كۆرەو، كە چاوى بەو دوو دلدەرە كەوت بەرچاوى تارىك بوو، سنگى پەر بوو لە كەنەوقەن، ئۆرگان و چەكدەرەكانى پەریزادىان لە زەدیچ دابەرى، لە ئەنجامى بەرەنگارىوونەو دا روومەت و لاشەى برىندار بوون، ئەو دیمەنى رەفەند و برىندار بوونەى بەردى دەتواندەو، قەسە و هاوارى فرمەسكى لەچا و پلنگەكانى ئەو ناو دا دەهتەنايە خوارەو، هاوارى دەكرد و دەسووت (هۆمەردە خۆشەوئەستە كەم هۆ زەدیچ گيان، كى دەتوانى خۆشەوئەستە تۆ لە دلدەرە دەرىئەى).

پەریزاد گوتى لەو نەبوو چى بەسەرھاتوو و چۆن لەژێرىنى ولاغەكانى (ئۆرگان) دا لەشى برىندار كراو، چونكە لەبەر دلى ئاگای لە خۆى نەما بوو دلى وەكو دەهۆل لە سنگى دەدا و هەر زەدیچ زەدیچى بوو، كەدى وا خۆشەوئەستە كەى لەسەر سەرى راوەستاو و ماوە هەندى لى ورد بوو وە و هتەناى هەلەتەنا و تەسى: (زەدیچ یارى خۆشەوئەستە، ئەى ئارامى دل و گىام، تانەستا خۆشەوئەستە تۆ بۆ هاوسەرى بوو، لەمەودا دل مەلەندى دلى تۆ، گىام هتەلەنى ژيان و ئابرووتە).

دل نه‌بوو له‌کف وکول و ده‌رپرینی سوزدا بگاته دلی پهریزاد، که دی زه‌دیج له‌دهست نه‌و چه‌تانه رزگاری بوو، نه‌ونده‌ی تر دلی که‌وته جوش و خروش، نای نه‌و چ تاسه‌یه‌کی نه‌فسوناوی بوو به ده‌رپرینی وشه‌کانی ناو‌زاری مه‌وجی ده‌دا، نه‌و وه‌ستی نه‌و نه‌قینه‌بوو که‌له ناسوی به‌یاندا ناخی سروشتی ناو‌یزان و پرله مانا ده‌کرد، نه‌زاکه‌تی بوو منه‌تباری بونه‌و رزگار‌بوونه‌ی زه‌دیجه ده‌رده‌ب‌ری. هرچه‌ند به‌ده‌نی ناسکی پهریزاد به راکتیشانی به‌ناودرک و به‌ردی نه‌وناوه داروشکابوو که‌چی زامه‌کانی زه‌دیج چنگیان له‌قوولایی له‌شی گیر‌کرد‌بوو، دوعاو ن‌زای شه‌و و روژی پهریزاد له‌خواکان نه‌وه‌بوو که زه‌دیچی بۆ رزگار‌یکه‌ن و برینه‌کانی بۆ ساریژ بکه‌ن، هه‌میشه بیرى له‌و روژه ده‌کرده‌وه که خۆشه‌ویسته‌که‌ی زه‌دیج چاک بیته‌وه.

پهریزاد جوانی خۆی له‌ناو چاوه‌کانی زه‌دیج دا مشتومال ده‌دا، به‌لام روژ به‌روژ نومی‌دی چاک‌بوونه‌وه‌ی زه‌دیچی لا که‌م ده‌بووه‌وه، دیتنه‌که‌ی له‌ناو چاوه‌کانیدا لیل ده‌بوو، روژ دواى روژ ده‌رژایه ناو چاوه‌کانیه‌وه، تانه‌ی چاوی رینگه‌ی خۆ‌دیتنی پهریزادی پر له تهمومژ ده‌کرد، تانه‌که هه‌ره‌شه‌ی کوژاندنه‌وه‌ی رووناکی ناودیدی زه‌دیچی ده‌گیانده‌وه به‌ره‌و کوژاندنه‌وه ده‌چى، نارديان به‌شوین نه‌و پزیشکه ناوداره میسر‌یه‌دا که له‌شاری (مه‌مفیس) داده‌نیشت که ناوی (هه‌رمیس) بوو، به‌خۆی و ده‌ست و په‌یوه‌ندیکی زۆره‌وه که‌یشت، پشکنینی بۆ نه‌خۆشیه‌که‌ی زه‌دیج کرد، پاش پشکنینه‌که سه‌ری مه‌خابنی له‌قاند و هه‌ناسه‌یه‌کی قوولتی پر‌به‌داخی هه‌لک‌یشا و وتی: (نه‌و چاره چاره‌ی نه‌ماوه و له‌ده‌ست چووه، نه‌گه‌ر چاوی راستی بوايه له‌وانه‌بوو چاره‌بکرايه، به‌لام چاوی چه‌پ چاره‌ی نییه‌!. نقلاته لیدانی نه‌و پزیشکه سه‌باره‌ت به چاک نه‌بوونه‌وه‌ی چاوی زه‌دیج ولاتی بابلی له‌به‌رچاو مه‌ردومه‌که‌ی تاریک کرد، له هه‌مان کاتدا خه‌لکه‌که له‌وه سه‌ریان سورما‌بوو که چۆن (هه‌رمیس) به‌و هه‌موو زانینه‌وه نه‌یتوانی نه‌وچاوه چاک بکاته‌وه، له‌هه‌موو دونیای نه‌و کاته‌دا پزیشکی وه‌ک خۆی نه‌بوو هه‌رقه‌میرانیکی دابنایه به‌راست ده‌رده‌چوو، له‌مه‌وه هه‌موو خه‌لکی بابل بۆنه‌مانی نه‌و چاوه‌ی زه‌دیج خه‌مبار‌بوون، که‌چی دوور‌وژی نه‌خایاند نه‌و دۆمه‌له‌ی که

له قهراخ چاوی زه دبیج دهرهاتبوو له خوځه وه تهقی و کیمیکسی زوری لی هاته دهره وه،
دواي ماوهیه کی کهم زه دبیج نیشه کهی سره وت و چاک بووه وه .

که (هرمیس) زانی قهیرانه کهی به راست دهرنه چوو له شهرمه زاریدا کتیبیکسی
دانا به ناویشانی (چاوی زه دبیج مافی چاک بوونه وهی نه بوو).

زه دبیج که چاوی چاک بووه وه خوئی ناماده کرد بچیت بۆلای خوشه ویسته کهی
په ریزاد بۆنه وهی به یه ک شاد بینه وه و وه کو جاران ههریه ک له ناو دیدی نه وی دیکه دا
خوئی به دی بکات. که چی په ریزاد سی رۆژ به رله وهی مه ترسی له چاوی زه یج بکری،
به رله وهی نقلانه کهی (هرمیس) بیسی گه را بووه وه بۆ ده قهره کهی خوئی، به و
بیانو وهی که (حه زی له پیاری چاو کویر نییه) هر نه وشه وه خوئی له (نۆرگان) ماره
کرد بوو. له نیوهی ریدا زه دبیج که نه وه وهاله ی زانی بیته وش کهوت وړما، خه ریک بوو
داخی نه و بیتوه فایه ی په ریزاد به ره و رۆخی گۆړی بیا نیشی نه و رووداوه گرانه
چاوه کهی هینایه وه سوو، به لام ژیری له نیشی داپران بالاتره، که به ناگا هاته وه
له بهر خوځه وه وتی: (نه مه جاری تاقیکردنه وهی کچانی ناو ته لار و کۆشکم بۆ
دهر کهوت، که و ابو له مه ودوا هاوسه ری له گه ل کچیکدا ده کهم له چینی بۆره بی) .

(نه زۆرا) کچیک بوو گه لی به نازداری و نیانی په روه رده کرابوو یه کیک له کچه
کارزان و جوانه کانی ناوشاری بابل بوو، زه دبیج کردی به هاوسه ری خوئی و مانگیک
پیکه وه ژیان.

(نه زۆرا) گه لی به سۆز و ناسک بوو، به لام پروایه کی به تینی به نه فسانه و شتی
پروپوچ هه بوو، باوهریکسی نه گۆړی چه سپاوی به ره هه بوو: که نه وانه ی جوانییان تیا
به دی بکری نه وانه ن که پایه دار و بلیمه تن) .

* * *

لووت

(ئهزۆرا) بۆ سەردانی خزمانی بۆ دەرەوی بابل چووبوو، کە گەرایمەو ئەوەندە توورە و پەست بوو، نێو نیگای خۆی کرژ کردبوو، زەدیج کە (ئهزۆرا)ی دی وا کرژ و پەستە، بە نەرم و نیاوییەو لێی چوو پێشەو و وتی: (هاوسەری نازیزم چی قەوماوە وا بە کرژ و پەست دیتە بەرچاوم) *

(ئهزۆرا) هەناسەیهکی پرپەکەسەری هەلکێشا و وتی: ئەوەی مەن دیومە تۆش بتدایە لە قینا لە پێستی خۆت دەرەچووی، چۆن بەرد ناباری و دنیا کاول نابێ، ئەمرۆ بۆ پرسە ئێوە پێوەژنە گەنجە مێرد مردوو (خازی) کە مێردەکەیی دوو رۆژە مردوو و لەسەرگۆرەکەیی پرسەیی داناوە چوو لە لای، ئێوە ژنە پاش مردنی مێردەکەیی پەیمانی بەخواکان داوو، هەتا ئا و بەناو ئێوە جۆگەدا کە نزیککی گۆری مێردەکەیی بوو بروات ئێوە ئەوەندە لەسەری بگری تاسووی دەبیتەو و دەمری) *

زەدیج وتی: کەواتە ئێوە ژنە بەراستی مێردەکەیی خۆی خۆشویستووە! ئەزۆرا وتی: داخ ئەوەیە، ئەگەر دەتوانی لەوکاتەدا کە مەن پرسەم لێ کرد خەریکی چی بوو.

زەدیج: (خەریکی چی بوو، ئێوە ئەزۆرا! گلێنەیی چاوم).

ئهزۆرا: (خەریکی گۆڕینی جۆگەیی ناوێکە بوو).

ئهزۆرا ئەوەی وت و تادلی کەفی کرد و ناو و ناتۆر و ریسوا بوونی بۆنەو نافەرەتە مێرد مردوو هەلپشت، ئەوەندە ناپاکیی و بەدرەفتاری دایە پال تا زەدیج بەو خۆپێشاندا و خۆ بە پاک زانیەیی ئەزۆرا پەست و بێزاربوو.

(ئهزۆرا) دیسانەو بۆ سەردان و چاوپێکەوتنی دەسەخوشکەکانی چوو بوو لەرۆژی سیپەمدا بەرەو مالت گەرایمەو، کە نزیککی مالت بوو دەوری مالیان جەنجالە، هەرا و هۆریایە، بیینی هەندی لە کارەکەرەکانیان کۆتەلی زەدیجیان لەسەردەست راگرتوو و بەگریان بەرەو ئەوهاتن، بە (ئهزۆرا)یان وت: هەر لە شەوی یەکەمدا کە

ئەزۋرا لەسەرخۆ وتى: (دەرمانى ئەم ئازارە چەند سەيرە! لووتى پىسارى تازە
مردوو؟)

كادۇریش دەيووت: (خۆ لە نوشتەكانى ئارنۆ^(۱)) كە كۆلنجيان پى چاك دەكاتەو
سەيرتر نىيە). ئەو وتەيەى كادۆرە بىرىكى خستە ناو مېشكى (ئەزورا)و. ھەندى
مات بوو، ئەوجا وتى:

(تۆ بلىنى مېردە خۆشەويستەكەم كە دوتىنى مردوو، لە ژيانى ئەم دونياو
ژيانى نەمىرى كە بە سەر پردەكەى (چىنارفار^(۲)) دەپەرئتەو كە دەبينن كەمى لووتى
كورتەرە لە لووتەكەى دونىاي، تۆ بلىنى ئىزرانىل بەرەو دوا بىگىرئتەو؟).

ئەزۋرا نەمىرى وت و لە پاشدا مووسىكى تىژى بەدەستەو گرت و بەرەو ئەو
گۆرستانە كە زەدىچى تىادا نەسپەردە كرابوو رۆيشت، سەرى گۆرەكەى ھەلدايەو و لە
تەنىشتەو دانىشت و ھەندى لاواندىيەو، ئەوجا بە ئەسپايى مووسەكەى دەرھىتا و
دەستى بەرەو لووتى زەدىچ درىژكرد لەوكاتەدا زەدىچ راست بوووە و بە دەستىكى
كەپووى خۆى گرت بەويترى مووچى ئەزۋراى گرت و وتى: (خاتم خازى ريسوا مەكە،
بىركردنەو لە لووت بېرىن وەك بىركردنەو لە گۆرپىنى ناوى جۆگەيە).

✽

✽

✽

-
- ۱- (ئارنۆ) ناوى كەسكە كە لە سەردەمى بابليەكاندا بە نويشتە نەخۆشى كۆلنج و بركى
چارەسەر كردوو، نويشتەكە بە شەمع چەور دەكرا و لە بەرگ دەگىرا و لە مىلى نەخۆشەكەيان دەكرد
يان لە شان وەلميان دەدورى. تا ئىتشتاش ئەم نويشتە نووسىنە لە رۆژھەلاتدا باو.
- ۲- (چىنارفار) لە باومەرى بابليەكاندا ئەو پردە (السرائ)يە كە لەلاى نايىنە سامىيەكان ھەيە و
بەسەر ئەودا مردوو لەم دونياو بۆ ئەو دونىاي دىكە دەپەرئتەو.

سەگ و مایین

دوای ئەو وردە رووداوانە کە بەسەر زەدیج دا هاتن راستگۆیی پەندە پیرۆزە کە
کتیپی (زەند ناویستا) ی بۆ دەرکەوت کە دەلی:

((مانگی یە کە می هاوسەرگیری مانگی هەنگوینە، مانگی دوو می مانگی بی
فەریە)) دوای ماوەیەک زەدیج (نەزۆرا) ی تەلاق دا و بە پاکتاوی بەرەللائی کرد
چونکە لەبەر چاوی کەوتبوو، دوای بەریکردنی (نەزۆرا) رووی لەو بوارە کرد کە
بەختیاری لی دیتە دی کە ورد بوونەو و رامانە لە سروشت، لەبەر خۆیەو دەییوت
کئی لەو فەیلەسووفە بەختەوەرترە کە بەو کتیبە کراوە پان و بەرینە کە سروشتە خۆی
فێردەکات، سروشت کتیبیکە خوا بۆمانی والا کردووە، ئەو راستییانە کە گیانی مرۆڤ
بەرز دەکەنەو، دەروونی لە هەموو گەردێک پاک دەکەنەو، ئارامی و دنیایی
دەبەخشن، ئەو راستییانە کە بەخوێندنەوی سروشت دیتە دی، بە هاتنەدی ئەو
راستییانە مرۆڤ ترسی ئەوێ لا نامیستی کە ژنی خراپ لییان نزیک ببیتەو و لووتیان
بەپێ.

زەدیج کەوتە خولبای ئەو رینگەیک بدۆزیتەو ناو دەروونی ناوەدان بکاتەو،
گۆشەگیری و خۆ کەناردانی بۆخۆی هەلبژارد، لە خانوویکی لادنیانە دوور لە
جەنجال، لە نزیک رۆخی فورات نیشتەجێ بوو، نیشتەنی لەو خانووەدا بۆ ئەو نەبوو
خۆی بە ئەژمارکردنی وردە شەپۆلی ناوی ژیریەدەکان یان بە ئەژمارکردنی زۆر
بارینی مانگی مشک و پەزەو خۆی خەریک بکات، یان خەیاڵی بداتە ئەو کە
جالجالۆکە تەنی بۆخۆی لە داوی هەورشین چۆن دروست دەکات، یاخود بۆئەو نەبوو
خەیاڵ لەو بکاتەو کە لە دیزە و دەرخۆتە شکاو چۆن سوراخی مەل باریک دروست
دەکری، بەلکو بۆ ئەو بوو بە وردی تاییە ئەندیه کانی زیندەوهران و رووەک تییینی
بکات، لەو کاتەو ئەو ئەندە ئەزموون و زانیاری لە سروشتەو وەرگرت، هەستی بە

بوونی ههزاران جیاوازی له نیتوان شتهکاندا بۆ دهركهوت كه كهسانی دیکه نمو
ههستهیان نهبوو تهنیا بهره‌واله‌تی شتهکانیان ده‌دی.

روژتیک له نزیک دارستانیکی بچووکی نمو ناوه‌دا پیاسه‌ی ده‌کرد، دی وا له‌دووره‌وه
هه‌ندی له پیاوه خه‌ساوه‌کانی شاژن به‌هه‌له‌داوان به‌ره‌و نمو دین، له‌دوای نه‌وانیشه‌وه
کۆمه‌له‌ نه‌فسه‌ریکی کۆشکی شا به‌په‌روشه‌وه روویان له‌وی ناوه و به‌ملا و به‌ولادا
ده‌پوانن سه‌رگه‌ردانن، وه‌ك شتیکی گه‌نگیان به‌زرکردی و سۆراخی ده‌که‌ن.

خه‌ساوی یه‌که‌م كه گه‌یشه‌ی لای زه‌دیج به‌هه‌ناسه‌ برکێ رووی تیکرد و وتی:
(نهی گه‌نج لهم ناوه‌دا سه‌گه‌که‌ی شاژنت به‌رچاو نه‌که‌وتوه) زه‌دیج له‌سه‌رخۆ وتی:
(نمو سه‌گه‌ تۆلینی ده‌پرسی گه‌مال نییه‌ دێله‌).

خه‌ساوه‌که‌ ده‌ست به‌جێ وتی: (راست ده‌که‌ی) زه‌دیج دیسانه‌وه‌ وتی:
(دێلیکی زۆر بچوکه‌، تازه‌ تهر‌کیه‌، له‌ ده‌ستی چه‌پی پێشه‌وه‌ی بۆی ده‌له‌نگی! گوئی
زۆر شوپه‌) کابرای خه‌ساو هه‌ناسه‌یه‌کی به‌ خۆیدا هه‌ینایه‌وه‌ و وتی: (که‌واته‌ دیوته‌).
زه‌دیج وه‌رامی دایه‌وه‌ (نه‌خه‌رنه‌مدیوه‌، هه‌رنه‌شم زانیوه‌ شاژن سه‌گی وه‌های
هه‌یه‌).

هه‌رله‌و کاته‌دا به‌ریکه‌وت كه سه‌گی شاژن هه‌ره‌ته‌ ببوو جوانترین و خۆشه‌ره‌وتترین
مایینی کۆشکی شایش به‌زر ببوو، مه‌یته‌ره‌کان له‌ هه‌مو شوێنی بۆی گه‌رابوون و نه‌یان
دۆزیبووه‌وه‌، نه‌وانیش وه‌کو پیاوه‌ خه‌ساوه‌کان بۆ ماینه‌که‌ په‌روش بوون، به‌ شوێنیدا
ده‌گه‌ران، هه‌ر له‌و کاته‌دا ره‌یان که‌وتبووه‌ لای زه‌دیج.
گه‌وره‌ی مه‌یته‌ره‌کانیش هاته‌ لای زه‌دیج و په‌رسیاری لی‌ کردو وتی: (نه‌ری
ماینه‌که‌ی پاشات نه‌دیوه‌).

زه‌دیج وتی: (مایینیکی خۆش ره‌وته‌، له‌ ره‌وه‌دا پێنج پێی به‌رز ده‌بێته‌وه‌؟ سم
بچووکینه‌؟ کلکی سێ پێ و نیو درێژه‌؟ جله‌وه‌که‌ی زی‌ری بیست و سێ قه‌رانه‌؟
نا‌ه‌کانی له‌ زی‌ری عه‌یار دوانزه‌ دانیه‌سه‌؟)

سه‌رۆکی مه‌یته‌ره‌کان وتی: (وايه‌، کوا له‌ کوێه‌ و به‌ کوێدا چوو؟)

زەدیج وتی: (نەدیومە، نە گویم لى بووە پاشا مایینی وەهای هەبى).
گەورەى مەیتەرەکان و خەساوی یەكەمى خەساوێكان گومانیان لەویدا نەبوو كە
مایینەكەى شا و دێلەكەى شاژن جگە لە زەدیج كەسى تر نەیدزیون، هەرشەو دەمە
پیش خۆیان دا و بەو تۆمەتە رەوانەى دادگایان كرد.

دادوهرەكان حوكمى شەلاق لێدان و دەر بەدەر كردنى بەرەو سارای سیریا بۆ دەر كرد
بۆئەوێ تا ماوه لە دەرەوێ قەلەمڕەوێ ولاتی بابلدا بەسەر بەرێ بەر لەوێ حوكمەكە
دەربچوێن، مایین و دێلە سەگەكە دۆزانەوێ، دادوهرەكان ناچار بوون حومەكەیان
بگۆڕن، بەلام فەرمانیان بەویدا كە زەدیج دەبێ چوار سەد میسقال زێر بدا، چونكە
نوكلێ لە بینینی سەگ و مایینەكە كردبوو.

دەبوو زەدیج لە پێشەوێ ئەو باجە بدا ئەوجا بۆى هەبوو بەرانبەر دادوهرەكان
راوەستى و پارێزەرى لە خۆى بكات.

زەدیج بەرەنگارى لەخۆى كرد و وتى: (گەورە و بەرێزان، ئەى ئەستێرە
دەرەوشاوەكانى داد، ئەى پارێزەرانی مافی مەرۆڤ خوراوان، ئەى رۆژانى رووناكى
جیهان، ئەى ئەوانەى لە قورقوشم سەنگین و قورستر لە ئەلماس شەوق دەوتر، ئەى
ئەوانەى وەكو زێرى پالڤتە پالڤتە تر، سوپاستان دەكەم چونكە لەبەر دەمتاندا
راوەستاوم دەرفەتى پەيقدانتان پى بەخشىوم، سوێند بە گەورەى (ئەهرۆمەزدا)
سەگى شاژن و مایینە پیرۆزەكەى شای شایانم بەم چاوانەى خۆم نەدیووە، ئەوێ من
دەربارەى ئەو سەگ و مایینە زانییتم بەم جۆرەى كە بۆتانى دەگێرمەو:

ئەو رۆژە بەرێكەوت بە نیازى پیا سەكردن لە مال ھاتە دەرەوێ لە نزیک ئەو
پێشەدا كە پیا سەم دەكرد، دیم رێزدار خەسارى یەكەم و، سەرۆك مەیتەرەرانى ناودار
بەشوێن سەگ و ماییندا دەگەڕێن، بەر لەوان بێنە لام لەسەر خۆلى ئەو ناوێ ناسەوارى
سەگێكى بچووكم دى، لە نێوان شوێنەوارى قاچەكانیدا، چەند ناسەوارێكى ناستەم لە
چەند شوێنێكى بەرزدا دى بەوا زانیم ئەو سەگە دێلە و تازە ترەكیوێ. لە شوێنێكى
تردا لە ناسەوارى رۆشتنەكەى ورد بوومەوێ دیم لە میانەى شوێنى قاچەكانیدا

جاروبار شتيك له كۆسپى ريگه كه خشاوه، بهوه زانيم ئەو ديلە گوانى شۆره تازە زاوه. له كه نار شويى قاچه كانيهوه سۆراخى شتيكى ترم كرد، هيلينكى نەسپايى له نيتوان قاچه كانيدا له سەر خۆله كه چاپكرا بوو، بهوه يشدا بۆم دەر كهوت كه ئەو سەگە گۆى شۆره، له شويىنكى ترى ناسهوارى رۆيشتنه كهيدا ديم خۆله كهى لای قاچيىكى كه مەر روو چوه تا شويى سى قاچه كهى ديكهى بهوا زانيم ديلكهى شاژنى هيژا و پايه دار تۆزى دةشه لى.

له بارهى مابينه كهى شای شايانه وه: بهناو تووله رى دارستانه كه دا دەرۆيشتم ناسهوارى سمى چوارپه لى مابينىكم بهرچاو كهوت، سەرنجم دا ماوهى نيتوان هەرچوار په له كه بى زياد و كه م يەكسان بوون، له دل خۆمدا وتم ئەم مابينه كه بيزه دا گوزه رى كردووه مابينىكى خۆش ره وته، ههروه ها ديم تۆزى سەره لكى ئەو درختانه كه له مەبر و له ويه رى ريگه رۆيشتنه كهيدا هه بوون، به پانى ههوت پى بوو، له راست و چه په وه تۆزه كه سەرابووه به وه يشدا زانيم كلكى ئەو مابينه ههوت پى درۆزه.

ئەو دره ختانه كه مابينه كه له بنياندا ههوا بسووه وه، چه ند گه لايه كى سه و زى تازە كه وتوو هه بوون، زانيم ئەو گه لايانه به پشتى ئەو مابينه كه وتوون و به رزايى لقى گه لاگان پينچ پى به رزبوو، به وه يشدا بۆم دەر كهوت به رزى ئەو مابينه پينچ پييه، به چيا زانيم جه له وه كهى زيرى عه يار بيست و سييه، چونكه قه پۆسى به به ردتيك خوراندبوو، زيره كهى جه له وى به رنه و به رده كه وتبوو، به و به رده دا زانيم كه زيره كه نه وه نده عه ياره، ئەوه به تاقير كرنه وه زانراوه، له شويىنكى تريشدا ناسهوارى سمه كانيم له سەر به ردتيكى ديكه م دين، بۆم دەر كهوت نالى سمه كانى له زيوى عه يار بيست و يەك دانگن.

دادوهره كان له بليمه تى و ژيرى زه ديچ سەريان سوپما، چيرۆكى ئەو رووداوه گه يشته لای پاشا و شاژن، له هه موو شويىنك دهنگى دايه وه و ناوى زه ديچ كه وته سەر هه موو زارتيك و ناودار بوو، كه چى كاهينه كان داواى سوتانديان ده كرد به و

تۆمەتەي كە گوايا جادوگەرە، پاشا كە رووداوەكەي زەديجي بەو جۆرە بيست فەرمانى
دا ئەو چوارسەد ميسقالە زيرەي كەلى سەنرابوو بيدريتهو.

پياوہکانى كۆشكى پاشا بەكەش و فشیکەوہ ہەر چوارسەد ميسقالە زيرەكەيان
بۆ زەديج بردەوہ جگە لە سیتەدو نەوہد و ہشت ميسقالی نەبی كە بۆ خەرچى
دادگا و دادوہرەكان دانرابوو نەويتریان بى زياد و كەم بۆ بردەوہ، پياوہکانى كۆشكىش
بە تەماي بەخشيشى خۆيان بوون.

زەديج بۆي دەرکەوت مرۆف چەند پلەي زانيارى بەرزبى بەرەو ئاستەنگى خەتەرناك
نزىك دەيتتەوہ، پەيمانى بەخۆي دا چەند پىي بکرى خۆي لە ئاست راستى گىل بکات.
رۆژتىك رىكەوت وابوو بەندەيەك لە بەنديخانەي دەولەت رادەكات و بەژير
پەنجەرەي مائەكەيدا تیدەپەرئ، كە پرسىار لە زەديج كرا وتى كەسم نەديوہ ليرەوہ
تیدەپەرئ، كەچى بەلگە سەلماندى كەنەو لەوكاتەدا لە پەنجەرەكەيەوہ دەيروانييە دەروہ،
لەبەر ئەوہ برى پىنچ سەد ميسقال زير تاوانەي لى سەنرا، لە ولاتى بابل وەها بابووا!
دەبوو كەسى حوكمدراو سوپاسى دادوہرەكان بکات.

زەديج بەپىي ئەو ياسايە سوپاسى دادوہرەكانى كرد چونكە بەزەيبان پى كردبووا!
زەديج لەبەر خۆيەوہ ديوت (ئەي خوايا بەزەيت بەكاريتنە بۆنەو كەسەي كەلە
دارستاندا پياسە دەكات و سەگى شاژن و مايينى شای پيادا تیدەپەرن، بەزەيت
بجەكار بۆنەو كەسەي لە پەنجەرەي مالى خويدا سەردىتتە دەروو زۆر نەستەمە مرۆف
لە ژيانيدا بەختەوہر ببى).

* * *

پیاوه رژډهکه

زه د یج ویستی له بواړی نهو جوره ژبانه که ته گهری بڼو د نهایمه دوور بکه ویستمه،
رووی کرده لایمنیکې ترکه لایه نی فلسفه فزانی و گرتنی براده رایه تی بوو، له دهره وهی
شاری بابلدا خانوونکی خنجیلان هی هه بوو، به جوره ها شتی هونه ری رازرابونه وه، نه وهی
دوست و برادران چیژیان لی وهرده گرت تیایدا هه بوو، له بهیانیه مه کتیبخانه که ی
بډگشت زانایان ده کرایه وه، له نیوارانیشدا خوانی رازاوهی بهرین بڼو برادران ناماده کرا،
ماویه کی نه خایاند بڼو دهرکهوت: زانیاری ده ههنده له هه موو شتی مه ترسی دارتره،
له وکاته دا مشتموپنکی خویناوی له ناو موغانه کاند ا لسمر یه کیټک له قانونه کانی
زهردهشت رووی دا، به پیتی نهو قانونه خواردنی گوشتی عنقا حرام کرابوو.

مشتموپ لسمر نهو قانونه ببوو به ناگرتک هه موو سهرده می ولاتی بابلی توشی
بگره و بهرده کردبوو، موغانه کان بیوون به دوو به شهوه: به شیکیان ده یانوت: (بوعنهقا
— سیمرخ — خوی هیه تا گوشتی بخوری).

ههنديکی تر ده یانوت: (نه گهر عنقا نه بوايه هه لېته زهردهشت خواردنی حرام
نه ده کرد).

نهو پرسه خه لکه که ی کردبوو به دوو به شهوه، هه ریه کی تیغی بڼو نه ویدیکه ده سووی،
زه د یج ویستی ناوی بسمر نهو ناگره دا بکات و هه ردوو لا لیه کی نزیک بکاته وه، بڼه وتی
(نه ی خه لکینه نه گهر عنقما مان ده ستکهوت نهو کات خواردنی حرام ده که یین، نه گهر
ده ستیش نه کهوت با خواردنی حرام بی)) بهم جوره هه موو ملکه چی قانونه که ی
زهردهشت ده بین و هیچ د لانیکیش له فرموده که ی دهرناچی.

زانایه که هه بوو کتیبیکې لسیزه بهرگدا لسمرخسلت و تاییه تییه کانی بالنده ی
عنقا دانابوو، جگه له وهش نهو زانایه به خاوهن کهرامات ناسرابوو، خوی گه یانده
موغانه کان که ناوی (به بیوور) بوو، چهند بلتی کمر و وشک و تیژپرو بوو، داخی زه دیچی له

دَلدا بوو، له وانه‌وو سه‌خت‌رين سزای به‌سهردا به‌سپېښې، لټی ده‌وشايه‌وه به نا‌گر بيسوتېښې و بېکات به قوربانې بؤ شکومهندي خور، له کاتي سوتانه‌ک‌شيدا له‌سهری راوستې و يه‌سناکاني بخوښې و وړداني ناسووده بکات. کادور براده‌ری راسته‌قینه‌ی زه‌ديج بوو، دياره براده‌ری راست له‌سد قه‌شه چاک‌تره، کادور که زانی لای گه‌وره‌ی موزغانه‌کان زمانی پيس له زه‌ديج دراوه، به‌په‌له خوی گهيانده پيری پيران (به‌مپور) له‌بهر ده‌ميدا راوستا و هاواری کرد، با بړی خور، با بړی عنقا، همدی‌کی تر لټی نزيك بسووه و وتی:

(نه‌ی پيری پيران، شالياری هه‌موو موغه‌کان نه‌که‌ی زه‌ديج نازار بده‌ی، زه‌ديج موغی‌کی دل‌سوز و بنده‌ی نه‌مرومه‌زدایه، مال‌که‌ی پر له جوری بالنده‌ی عنقا‌په له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا گوشتیان ناخوات، به‌لام نه‌وه‌ی لای به‌رېرتان زه‌ديجی گونا‌هبار کرد خوی تاوانبار، باوهری چه‌وتی ده‌رياره‌ی که‌رويشک هه‌په - ده‌لټی: که‌رويشک سوچه‌ قلی‌شاهه و نا‌ژه‌لټی‌کی گلاو نييه.

(به‌مپور) ده‌ستې‌کی به سهره سافه‌کيدا هټا و وتی: (باشه نازاری زه‌ديج ده‌ده‌ين چونکه ناوی عنقا‌ی به خراب بردووه، نازاری ناحه‌زه‌که‌شی ده‌ده‌ين چونکه رای له‌سهر که‌رويشک خراپه!).

کادور که زانی کاره‌که بهو جوړه چاره‌سهرنه‌کرا هوی‌که‌ی تری خسته‌کار، نه‌ویش به‌کاره‌ينانی نه‌و ژنه‌ گزرائی بی‌ژه پایه‌داربووه که له به‌مپور مندا‌لټی‌کی بسو، به‌هوی نه‌وه‌وه که‌س سزا نه‌درا، نه‌و ژنه‌ سوزانيه لای گشت کاهينه‌کان هی‌ژابوو، نه‌و سزا نه‌دانه له‌لای زاناکان به نيشانه‌ی رماني شاری بابل درايه قه‌لم.

زه‌ده‌ديج ده‌يووت: (به‌خته‌وه‌ری له چيدايه؟ هه‌موو شتی که‌لم گيتييه‌دا هه‌په سه‌خله‌تم ده‌کات تمنانه‌ت نه‌و شتانه‌ش که نين نازارم ده‌ده‌ن). له‌وساوه رکی له زانايان بسووه‌وه، برپاريدا تنه‌يا ژيان له تکه براده‌رائی راست‌گودا بباته سهر.

نیدی ده‌سی دايه جوامي‌ری، مال‌که‌ی خوی کرد به شوښنی کزيو‌نه‌وه‌ی شه‌ونشینی گموره پياوان و شوخه‌ژناني شاری بابل، خوانی پر له خواردنی بؤ ده‌رازاندنه‌وه، موسيqa

ده ژه نرا و، قسمی خوښ و پهنه د سمرگوزشتهی دورله ریا و درو ده گیردرانه وه،
ده مه ته قی ی ناو جفارته کمی له گالته و گهپی داتاشراو روپامسا لاده دا چونکه ده یزانی
نموی هست و چیژ دهروشینی و په یوه نډیه کان تیک ددهات وته و گهپی داتاشراونه.

مالي پیاوړتیا ناشیرین و که لله رڼه و رږد له خانووه کمی زه دیموه نزیك بسو ناوی
(نرمیاز) بوو، بی پیتوتن ده چوو مالي زه دیچ، رږدیه کمی ناو هه ناوی خوژی بڼه گن
کردبوو، له وچه په کی ترن و زور بلې و بی چاو و روو بوو، له ژیانیدا سمرکه وتنی له هیچ
کارنکدا به ده ست نه هیتابوو، بویه خووی دابوو قسمی پاشله و غمیه تی خه لکی کردن،
نموانه ی که دښتایه تی بیان ده کرد نموانه بیرون وه کو خوژی نانی خه لکیان ده خوارد و
خوانه کمیان ده دراند، نموی نرمیازیان په ست و ناره حه ت کردبوو نهو سوپاس و
شایسته نه بیون که بڼ زه دیچ ده کران، گه لی جار ده چوو سمرخوانی خواردنه کان بی نه وه ی
پتی وترابی: فمرمو، ناماده بونه کانی ده بونه هژی تیکدان، وه کو بالنده ی لمر و ابسو
ده ستی له هر خواردنی بدایه له بهر چاری ده خست، رږدیک ویستبووی ریز له خانیک بنی
و میوانداری بکات، پتی نه کرابوو همرته وکات خوژی چوو بوو. له مالي زه دیچ نانی
خواردبوو. جارتیکیان له ناو کوڅکه کمی زه دیچدا به دهم قسه کردنم په پاسه ده کهن یه کیک له
وه زیړه کان به لایاندا تیده په ری و بڼ خواردنی شیوان زه دیچ داوه ت ده کات و ناوړ لهو
ناداته وه.

دیاره هڅکانی دوژمنداریه فره سامانه کان له هژی قیزه ونه کان قیزه ون ترسناکتر بن.
رکی زه دیچ له ناخی (نرمیاز) دا ماوه یه بوو چه کمره ی کیشابوو، نهو کابرایه له
هممو بابلدا به رږد ناسرابوو، له میژ بوو ده یو یست داوتیک بڼ زه دیچ بنیتموه و له ناوی
به ری.

زه رده شت وتوویه تی: (دهره ت بڼ خراپه کردن له رږدیکدا سه د جار دیته پیتموه وه لی
دهره تی چاکه له سالتیکدا یه کجار دیته پیتموه).

رږدیی نرمیازی رږد و چلوک وه کو خووی پیتموه گرتبوو سهردانی زه دیچی کرد، دی وا
له گهل دوو براده ری و ژنیکدا له ناو باخچه کمیدا و قسمی خوښ ده کمن، زه دیچ له ناو

قسهی خوش و ده مه ته قیتدا جاروسار و تهی غه مزه نامیتری بو نافرته که دهرده بری،
مه بهستی له و ته کانی هر وشمی رروت بوون.

قسه و ده مه ته قی گه یشتنه سمر نمو جهنگی که پاشا تیایدا به سمر یه کی له نه میره
یاغیبووه کاندا له (تۆرکانیا) سمرکهوتیوو، زه دیچ باسی نازایه تی پاشای لهو شهره دا کرد،
بهو بۆنه وه لهو کاته دا دهستی دایه پارچه تهخته یه ک و دوو بهیته هۆنراوه ی له سمر نووسی
و دایه دهست ژنه که، دوو پیاوه که داوایان له زه دیچ کرد نمو دوو بهیته یان به ناواز بو
بخوینیتته وه، به لایم زه دیچ له بهر رهندي و خانه دانی خۆی هه لته کیشا بو ی نه خویندنه وه و
دهستی دایه تهخته که و کردی به دوو که مرته وه و توو پریدانه ناو چهنگه لی گوله کانه وه،
له پاشا به شوینیناندا گهران نه یاندۆزینه وه، که نهوان رویشتن کابرای رژه به شوینیناندا
گهرا، دوا ی ماندووبوونیک ی زۆر یه کیتک له پارچه کانی دۆزییه وه، که پارچه هۆنراوه کانی
له سمر بوو، ریکهوت وای هینابوو نمو پارچه یه بسور به چه ند پارچه وه، هر پارچه یه ک
و شه یه کی له سمر بوو هر یه ک ده لاله تی له سمر مانایه کی جیا ده کرد، هر مانایه کیش جوړه
دژوینیک ی ناشرینی دژ به پاشا ده گهیاند، بهم جوړه ده خوینترانه وه:

شا، نازاوه و، تاوان

له دوور و نزیک دژه مهوان

پیاوه رژه که، که نمو وشانه ی له سمر پارچه تهخته کان خویندنه وه وای زانی نهستییه ی
نگین و بهختیاری هه لته اتوه، زانی نه گهر نمو وشانه له سمر نمو پارچه تهخته به دهست
پاشا بگهن، ده توانن زه دیچ له کۆل بکه نه وه، گه لی دلی بهو بهخته وه ریه ناله باره خوش
بوو، زوو نمو وشانه که به دهستی زه دیچ نووسرا بوون گهیاندنی دهستی پاشا، دهسته به جی
زه دیچ و دوو براده ره که ی و ژنه که تووندی به ندیخانه کران، بی نه وه ی پرس و خواستکیان
پی بکری یان بزائن گوناحیان چیه، کابرای رژه له سمر ریکگی بردنه به ندیخانه یاندا
راوه ستابوو، که چاوی به زه دیچ و براده را کانی کهوت بالیست کراوان و به ره وه به ندیخانه
ده برین، ده سینکی به سیتلیدا هینا و به زه ره ده خه نه یه کی ته لخمه وه وتی:

به‌خوا هه‌لبه‌سته‌کانت بێ تام بێ مانا بوون.

زه‌دیج نه‌ ناگای له‌هه‌لبه‌ست بسو، نه‌ خوێشی به‌ شاعیر ده‌زانی، له‌وکاته‌وه‌ زۆر سه‌رسام مابوو نه‌یده‌زانی بۆ زیندانیه‌ی ده‌کهن، داخۆ چ گوناهیکی هه‌یه‌، که‌ی به‌ شیعر زه‌می پاشای کردووه‌، ده‌یووت: (گریمان من گوناهیکم کردووه‌ و نایزانم نه‌ی نه‌و دوو براده‌ره‌ و نه‌و ژنه‌ بۆ به‌ گوناخی من بسووتین).

یاساکانی بابل وه‌هابوون، زه‌دیج به‌ به‌رچاو که‌سوکار و ناسیار و دۆست و براده‌رانه‌وه‌ به‌ره‌و به‌ندیخانه‌ و سزادان راده‌کێشرا، له‌یارای که‌سدا نه‌بوو ده‌نگ بکات یان له‌قه‌مراغ چاویدا فرمیتسکێکی بۆ ده‌ریدات، ته‌نیا چوونه‌که‌میان بۆ نه‌وه‌ بوو به‌زه‌یه‌ی خۆیان یان جوۆره‌ سۆزێکی خۆیان بۆ ده‌برین و سه‌یری نێوچاوانی بکه‌ن که‌ به‌ره‌و مردن ده‌یه‌یه‌ن چی له‌نێو چاوانیدا ده‌خوێنرێته‌وه‌، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ یان پێ له‌ په‌شیمانی و خه‌جائه‌ته‌، ته‌نیا خانه‌واده‌که‌ی بۆی به‌ غه‌م بوون نه‌ویش له‌به‌ر نه‌وه‌ بوو، میراتی بۆ به‌جێ نه‌هێشتبوون، چونکه‌ سێ چواریه‌که‌ی بۆ ده‌وله‌ت دانرابوو، چواریه‌که‌که‌ی تری کرابوو به‌ پاداش بۆ پیاوه‌ رژده‌که‌.

زه‌دیج له‌ به‌ندیخانه‌دا چاوه‌روانی کات و ساتی مردنی خۆی ده‌کرد، له‌و لاشه‌وه‌ چه‌رخ پیلێکی تری ته‌قان، تووتیه‌که‌ی پاشا، له‌ کۆشکی شاهه‌ به‌ره‌و باخچه‌ی خانه‌وه‌که‌ی زه‌دیج فراند، له‌سه‌ر لقێ له‌ بنه‌ گوڵه‌کان ده‌نیشیته‌وه‌، له‌وکاته‌دا ده‌نکه‌ قۆخێک له‌دار به‌رده‌بیتته‌وه‌ و ده‌که‌وێته‌ سه‌ر نه‌و پارچه‌ ته‌خته‌ بزره‌بووه‌ که‌ زه‌دیج هه‌لبه‌سته‌کانی له‌سه‌ر نووسی، تووتیه‌که‌، قۆخه‌که‌ی به‌پارچه‌ ته‌خته‌که‌وه‌ هه‌لده‌گرێ و به‌ره‌و کۆشک که‌رایه‌وه‌، قۆخه‌ و پارچه‌ ته‌خته‌که‌ له‌به‌رده‌م پاشادا داده‌نێ، پاشا له‌ پارچه‌ ته‌خته‌که‌ ورد ده‌بیتته‌وه‌، نووسراوه‌ به‌لام وشه‌کانی سه‌ری مانا ناده‌ن، له‌ وشه‌ی هۆنراوه‌یه‌کی سه‌روادار ده‌چن، پاشا چێژی له‌شیعر وه‌رده‌گرت، بۆیه‌ نه‌و وشانه‌ی سه‌ر نه‌و ته‌خته‌ و کاری تووتیه‌که‌ی ده‌رگای خه‌یالیان بۆ کردووه‌، پاشاکان سه‌ین و سه‌ودایان له‌گه‌ڵ شیعردا هه‌یه‌، نه‌و پارچه‌ ته‌خته‌ نووسراوه‌ که‌ رژده‌ی زه‌دیج هێتانبوونی له‌میری شاژندا مابوووه‌، بۆیه‌ داوای هێنانی نه‌و ته‌خته‌ی کرد، که‌ پارچه‌ ته‌خته‌کان به‌یه‌که‌وه‌ نووسانه‌وه‌ ده‌رکه‌وت هه‌موو پارچه‌ی یه‌ک

تهختن، که بهیته کانی سهری خوینرانموه، زه‌دیج بهم جوړه نمو دوو بهیته‌ی له‌سهر
نووسیوون:

که شه‌پولی دا ناژاوه و تاوان
شا سهرکه‌وته سهرقه‌لای دوژمنان
ناشتی دامه‌زرا له نړیک و دوور
جهنگ به‌لایه که دوژمنی ههموان

که نمو دوو بهیته خوینرانموه ده‌ستبه‌جی پاشا فرمانی دا زه‌دیجی بۆ ناماده‌کهن و دوو
هاوه‌له‌کهی و ژنه‌ک‌ش له به‌ندیخانه به‌ریدرین.

که زه‌دیج هیتره به‌رده‌م پاشا و شاژن، سهری بۆ شکۆمه‌ندیان دانه‌واند و تکای لی
کردن که سهاره‌ت به‌م دوو بهیته کرج و کال و لار و له‌نگهی لیتی بیورن، نه‌وه‌نده زمان و
گفتی پاراویه‌تام بوو داوایان لی کرد که نمو دوو بهیته‌یان بۆ بخوینیتته‌وه، ههردووکیان به
خویندنه‌وه‌کهی سهرسام بوون شیعر بی زه‌دیج له‌به‌رده‌م شا و شاژندا بیخوینیتته‌وه.

چی سامانی رژده ههمبو که به‌ناحق خری کردب‌وو به‌خشرا به‌ نمو، به‌لام زه‌دیج
ههمووی بۆ گیرایموه، له‌و کاته‌وه ره‌زامه‌ندی شا بۆ زه‌دیج له‌ دلیدا جیگیربوو، ههر له‌و
کاته‌وه وه‌کو راویژکاری شای لی هاتبوو، له‌ ههموو ناهه‌نگه‌کانیدا ناماده ده‌بوو، پرس و
رای له‌ کاروباردا وهرده‌گرت، شاژنیش به‌سۆزه‌وه سهری ده‌کرد، سهرکردنه‌کهی گرینک بوو
له‌وانه‌بوو کلپه بدات و ژبانی خۆی و شا و زه‌دیج وکۆشک و ده‌ولتی پی بسووتی.
زه‌دیج مه‌زنده‌ی وابوو: نه‌ستم نییه که مرۆف به‌خته‌وه‌ر بیی.

جوامیری

له بابلدا نهریت وابوو هه پینچ سالن جارتیک جه ژنی ساز ده کرا بۆنهو که سەی که له ماوهی نهو پینچ ساله دا کاریککی جوامیرانهی وه های کردبسی شایستهی نهو بهی خهلات بکری و بیی به نمونه بۆ هاوولاتیان.

لیژنهی دیاری کردنی نهو خهلاته بۆنهو که سه که بهیه کهم ده رده چوو پیساو ماقوولان و مؤغانه کان بوون، پارێزگارانێ شاره کانیش هه ریه که هه لێژاردی خۆی ده هینا و پێشکهش به لیژنهی ده کرد، نه داما نی لیژنه له ناو نهوانه دا که ناویان پێشکهش ده کرا، نهو هیان که شایستهی نهو خهلاته بوایه، ده یاندا به شا بۆنهو هی نهویش فهرمانی له سه ر بدات، له هه موو ده قهره کانی بابل هه، خه لک لهو رۆژه دا ده هاتن و به شداری نهو نا هه نگیه یان ده کرد و ده رچووی یه که میان ده دی.

شا به ناماده بوونی جه ماوه له رۆژی جه ژندا (باده — کاس) یه کی زیرینی به جه واهیر مو تر به کراوی به یه که مین جوامیر ده به خشی، له کاتی به خشی نی نهو باده دا شا پیتی دهووت: (نهو خه لاتی جوامیری به پیت ده به خشم، خوا نمونهی وه لک تو مان له ناو هاوولاتیاندا بۆ زۆر بکات).

لهو رۆژه دا خه لک له هه موو شو ئینیکه مه ده هاتن و ده رژانه ناو گۆره پانه گه ره که ی ناوشاری بابل، شا هات و به رامبه ر به جه ماوه له سه ر ته خت دانیش، پیاوانی ده ولت و کاهینه کان ده ره یان دا، پاش نهوانیش پارێزگارانێ ده قهره کانی هاتن، بۆ نهو هی هه ریه که ده سه گو ئی ده قهره که ی خۆی به جه ماوه پێشکهش بکات. نهو جه ژنه بۆ ناسینی نهوانه نه بوو که به زۆرانبازی و به کاره یانانی هونه ری شیر و تیروه شاندن هه لێژارده ده کرا، به لکو بۆ نهوانه بوو که ره وشت باش و خۆیه ختکار و جوامیر بوون، یه کهم جار پارێزگاری شاری بابل هاته پێشه وه و به ده نگیککی بلند کۆمه له کرده و یه کی جوامیرانهی هه ندی که سانی به خه لکه که راگه یاند که شایستهی

ریژ لینانن و خلاتن، که چی باسی جوامیرییه که ی زه دیچی نه کرد، نه وه بو کابرای
 رژه له مردن نژیکی کرده وه، له گه له نه وه شدا هه موو سامانه که ی که له سزای
 تۆمه ته که یدا درا به زه دیچ هه مووی بۆ گتیرایه وه، دیاربوو له رای پارێزگاری شاری
 بابلدا نهو کاره ی زه دیچ له وانه نه بوو بخریته ناو، ناوی نهو که سانه وه که
 به شدار کرابوون بۆ خه لاته که .

له پیش هه موویانه وه ناوی نهو دادوه ره جار درا که له هه ندی حوکمدا هه له ی
 پتیکرابوو، وازی له هه موو سامانی خۆی هینابوو بۆ نهو که سه ی که به هه له حوکمی بۆ
 ده رچوو بوو، سامانی نهو دادوه ره بارتقه ی نهو زه ره ره بوو که حوکمه هه له که له
 حوکم دراوی خستبوو .

باش ناوی دادوه ره که جوامیری گه غیچک خۆنرایه وه، که گویا نهو گه غه کچیکی
 زۆر خۆشویستوه و گه ره کی بووه بیکات به هاوسه ری خۆی، که بۆی ده رده که وی نهو
 که له پیش نهو کورێک عه شقی ده بی، به لام له بهر ده سته کورتی نه ی توانی بوو
 بیگوازیته وه، کوپه گه غه که که نهو ده زانی واز له دلداره که ی بۆ کوپه هه ژاره که
 دینی و چی پتویستی گواسته وه و خه رجی ماره ییشی ده بی ده ی داتی .

سییه م ناوی سه ربازیک ده خۆندریته وه، نهو سه ربازه تووشی به لایه کی وه ها ده بی،
 مافی نهو ی بداتی که جوامیرییه که ی به سه ر جوامیری دووه که ی پیشوودا
 سه ربکه وی .

نهو سه ربازه له شه ره که ی (هیرکانیا) دا دوو سه ربازی دوژمن دۆسته
 خۆشه ویسته که ی ده فینن، نهویش له گه لیاندا ده که ویته جه نگه وه بۆ نهو ی له
 ده ستیان رزگاری بکات، نزیک ده بی به سه رباندا زال بی له وکاته دا هه وائی ده دریستی
 که له لایه کی ته وه سه ربازه کانی دوژمن ده یانه وی دایکی برفینن، سه ربازه که به
 قورگی گریان و سه ره ته وه واز له خۆشه ویسته که ی دینی و په لامار ده دات دایکی
 رزگار بکات، دوا ی رزگار کردنی دایکی ده گه رپته لای ده زگیرانه که ی، ده بینن وا له
 دوا هه ناسه ی ژیاندا یه، ده یه وی خۆی بکوژی، به لام دایکی فریای ده که وی و پتی

دهلئى: (تۆ تاقە كورمى، بى تۆ ژيان دەرناهم). نازايەتى نەو سەربازە لەپادەيەكدا دەبىي كە بتوانى لەپىي دايكىدا بەرگەي نەو ھەموو كارەساتە بگري، ھەموو دادوەر و مۆغانەكان مەيليان لەسەر پەسندکردنى نەو سەربازە بوو كە بيكەن بە جواميژي يەكەم. ھەموو خەلك چاوەرەوان بوون شا بريارى خۆي بدا، كەچى نەو وتى: ((نەوى بەسەر نەو سەربازە و ئەوانەي پيش نەويشدا ھاتوو ھەمى جواميژيان ھەيە، بەلام نەوى خۆم بە چاوي خۆم لە زەدىجەو ھەمى دىم لە ھەموو رووداوەكانى ئەوانە پتر سەرساميان كردم، چەند رۆژي لەمەوبەر لە ھەزيرىكەم كە ناوي (كۆزىب) بوو توورە بووم و لە ھەزيرىم خست، ھەموو دەست و پەيوەندى كۆشك دەيانزانى نەو ھەزيرە چەند لە مەنو ھەزيرە بوو، داوام لە ھەموان كرد بە ئارەزووي خۆيان تانەوتەشەري لى بدن و ركيان لىي بىيئەو و لەبەرچاومى بھەن، پرسيارم لە زەدىج كرد كەپاي خۆي لەسەر دەرپري، كە دەمى كەردەو ھەمى ترس و بىم دەستى كرد بە ھەدح و ستايشکردنى، مەن چاوەرەوانى ئەو ھەم لىو ھەمى ھەمى جامى رك و كىنەي بەسەردا بكات كەچى وانەبوو، نەوى مەن لە پيشنانەو ھەمى بىستبىتم و رووي داو ھەمى كە ھەلەيەكيان لەدەست دەرچووبى، بە بەخشيىنى سامانى خۆيان راستيان كەردو ھەمى، يان گەلئ جار روويداو ھەمى پياوي عاشق لەبەر خاترى دايكى وازى لە دلدارەكەي ھەمى، كەچى ھەمى گەمى ھەمى بىستو ھەمى كەيكي ناو كۆشك ھەمى و ستايشى كەيكي بكات كە بزانى شا ركي لى دەرپريو ھەمى: مەن بريارم وايە بۆ ھەمى لەو پالەوانانە بىست ھەزار دىنارى زير دەبەخشم، بەلام كاسى جواميژيەكە بە زەدىج دەبەخشم)) كە زەدىج نەوى لە شاو ھەمى بىست چو ھەمى بەردەمى و وتى: نەي گەورەم، نەي خاوەن شكو، نەو خەلاتە تەنھا شايسەي پايەدارى خۆتانە، چونكە خاوەن شكو تان كارىكتان كرد لە جواميژيدا وىنەي نەي.

نەي خاوەن شكو لەگەلئ نەو ھەمى كە تۆ لەويەري توورەبووندا بووي، لەوى مەن و تەم لە بەندەي خۆت نىگەرەن نەبووي، ھەمى گەمى رووي نەداو شايەك شتىكى گەرەك بى

کهچی بهندهی له روویدا راوهستی و به پیچه‌وانه‌وهی خواستی نمو ره‌فتار بکات و لیتی تووړه نه‌بی)).

خه‌لکه که له هه‌لوټستی شا و زه‌دیج سه‌رسام بوون. نمو دادوه‌وهی که‌له هه‌موو سامانی خۆی وازی هیتنا، نمو عاشقه‌ی که بۆ براده‌ریکی وازی له دلداره‌که‌ی هیتنا، نمو سه‌ربازه‌ش که رزگار‌بوونی دایکی پی‌گه‌وره‌تر بوو تا رزگار‌کردنی دۆسته خۆشه‌ویسته‌که‌ی هه‌موو خه‌لاتی شایان وه‌رگرت، ناویان له تۆماردا به جوامیر ناوزه‌دکرا، (زه‌دیج)یش کاسه زیرینه‌ی جوامیرایه‌تی وه‌رگرت، (شا)ش ناویانگی ده‌رچوو که شایه‌کی گه‌وره و میهره‌بانه، به‌لام نمو ناوداریسه‌ی نه‌وه‌نده دريژه‌ی نه‌کیشا، نمو رۆژه‌ش تهرخان کرا بۆ نمو جه‌ژنه که قانون به‌شهرمه‌وه بریاری له سه‌ر دابرو، نمو جه‌ژره جه‌ژنه لهو رۆژه‌دا تا نیستاش له بیره‌وه‌ری خه‌لکی ناسیادا ماوه،،، زه‌دیج وای ده‌زانی ((که به‌خته‌وه‌ر بووه)) به‌لام به هه‌له‌دا چوو‌بوو.

✽

✽

✽

وهزير

وهزيرى دهسته راستى شا ماوهيهكى زۆر نهبوو مردبوو، شا زهذيبى له شويتن نهو دانا و كردى به گهوهى وهزيرهكان، به دانانى زهديج لهو پايه دا هه مووى گهنج و جوانانى بابلى دلخۆش كرد، چونكه له وهتهى نهو دهولته دامه زرابوو تا نهو كاته وهزيريكى گهنجى وهكو زهديج گهنج و ليتها تووى به خۆيه وه نهديبوو، بهو دامه زرانده پياوه كانى سهر به كۆشك كهوتنه ناوگۆمى غه مه وه، به تاييه ت كابرآى رژه، غه م تووشى ديقى كرد و سنگى كهوته لرخه لرخ، هه ناسهى سواربوو له باتى تف گۆلمه خوئنى دههتايه وه، كه پووشى تووشى ناوسان بوو به كارىكى وه ها رووى هاتنه ناو خهلكى نه ما بوو، نه وهندهى نه خاياند مرد.

زهديج له سهر نهو دامه زراندهى لهو پايه دا سوپاس و ستايشى خۆى پيشكهش به شا و شاژن كرد، نهو جا چوو بۆ لای تووتيه كهى شا و دروود و سوپاسى بۆ نواند و وتى: ((نهى بالنده جوانه كه تۆ بووى منت له مردن رزگار كرد و، وات لى كردم بيم به گهوهى وهزيرهكان، زهديج چهند وهفای بۆ تووتيه كه نواند، نه وهندهش گوئى نه دانى ده رحق به سهگه كهى شاژن و مايينه كهى شا هه بوو، رووى له تووتيه كه كرد و وتى: ((نهو چ چاكه يهك بوو به منت كرد، دياره چاره نووسى مرۆڤ ناوايه به شتى بى بايه خه وه بهنده، به ختمه وه ريبهك بهو جۆره بيته دى له وانيه نه وهنده بهرده وام نه بى)).

تووتيه كه وتى: (به لى وايه).

زهديج به وهى تووتيه كه، له بهر خۆيدا داما و دهنگى نه كرد، نهو له سروشت و خووى زينده وهردا شاره زايى هه بوو، له وهش دلنابوو كه نهو تووتيه وشهى (به لى وايه) له غه ميه وه نههتايبوو، دواى كه مى رامان هاته وه سه رخۆى و متمانه و دلنابى به خۆيدا هيتايه وه، چوه سهركاروبارى وه زاره ته كهى، به ناسانى و راست و دروستى جيبه جيبى ده كردن.

زەدیج کە دەستی کرد بە رایبکردنی کاروباری دەولەت، بۆ هەموو خەلکی دەرخست کە قانون سەرورەتکی گەورە و پیرۆزە، فەرمانەکانی وا رامکردن و قورسایان لەسەر شانی خەلک نەما، رای تایبەتی خۆی بەسەر دیواندا نەدەسەپاند، هەر وەزیرێک بە ئارەزووی خۆی رای تایبەتی خۆی سەبارەت بەرووداو و فەرمانەکان دەردەبەری بەبێ ئەوەی سەرزنەشت بکری، کە بۆ دادوەریکردن دادەنیشت قانون سەرورە بوو نەک را و بۆچوونی خۆی، بەلام ئەگەر فەرمانی قانون بێ بەزەییانە بواوە ئەو نەرمی تیا دا دەنواند، هەرروداو تیکیش هەبواوە قانون لیتی پێدەنگ بواوە، زەردەشت ئاسا خۆی بە شتوێهێکی دادپەرورەانە فەرمانی دەربارەی دەردەکرد، ئەم بێنەما گرینگە کە دەلی: ((زرگاردنی تاوانبارێک لە حکومەندانی بێ تاوانێک چاکترە)) میللەتان لەوێهە فێری بوون، ئەو لەو برۆیەدا بوو قانون بۆیە دانراوە بۆ فریاکەوتنی ژیاڵی هاوڕێانیان، هەرورەکو چۆن بۆ ترساندنیانە.

جیاوازی زەدیج لە خەلکانی دیکە ئەوەبوو ئەو حەقیقەتی شتەکانی وەکو خۆیان بۆ خەلک دەردەخست لە کاتی کەدا خەلکی تر دەیان شارەندەو.

لە کارگیری و کاروباری دەولەت و راست حوکمرانییدا زەدیج توانی سوود لە زیرەکی خۆی وەر بگری، یەکیەک لە بازرگانە گەورەکانی بابل لە ولاتی هیندستان بە دەردتکی کوشندە دەمری، زەدیج سامانی ئەو بازرگانە بە میرات بە شتوێهێکی یەکسانی دا بەهەردوو کۆرە کە بەو مەرجە ماریی خوشکەکیان بەدەن و دايمەزینن، زەدیج لە سامانەکی بازرگانە کە سی هەزار دینار زێری لای خۆی دانا بۆ ئەوەی ببێهەشتی بەو کۆرە کە پتر باوکی خوش و یستوو، کۆرە گەورە کە بازرگانە کە، بە پارە میراتە کە گۆرێکی رازاوەی بۆ باوکی دروست دەکات، کۆرە بچووکە کیش لەبەشە میراتە کە خۆی زیاتر لە براکە ی پارە ماریی بە خوشکە کە دەدات، هەندێ خەلک دەیانووت: ((کۆرە گەورە کە پتر باوکی خوش و یستوو، کەچی هەندێکی تر دەیانووت: ((برا بچووکە کە خوشکە کە لە باوکی خوشتر و یستوو)).

کهواته حەق وایه ئەو سی هەزار دینارە بدیرتە کورپە گەرە کە. زەدیج هەردووکیانی بانگ کردنە لای خۆی، هەریەک بە جیا لەبەردەم خۆیدا رایگرتن. بە کورپە گەرە کە ی وت: (دەزانی باوکت نەمردوو و لەو دەردە ی کە تووشی ببوو رسکاوە و هاتوو تەو).

کورپە گەرە کە وتی: (سویاس بۆخا کە نەمردوو، بەلام ئەو گۆرە ی بۆم دروست کردوو زۆری تینچوو). کە کورپە بچوو کە کش لەبەر دەمیدا راوێستا، ئەو ی بە کورپە گەرە کە ی وت بەویشی وتەو، ئەویش وتی: ((سویاس بۆخا، کهواته ئەو بەشە میراتە ی بەرم کهوتوو بۆی دەگیرمەو، بەلام خۆزگە باوکم ئەو ی بە خوشکە کەم بەخشێو لێی خۆش دەبوو).

زەدیج وتی: (هیچی ناگیرتتەو، ئەو سی هەزار دینارەش کە ماوە تەو بۆ تۆ دەبێ، چونکە تۆ باوکت پتر خۆش دەوێت). کچیکی شۆخی خاوەن سامان بۆ فێربوونی خۆتندن هاشووی دوو موغان دەکات، لە گەڵ فێربوونیدا سکیشی بۆ پڕ دەکەن، کە دوو موغانە کە لە یە کتری ناشکرا دەبن، هەریەک دەیهوێ کچە کە بکات بە هاوسەری خۆی و منداڵەش بکاتە هی خۆی، کچە بە هەردووکیان رادەگەیهێنێ: هەر کامێکیان توانیبێتی هاوولاتییه کی نوێ بۆ دەولەت بجاتەو بەو یان شوو دەکات و منداڵە کش بۆ خۆی دەبات، یە کێکیان وتی: من توانیومە ئەو منداڵە بکێلم، ئەو وێتیش وتی: (دلتیام ئەو هاوولاتییه تۆی من و لە من دەوێتتەو). کچە کە وتی: (من هەردووکتان پەسند دەکەم، بەلام نایا کامتان لێتان دەوێتتەو، ئەو هاوولاتییه کە دەبێ بە چاکی پەرور دە ی بکات). هەردوو کاهینە کە لەسەر مارە کردنی ئەو ژنە و وەرگرتنی منداڵە کە ی بوو بە دەمە قالەیان، وای لێ هات ئەو پرسە گەیشته لای زەدیج، ئەویش بانگی کردنە دادگا و هەریەک بە جیا لەبەر دەم خۆیدا رایگرتن و پرسیاری لێ کردن زەدیج بە یە کە میانی وت: (نەگەر ئەو منداڵە بۆ تۆ بێ چی فێر دەکە ی؟ کاهینە کە وتی: (فێری وتارییژی و لۆجیک و فەلەکناسی و خەسلەتەکانی نەهرۆ مەزدای دەکەم، هەر وەها فێری حەقیقەتی جەوھەر و وارس و

مانای ئەبستراکه‌کان و شتە ئاوێتەکان و ئەو رەوشتانە کە گەردوونیان لێ پێک هاتووە دەکەم، وە هەروەها فێری ئەو یاسایانەی دەکەم بەر لە قەزا کەوتوون. کاهینی دوو هەمیش وتی: (هەول دەدەم فێری یاساناسی و یەکسانی و دادپەرۆری و راستگویی بکەم) زەدیج وتی:

(تۆ چ باوکی ئەو مندالە بی یان ئەو نەبی دایکی بۆتۆیە، تۆ ماری دەکەیت). خەلکی دەقەری میدیا گەلی جار سکالای خۆیان لە دەست میرەکیان کە ناوی (ئیراکس) بوو بە زەدیج گەیاندبوو، ئەو میرە هەرچەندە لە هەندێ روووە شتی لە پیاویکی رەند و جوامێر و خۆش خوان دەچوو کەچی لە چلێسیدا لە کۆتەر چلێستربوو، لە تەنە لێدا لە کێسەل سست و تەنە لێ بوو، لە فیز و لە خۆبایی بووندا لە تاوس لە خۆبایی تر بوو، کەس یارای ئەوێ نەبوو لە روویدا راوەستی، دەر فەتی کەسی نەدەدا قسە بۆ خاتە بەر قسە. بە چلێسی و فرە چێژی هەوێ هەل دەکێشا، خۆی بە هیژا و شکۆدار دەزانی کەچی هیچی لەباردا نەبوو، زەدیج ویستی لەو عەیبانە پاکی بکاتەو بە فەرمانی شا تییکی لە دوانزە سترا نیژ پیکهێنا، بیست و چوار سەماکەر و چۆبی کیش و دەهۆل کۆت، بە سەرۆکایەتی یەکی لە موسیقاژەنە ناودارەکان، لە گەل نەوانیشدا کەسیکی خزمەتگوزاری و کارامە و شەش کارمەند و چوار دەرگاوانی دانا، پیکهێنانی ئەو تیبە بۆ ئەو بوو بۆ لای (ئیراکس).

بە پێی ئەو پرۆگرامە کە بۆیان دانرابوون، بە دەوریا بسورێنەو و بۆی بژەنن، بە فەرمانی شا نەدەبوو ئەو پرۆگرامە بی کەم و زیاد جێبەجێ بکری بەم جۆرە جێبەجێ کرا، لە رۆژی یەکەمدا هێشتا (ئیراکس) بە تەواوی خەو بەری نەدابوو، سەرۆکی موسیقاژەنەکان و گۆرانیبێژەکان و دھۆل کۆتەکان لێی چوونە ژوورەو، گۆرانیبێهەکی دروکتۆمیریان بۆ چری، هەرسی خولەك جاری ئەم بڕگانە ی گۆرانیبێهە دووبەت دەکرانەرە:

چەند وتە یەکی بە جۆشە

نای چەند خۆشە

گه وره مان شایستهیه
ببی سولتانی مهی نۆشان
نای چەند بۆمان
سەرفرازییه، سالارمان
بەردەوام بی، لەسەر نۆشان.

کە گۆرانی بیژەکان لی دەبوونهوه، بە گورجی یەکتێک لە دەرگاوانەکانی لەبەر دەمیدا قیت رادەوهستا و بە زمانیکی لووس وتاریکی سی چارەک کاتژمێری پێ دوو رۆژی بۆ دەخوێندەوه و ساوی دەدا، کە وتارەکە تەواو دەبوو لەسەر شاوازی مۆسیقا دەچوو سەرخوانی نان خواردن و بەزمی هەمی نۆش هەمی نۆشی بۆ دەرژەنرا، لەمە وتەیک لە دەمی دەهاتە دەرەوه، دەرگاوانی یەکم لە پشت ملی خۆی دەدا و دەبیوت ((بەگەردم وتە راست هەبی ئەوهیه)). دەرگاوانەکانی تر دیاندا یە قاقای پێکەنین، کە لەسەر خوانەکە هەڵدەسا، مۆسیقاژەنەکان ریزیان دەپێکا و بە چەشنی پێشوو گۆرانییەکیان بە مۆسیقا بۆ دەرژەندەوه. (ئیراکیس) لە خۆی رازی بوو، لە دلی خۆیدا والێکی دەدایەوه کە ئەوه خەلات و بەراتی شایە، پاداشی چاکەکانی دەداتەوه. لە رۆژی یەکمدا گەلی چێژی لەو بەزمە وەرگرت، لە رۆژی دوویدا چێژەکە لە کەمی داو وەکو رۆژی یەکم نەما، لە رۆژی سێیەمدا ئەو بەزمە لا تال بوو، لە رۆژی چوارەمدا لیتی بێزاربوو، لە رۆژی پێنجەمدا هەستی کرد نازار و دەرديکی گرانسی بۆ سازدراوه، بە تاییەتی ئەو پەیفە ((چەند وتەیکە بەچۆشە)) ئەو کات زانی مانای چیبە و چی دەهاوی، هەستی کرد وشە ((بە گەرم راست هەبی ئەوهیه)) بزمارە و لە سنگی دەچەقی، با کەف چڕینی لاکە لاوەی ئەو وتاریژە راوهەستی، وای دەزانی تەف لە دەم و چاوی دەکات، چارە نەما ئەو نەبی نامەیکە بەپەلە بێم جۆرە بۆ شا بنووسی: ((خاوەن شکۆ سۆپاسی لوتفتان دەکەم، فەرمان بەرموون: ئەو تێپە مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژ و دەرگاوانانە بگەڕێنەوه)). پەیمانی دا لەمەر دوا لە خۆبایی

نمبې، به چالاكانه كاريكات، نيدى لهوكاتمه وه وازى له ستايشى پر درؤ و ريا هيتنا، بهخته وهر بوو. ((له كتيبى پرؤزى به راهمه كاندا)) هاتووه: (چيؤى به رده وام چيؤ نيبه) زه ديچ له نيوان كاهينه سپى رهنك و ره شه كاندا به ناسانى ژيانى ده گوزه راند. كاهينه سبييه كان پروا يان وابوو نه وهى كه له زستاندا نوؤ ده كات نوؤى به تاله نه گهر له كاتى نوؤ دا روو له روؤ هه لات بكات، كاهينه ره شه كانيش ده يان ووت خوا ركى له وانه ده بيتمه وه كه له هاوينا نوؤ ده كهن روو بكه نه روؤ ناوا).

* * *

پیشوازی و دوژمنکاری

رۆژ به رۆژ زیرهکی و جوامیری و سهلاری زه‌دیج بۆ خه‌لک ده‌رده‌که‌وت، لای خه‌لک خۆشه‌ویستر ده‌بوو، سه‌ریان له راستگۆیی و فه‌رمانه‌ه‌واییه‌ پر به دادوه‌ریکه‌ی سوڤمابوو، ناوی له‌سه‌ر زاری هه‌موان بوو، ژنان به تاسه‌وی بینینی بوون، هۆشیاری نه‌و نمونه‌ی بلندی هۆشیار بوو، زانایان به سه‌رچاوه‌ی سروشتی خۆیان ده‌زانی، کاهینه‌کان له‌و به‌روایه‌دابوون که زانیاری زه‌دیج گه‌لی له زانیاری پیری گه‌وره‌یان (به‌یبور) فراوانتره، پرسه‌که‌ی عه‌نقایان له‌بیر خۆ برد بووه‌ وه، نه‌وه‌ی زه‌دیج پیتی په‌سند نه‌بوايه لای که‌س په‌سند نه‌بوو.

هه‌ر له‌کۆنه‌وه له‌ولاتی بابلدا دوژمندارییه‌کی کۆن له ناو خه‌لکدا ڕه‌گی دا‌کو‌تابوو، نه‌و دوژمندارییه‌ نزیکه‌ی چوارده‌ سه‌ده درێژه‌ی کیشابوو، به‌و دوژمندارییه‌ ده‌وله‌ت ببوو به دوو به‌شی دژ به یه‌ک: به‌شیکیان له‌و باوه‌ره‌ دا بوون: شه‌گه‌ر یه‌کێک بیه‌وێت به‌جێته ناو په‌رستگای (میترا) وه ده‌بی پیتی چه‌پی له پێشه‌وه ب‌خاته ناوی، ده‌نا چونه‌که‌ی هه‌رامه‌ و دروست نییه‌! به‌شه‌که‌ی تریان رایان پێچه‌وانه‌ی رای یه‌که‌م بوو. هه‌ر به‌شێک را‌که‌ی به‌شه‌که‌ی تری به‌ گو‌م‌پایی ده‌زانی. خه‌لکه‌که‌ هه‌موو چاوه‌روانی هاتنی رۆژی جه‌ژنیان ده‌کرد تا بۆیان ده‌ربکه‌وی که نایا زه‌دیج له‌سه‌رکام له‌و دوو رێبازه‌یه‌. له‌ به‌یانی رۆژی جه‌ژنه‌وه خه‌لکه‌که نارامیان لی‌ برا و چاویان له‌ هه‌ردوو پیتی زه‌دیج بوو، که‌چی نه‌و که‌ چووه‌ ناو په‌رستگاکه‌، له‌به‌ر ده‌رگاوه‌ بازی دا‌یه‌ ناوی، نه‌چه‌په‌ی پێش خست نه‌ راسته‌ی، نه‌وجا وتاریکی بۆ مه‌ردوومه‌که‌ خۆنده‌وه و وتی:

خوای خاوه‌ن گه‌ردوون که‌سیکی له‌ که‌سیکی تر به‌گه‌وره‌ و پایه‌دار نه‌زانیه‌وه، هه‌یج لاقیکی مرۆقی له‌و‌تر پتی با‌ش‌تر نه‌بووه‌، کابرایه‌کی رۆژ و ژنه‌که‌ی ره‌خه‌نیان له‌ وتاره‌که‌ی زه‌دیج ده‌گرت، ده‌یانووت: نه‌وه‌نده ره‌وانبێژی تیا به‌کار نه‌هاتبوو، چیا و

زوررگه‌کانی نه‌خسته سه‌ما، وتاریکی وشك و لاواز بوو، وایان ده‌زانی ده‌بی وتاری زه‌دیج له‌گه‌رمیدا ده‌ریا وشك بکات و نه‌ستیږه‌کان بۆی بیته خواره‌وه، له‌تیندا رۆژ وه‌کو مۆم بۆی بتوتیه‌وه، کوا به‌جوان و پته‌وی دانه‌ریژرابوو! زه‌دیج هه‌ر نه‌وه‌نده‌ی لا مه‌به‌ست بوو وتاره‌که‌ی ده‌ربری هۆش و ده‌روونی بوو، له‌و کاته‌وه خه‌لک شتوازی نه‌و وتاره‌یان کرد به‌ره‌ویه و ریپازی خۆیان، نه‌ک له‌به‌ر نه‌وه‌ی چونکه وتاری وه‌زیری یه‌که‌م بوو.

زه‌دیج فه‌رمانی دا: نه‌وه‌ی له‌نوێژکردندا روو له‌هه‌رلایه‌ک بکات به‌ناره‌زووی خۆیه‌تی. زه‌دیج کاتی خۆی به‌فیڤ نه‌ده‌دا، نه‌خشه‌ی بۆ کاره‌کانی دانابوو، سه‌ره‌له‌به‌یانیان کار و فه‌رمانه‌ تایبه‌تی و گشتیه‌کانی راده‌په‌راند، نه‌وه‌ی ده‌مايه‌وه له‌جوانکاری شاری بابلدا ته‌واوی ده‌کرد، له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌ست ناسک و هونه‌ردۆست بوو، نواندنی کاره‌ساته‌ تراژیدییه‌کان و کۆمیدییه‌کان که‌ ماوه‌یه‌ک بسو نواندنیان پشت گوی خرابوو، فه‌رمانی دا هونه‌ری نواندن سه‌ره‌له‌نوێ زیندوو بکریته‌وه. نه‌و له‌هونه‌ردا خۆی له‌هونه‌رمه‌ندان بالاتر نه‌ده‌زانی، بۆیه‌ ریزی لی ده‌نان و خه‌لات و به‌راتی ده‌دانی. دانی تیوارانی بۆ رابواردنی شاژن ته‌رخان کردبوو، شا ناوی نابوو وه‌زیری یه‌که‌م، شاژنیش ناوی نابوو وه‌زیری جوان، هه‌ردووکیان پیتیان وابوو به‌نه‌مانی نه‌و ده‌ولت تووشی کاره‌سات ده‌بی.

هیچ وه‌زیرێک وه‌کو نه‌و بۆی نه‌لوابوو نه‌وه‌نده‌ پێشوازی له‌ژنان بکات، چوونه‌که‌یان مه‌به‌ستیکی بایه‌خدا‌ری نه‌ده‌گه‌یاند، نه‌وه‌ی ده‌یانووت ته‌نیا وته‌ی تفت و کړچ وکال بوون، ژنی کابرای رۆده‌ بۆچوونه‌ لای سه‌رتیپی نه‌و ژنانه‌ بسو، لیتی چووه‌ پێشه‌وه‌ و سوتندی به‌ (میترا) و زه‌ند ناویستا و ناگری پیرۆزی خوا‌یی خوارد که‌ چاره‌ی می‌رده‌که‌ی نه‌ویستوه‌ و رک‌ی له‌ره‌فتاره‌کانی بووه‌ته‌وه، له‌په‌نای وته‌کانیدا نه‌وه‌ی درکان که‌ می‌رده‌که‌ی لیتی به‌گومانه‌ و دل پیسه‌، وتیشی که‌ خواکان له‌سه‌ر نه‌و ره‌فتارانه‌ی سزای ده‌ده‌ن و له‌پایه‌ی نه‌مه‌ران دوروی ده‌خه‌نه‌وه، ژنی کابرای رۆده‌ به‌ده‌م قسه‌کردنه‌وه‌ قه‌یتانی پوزه‌وانه‌که‌ی خۆی شل کرد و به‌ری

دايموه، زهديچ به نزاكەت و نيانييهوه هه‌لى گرتوه و پييدايموه، به‌ده‌ور پوروزى ژنه‌كه‌دا نه‌پيچايموه، نه‌مه له‌سه‌رى به هه‌له نه‌ژماركرا، هه‌ر ئه‌و هه‌له‌يه — نه‌گه‌ر هه‌له بى — تووشى ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ى كرد، زه‌ديچ بى به‌لاى ئه‌وه‌دا نه‌چوو كه هه‌له‌ى كردبى كه‌چى ژنى كا‌براي ر‌ژده كردى به‌ت‌ورى گرفتار بوون ب‌ۆ زه‌ديچ. ژنه‌كه‌ى كا‌براي ر‌ژده واى كرد كه‌ خا‌فانى بابل هه‌موو ر‌ژژى سه‌ردانى بكه‌ن، مي‌ژووى نه‌ينى شارى بابل كه‌تنىكى له‌سه‌ر تو‌ماركرد، خو‌شى له‌ كه‌تنه‌كه‌ى سه‌سام بوو، چ چ‌ۆنكى جياوا‌زى نه‌وت‌ۆى لى نه‌كرد، ئه‌و ئا‌فره‌ته‌ى كه‌تنه‌كه‌ى سه‌رتو‌ماركرد، كه‌س ئاو‌رى لى نه‌دا‌بووه وه يه‌ك‌نك سوو له‌ كه‌نيزه‌كانى شا‌ژن (نه‌ستارتيه). ئه‌و ژنه له‌ئاو ئا‌فره‌تا‌ندا خو‌ى هه‌ل ك‌يشابوو، وت‌بووى: (دياره ئه‌و پياوه غه‌م و په‌ژاره‌يه‌كى ز‌ۆرى به‌كو‌ل خو‌يدا داوه، ته‌نانه‌ت له‌كات جووت بوونيشدا بى لاي په‌ژاره‌كانيه‌تى له‌و سا‌ته‌دا كه‌ كه‌س ده‌مى نا‌كر‌تته‌وه شتى بلى ئه‌و نا‌رى (شا‌ژن)ى ده‌ه‌ينا).

زه‌ديچ وه‌ك و‌ر‌ينه‌ ب‌كات ناوى شا‌ژن (نه‌ستارتيه) به‌ ده‌ميدا هات، ژنه‌كه‌ له‌ ساتى چ‌ۆ وه‌گرتندا بوو، واى ده‌زانى پ‌ت‌ى ده‌لى (له‌ شا‌ژن نه‌ستارتيه جو‌انترى). ژنه‌كه‌ شادمان بوو كه‌ له‌ كو‌شكى زه‌ديچ ها‌ته ده‌ره‌وه يه‌كه‌سه‌ر چوو ب‌ۆلاى ژنى كا‌براي ر‌ژده چونكه‌ ده‌سته خوشكى بوو، رابوارده‌كه‌ى خو‌ى له‌گه‌ل زه‌ديچدا ب‌ۆ گ‌يرايه‌وه، كه‌ نه‌وه‌ى ب‌يست گ‌رى ئ‌ره‌تى ت‌ي‌به‌ر بوو، چونكه‌ نه‌وى په‌سه‌ند نه‌كردبوو، وتى (ئه‌و پياوه كه‌ قه‌يتانى پ‌وزه‌وانه‌كه‌ى من كه‌وت دانه نه‌وييه‌وه به‌ده‌ور پ‌ورزمدا ب‌ي‌به‌ست‌يه‌وه، له‌و ر‌ژژه‌وه ئه‌و قه‌يتانه‌شم له‌به‌رچاو كه‌وتوه. ژنه شادمانه‌كه‌، كه‌ چاوى به‌ قه‌يتانى پ‌وزه‌وانه‌كه‌ى ژنه‌ى ر‌ژده‌كه‌ كه‌وت وتى: (ئ‌ۆ: قه‌يتانى پ‌وزه‌وانه‌كانت له‌ قه‌يتانى پ‌وزه‌وانه‌كانى شا‌ژن ده‌چى، ره‌نگه هه‌ردووكتان يه‌ك ئ‌وستا ب‌ۆتان ب‌چنى).

ژنه‌ى ر‌ژده ه‌يچى نه‌ووت: راما و كه‌وته ناو ب‌يركردنه‌وه، له‌ پاشدا رووداوه‌كه‌ى ب‌ۆ مي‌رده‌كه‌ى گ‌يرايه‌وه. له‌وكاته‌وه زه‌ديچ تووشى جو‌ره و‌ر‌يه‌ك ب‌بوو، نه‌يده‌زانى

هۆی ئەو وریبەهی چیبە. لە خەوندای خۆی دی لەسەر پووشی درکاوێ راکشاور و درکەکانی لە لاشەیی دەچەقن و نازاری دەدەن.. دواي ئەو هەر لە خەوندای دی وا لە ناو کۆشەییەکی گولاییدا نووستوو لەناکاو لەناو گولەکاندا ماریک هاتەدەر بەدەم و زمانیکی باریک سەری دلی گەست. دواي ئەو خەونە بەخۆی دەووت: ((ئای بەداخەرە! گەلی لەسەر پووشی پەر لە درک خەوتووم، ئەوەتا ئیستا لەسەر سەری گولتین دەخەوم، داخۆ مانای ئەو مارە چی یی؟)).

غیرت

له ناو به ختمه وهریسه کی زه دیج دا نه گبه تی و نه هامه تی خۆیان ملاس دابوو، به تاییه تی سه لاری و کارامیه کی زه مینه ی بۆ زوو هاتنه دییان خۆش کردبوو، همموو رۆژی به تنیا له گه ل شا و شاژنه نازداره کی کۆده بووه، قسه ی به تام و په ندی پر به حیکمه تی وه های بۆده گێرانه وه سه رسام ده بوون، وته پرمانا کانی و جوانی تافی گه نجیه ته کی له ناخی نه ستارتیه دا به نه ستم تۆی ئه قینیان ده چاند، نه ستارتیه بیباکانه له کاتی گۆتگرتن له وته کانی زه دیج سه یری نیو نیگای ده کرد، له روانیدا چاری لیک لا نه ده کرد، به بی ترس لای شا ناوی ده هینا، ههروه ها لای که نیه که کانیش باسی سه لاریه کی ده کرد، نهو که نیه کانه که هه ر ته یه کیان گوئی لی بوایه شان و بالیان بۆ دروست ده کرد، شته کان همموو ریگه یان بۆ نهو تیره ده ست نیشان ده کرد، که به بی نه وه ی نه ستاتیه هه ست بکات ده چه قیه ناو دلی، نهو خه لاتانه ی که پیتشکه ش زه دیجی ده کردن پتر نهو یان ده گیاند که مه یلی لایه تی نهک ریزلینان.

خۆی وا تیگه یانده بوو: که قسه ی له ته کدا ده کات وه کو شاژنیک له گه ل وه زیریکدا قسه ده کات، که چی قسه کانی له گه لیدا له وته ی ژنیک هه ست ناسک ده چوو، گومان له وه دا نه بوو که نه ستارتیه له جوانی و شوخیدا گه لی له (په ریزاد) جوانتر بوو، نهو (په ریزاد) ه که هزی له پیای چاو کویر نه بوو، لهو ئافره ته ش که ده بیست ل سووتی بپری نازدارتربوو، کوا نهو و کوا نهو نیو نیگا پاکه ی نه ستارتیه، نهو نیو نیگا پاکه ی که به وشه ناسکه کانی وه کو په ره ی گول سوور هه لده گه را، هه رچه ند هه ولی ده دا ناو دلی له سه ر روومه تی ره نگ نه داته وه نه یده توانی، نهو سووربو نه وه بوو به بروسکه ی ناگرتیک گپی بهردایه ناو دهروونی زه دیج.

زهديچ بى وچان ههولتى دا نههيتلى نهو ناگره له ناو دهروونيدا پهره بستينى، بهلام ههولتانهكەى بى سوود بوو، پهناى پرده بهر فەلسەفە كە هەمەدەم يارمەتى دەرى بوو، فیری هەندى زانینی كرد بهلام دەسلاتی بهسەر مەملەكەتى عیشقدا نەدەشكا هەمیشە لەناو هۆشیدا نەركەكانى سەرشانى، پیزانینی نهو چاكانه بوون كە دەربارەى كرابوون به شكۆمەندى شا بەرجەسته دەبوون و وهكو خواكانى سزادان سەرزەنشتیان دەكرد و چنگیان له ناخى گیر دەكرد، كەوتبووه ناو جەنگینكى نا هەموارهوه.

به هەموو هیزی خۆى ههولتى دەدا لهو جەنگه دا سەركەوتن بەدەست بىنى، بهلام له كاتى سەركەوتندا چاوى پر فرميسك دەبوون، دەروونى دەستى به نالین دەكرد، لەبەردەم شائیشدا پەردەیهك بەسەر دیدیدا دەدرا و وتەكانى پچر پچر دەبوون شتى پى نەدەووترا، له ناستیدا چاوى دادەخست، كە دەيكردەوه دەیبینی هەردووچاوى له ناو فرميسكدا نوقومن و تیری ناگراوى بۆ دەهاوین. لهو ساتانەدا زمان حالى هەر یەكێكیان بەویتری دەووت: (تیری عیشق هەردووكمانى پێكاهه كەچى خۆمانى لى دەپاریزین). كە زەدیچ له كۆبوونەوهكانى ئەستارتیه دەهاتە دەرەوه، وپ و بێدەنگ دەبوو، وتەى له گەل كەسدا پى نەدەكرا، وهك بلیتی بەردە ناشیكى قورس به كۆلیدا دراوه و له ژیریدا دەرناچی، وا گرفتاری ئەفینی ئەستارتیه ببوو، هەموو هەست و ویستىكى لەدەست دەرچوو بوو، بۆ چارهسەرى پەناى بێدە بهر برادره خۆشهویستهكەى (كادۆر) نهو پەنا بردنەى وهكو نهوهبوو یەكێك دركێك به لەشیدا چەقى بى و نازارهكەى له خەلك شاردبیتەوه، بهلام له كاتى دەرھێنانى دركەكە یەك هاواری لى بەرز دەبیتەوه.

(كادۆر) وتی: ((ئەى براى نازیزم نهو سۆزه ناسكەى كە دەتویست له خەلكى بشاریتەوه بهو هەموو فەلسەفە و تواناى خۆت له بهر پەنگدانەویدا نەگرت و تەقییهوه، گری دلى دلداران بەكەس خەفە ناكړی و شاردنەوى بۆ نییه. ئەى براى نازیزم نهوى له ناو دلتا حەشارت دابوو من له زووهوه خویندووتمەتەوه، نهوى له دلتایه سووكایهتییه بۆ شا. ئەگەر بیخوینیتەوه داخۆ چى رووبادات، خۆ تاكه

خەسلەتی خراپەى شا ئەو ەيە زۆر بە غىرەتە، ئەو ەندەى تۆ پىت دەكرى بەرەنگارى ەرەسى ئەو خۆشەويستىيە بكمى، ئەستارتىيە ئەو بەرەنگارىيەى پى ناكرى چونكە تۆ فەيلەسووفى، زەديجى، توانات پترە، بەلام ئەستارتىيە ژنە لەوانەيە بەبى ترس ئەو ەى لە دليايەتى بيدركىنىى وا بزانىى لەپال پاك و بىنگەردى خۆيدا شتى لى ناگىرى، بەراستى من لەبەر خۆمەو ەزەيم بە ئەستارتىيە دا ديتەو ەنگە بە يىتاوانى و پاكى خۆيدا بنازى و بزانى كەس ناتوانى زمانى لى بدات.

خۆ ئەگەر لە نىوان خۆتاندا رىككەوتنىكتان ەبوايە، لەچار و زاران دورودەكەوتنەو، چونكە ەر خۆشەويستىيەك رەزامەندى ەردوو دلدار دايشى سەلامەت دەبى)). زەديج بەو بىرۆكەيە كە (كادۆر) لەناو قەكانىدا ناماژەى پىدا تووشى شۆك بوو، چونكە بىرۆكەكە ەللى دەنا ناپاكى دەبارەى شا و لەكەداركردنى نامووسى بكات، ئەى ئەو ئەو شايە نەبوو چاكەى لە تەكدا كرد و كردىيە وەزىرى يەكەم، لەو رۆژو ە بەو دەردەو ە گرفتار ببوو لە ەموو كاتى پتر خۆى بە وەفادارى كۆشك دەزانى، زەديج بە نامادەبوونى شا كە ناوى شا ژنى دەيتنا وەكو ناوى دۆستىكى بىنى وابوو، كەچى شا بۆى دادەپۆشى و نيازپاكى بۆى لىكەدەايەو، شارژنىش بە نارەزووى خۆى ناوى زەديجى دەيتنا بەناو ەيتنانى نىگاپى سوور ەلئەگەرا، ناو ەيتنانەكەى جاروبار گرژى تىدەكەوت و دەپچرا، لە چقاتەكانىدا كە ەلئەسا و دەپۆى وا دادەما و نوقمى ناو خەيالى دەبوو، شايش ەستى بەو ەردبوو كە ناوى زەديج دەبرا، ئەو روومەتى وەكو سكلى سوورى لى دەهات.

ئەو ەموو نىشانانە شا يان تووشى گومان و نەسرەوتى كردبوو، لە پاشدا گومانەكەى لى بوو بە يەقەن، خەيالەكانى لە مەشكدا كەلەكەيان كرد، بەتاييەتى كە دى پىلاوى ژنەكەى وەك پىلاو ەكانى زەديج رەنگيان شىن بوو. ەرو ەا قەيتان بەندى جلەكانى وەكو قەيتانى كلاًو ەكەى زەديج زەرد بسون، ئەوانە ەموو بەلگە بسون يەقەنيان لە ەوشى شادا بى گومان دەكرد و لەناو دلیدا رىكان ئەستور دەكرد. ەميشە خزمەتكار و كەنيزەكى ناو كۆشكى شاهانە چاو گوئى ناو دللى شا و شارژن،

نهوانه ده ميټك بوو زانېبويان كه نه ستارتيه عاشيځه و شا (موبه ردار) يش هم موو
گياني زات و غيره ته.

له وساته دا كابرې رږده هاني ژنه كهي خږي دا كه قهيتاني پوزوه وانه كهي خږي كه
رهنگي قهيتاني پوزوه وانه كهي شاژن بوو بږ شاي بنيري، شو قهيتانه زهرده بوو
دهرگاي نه هامه تي بږ زه ديچ كرده وه.

نيدى شا جگه له سزادان پيري به لاي هيچ شتيكي تر دا نه چوو، بريار هاته سهر
نوه شاژن ژه هري دهر خوارد بدرې و برې زه ديچيش له بهياني شو شه ودا سهرې به
په تا بكرې و هه لواسرې، فرماني جيبه جيكر دني شو برياره درا بهو زه لامه كه
يه كيټك بوو له پياوه خه سپاوه كاني ناو كوڅك كه زه لاميتكي دلرېق و كينه له دل بوو.
به كيټك له پياوه كورتي له كاني ناو كوڅك كه وه كو ناڅه ليتكي مالي و ابو، هيچي
لي نه ده شاردر ايه وه، شو كورتي له لال بوو به لام ده بيبست، له كه ناريتكي شو چفاتا دا
هه ل ترو تا بوو. گوټي له فرمانه كاني شا ده بي، شو پياوه گه لي شاژن و زه ديچي خوش
دهويستن، كه گوټي له فرمانه ده بي شو قهرې لي ده بري. دهيزاني چند ساتيكي تر
نوه پيري بهياني شو رږزه يه شو دوانه ده كوژرين، چون فريايان بكه وي، زماني لاله و
كهس لي تي تيناگات و نووسين نازاني به لام و ينه كيشي چاك بوو ده يتواني شه وي به
زمان پتي ناووترې به وينه به رجسته ي بكات، تابلويه كي هينا له سووچي كه وه وينه ي
شاي به روويكي تووړه و كرږه وه كيشا، كه شا فرماني به كابرې خه سپاو داوه، لهو
لاشه وه خوانيټك و پت و پوز پيچيكي شين و قهيتانيكي زهره بسون له ناوياندا
كوچه لويه كي پريه شت دانرا بوو، له ناوه راستي تابلوكه دا شاژن له بهر ده ست كاره كهر و
كه نيزه كاندا راكش ابو گيان كه نشتي ده كړد، زه ديچيش له بهر پنيښدا خنكي نرا بوو،
ناسوي ناو تابلوكه كاتي هه لياتني خږي نيشان ده دا، نوه به لگه بوو كه تا نه وكات
نوه شتانه روو ده دن، كه تابلوكه ي ته و او كړد، به خياري چوو بږ لاي يه كيټك له
كاره كره كان و تتي گهياند كه به گورچي شو تابلويه به شاژن بگه يه ني.

دابی، چ ره‌وایه ژنیکې بیتگوناح به ناحق بکوژي. نه‌وجا حالی خوی دایه به بیری
خوی و هاواری کرد و وتی:

(داخو ژیان چ مانایه‌کی هه‌بی؟ چاکه و ره‌وشت باشی چ سوودیکیان بو من
هه‌بوو، له‌مه‌و پیتش دوو ژن ناپاکیان ده‌رباره‌م کرد، نه‌مه ژنی سییم بوو، هیه
گوناح و تاوانیکې نه‌بوو، که‌چی فەرمانی مردنی به‌سه‌ردا درا، چاکه‌کانم بوون به
خراپه‌بو، له‌پایه‌که‌دا که به‌رزی کردوومه‌ته‌وه بو نه‌وه بووه بو ناو چالینکی تاریک
به‌رم بداته‌وه! نه‌گه‌ر منیش وه‌کو خه‌لک شه‌راوی بوومایه هه‌ل‌به‌ته به‌ختیار ده‌بووم).
به‌باری نه‌هامه‌تی و غم و په‌ژاره‌وه ری به‌ره‌و ولاتی میسری گرت به، نازار و
کلۆلیه‌که‌ی بیوون به‌تم به‌ر چاوی لیل کردبوو، روومه‌تی نیشانه‌ی مردوانی لی
نیشته‌بوو، هه‌راسانی و بیتزاري ده‌یانویست بیخه‌نه ناو خه‌ره‌ندیکی قووله‌وه.

✱

✱

✱

ژنه لیدراومکه

زه د یچ بهرهو میسر ملی به بیابانهوه نا، بهر ژ ژ خور هه ل هاتن، بهرهو ر ژ ژاوا ر ینمایي ده کرد، به شمویش نه ستیره ی گه لاو ژ و قوتب ده بوونه نیشانده ری ر ټی، که له نه ستیره کانی ناسمان ورد ده بووه وه وکو کومه له مرواریه کی پ ژاوی بریسکه دار ده هاتنه بهر چاوی و رووناکیان ب ژ سه رزه وی ره وانه ده کرد و له ناو ناسمانی بیسنووردا ده خوولانه وه، که نم زه ویه پان و بهرینه شی به خه یالی خویدا ده هیتا کومه لانی ناده میزادی به گه له نا ژ ه لیکي خو ټنم ژ ده هاتنه بهر چا و که هه ندیکیان نه وانی دیکه یان له سه ر مشته خو ټیک مه حف ده که نه وه، که نه و بیرانه ی به خه یالی خویدا ده هیتا له نه هاهمه تیبه کانی خو ټی دوور ده که و ته وه، یان به گه مبه کی بیترخ ده هاتنه بهر چاوی، هه موو گیتی و ولاتی بابلی لی ده بوونه مهیدانی کایه یه کی بی مانا.

به و بیر ژ که وردانه ده روونی له جه سته ی جیا ده بووه به ناو گه ردوونیکي بیتپایاندا ده سووړاپه وه، به و گه ردوونه سه رسام ده بوو که به یاسایه کی وها به ند بسو، ه ژ شی مر ژ ټی تووشی سه رگه ردانی ده کرد، که ده روونی ده گه راپه وه ناو قه باره که ی خه یالی ده چوه وه سه ر نه ستار تیه و ده بووت: داخو ټیستا تالاوی مردن چ جوړه نازاریکی ده ر خوارد دابی، داخو چو ن روویه پرووی مردن بوو بیته وه، چو ن هاواری کرد بی و چی و ټبی؟ له ناو نه و خه یالاتانه دا جیهانی له بهر چا و ده که وت، نه وه ی هه بوو ته نیا نه ستار تیه بوو، گیانی ده دا، زه د یچیش تالاوی ژ یانی ده نو شی.

له نیوان نه ندیشه ی نه رمی فه لسه فه و جه نگه لستان ی درک و شازاردا ده رویش ت ورده ورده له سنووری ولاتی میسر نر ټیک ده بووه وه، که گه شته نه وه ی له پی شته وه نو که ره دل سوژه که ی ره وانه کرد ب ژ نه وه ی شو ټن ټیک ب ژ نیشته نییان دیاری بکات، خو شی له ناو کټلگه یه کی پر له دار و دره خندا پیاسه ی ده کرد، که می دوور له و ټوه دی نه وه ژنیکي شوخه بهرهو نه و د ټ و هاوار ده کات، یه کټک فریای بکه وی، نه وه تا

پیاویتیکی تووړه شوینی کهوتووه، که پیاوه که گه‌یشته لای گرتی و دایه بهر له‌ق لیدان، ژنه که هاواری برده لای زه‌دیج که له ده‌ست نهو پیاوه رزگاری بکات، زه‌دیج حالتی نهو ژن و پیاوه‌ی وا هه‌ل‌سه‌نگان، که نهو پیاوه میړدی نهو ژنیه و ناپاکي کردووه بۆیه غیره‌تی هه‌ل‌ساوه لیتی ده‌دات، ژنه که هاواری له زه‌دیج کرد که لهو پیاوه دل‌په‌قه رزگاری بکات، نه‌ویش که لیتی نزیك بسووه‌وه دی ژنیکی جوان و دل‌پښته، له‌دهر و دیمه‌نیدا نه‌ستار‌تیه‌ی به‌دی کرد، بۆیه دل‌ی پی سوتا و خوی خسته به‌نینه‌نوه، هه‌ندئ له زمانی میسری ده‌زانی به کابرای وت:

((نه‌گهر که‌می به‌زیی له دل‌تا هیه تکات لی ده‌کم هه‌ندئ به‌زه‌یت به جوانی و پی‌ده‌سه‌لاتی نهو نافرته دا پی‌ت‌ه‌وه، نه‌وه چۆن دل‌ت ری ده‌دا نهو چۆره بی رت‌یه دربار‌ه‌ی نهو ژنه بکه‌ی که ده‌سو داوینت بووه، جگه له فرمیسک هیچ توانایه‌کی تری نییه)).

پیاوه روو‌گر‌ژه‌که له زه‌دیج مۆر بووه وتی: ((وادیاره تۆش خۆشت ده‌وی، که‌واته بۆم هیه تۆله‌ش له‌تۆ بکه‌مه‌وه)) وای وت و پرچی ژنه‌که‌ی به‌ردا و نووکی نیت‌ه‌که‌ی ناراسته‌ی سر سنگی زه‌دیج کرد، نه‌ویش به‌بی نه‌وه‌ی بشی‌تۆ توانی به ناسانی خوی له‌سره نیت‌ه‌که‌ی لادات و به‌توندی گرتی و بۆ لای خوی رای کیت‌شا، کابرای میسریش ده‌یو‌ست به‌ری نه‌دا له نه‌ج‌امی راکیت‌شانی هه‌ردوو‌کیاندا نیت‌ه‌که‌ی بوو به دوو که‌رت‌ه‌وه، کابرا که زانی نیت‌ه‌که‌ی وای لی هات شمشیره‌که‌ی له زه‌دیج هه‌ل‌کیت‌شا، زه‌دیج‌یش شمشیره‌که‌ی خوی هه‌ل‌کیت‌شا، کابرای میسری به گۆتره شمشیره‌که‌ی ناراسته ده‌کرد، دوژمنه‌که‌شی به ناسانی و کارامه‌یی خوی لاده‌دا، نافرته‌که‌ش لهو لاوه له‌سر سه‌وزه گیایه‌ک دانیشت سر و زلفی خوی تیف تیفه ده‌دا، کابرای میسری گه‌ل‌ی ناقولا و به‌هیز بوو، به‌لام زه‌دیج گه‌ل‌ی لهو شاره‌زای موباره‌زه بسو، نه‌میان به ده‌ستی‌کی شیری ده‌وه‌شاند و به‌وی‌ریان پار‌ت‌ر‌گاری له خوی ده‌کرد، دووه‌میش وه‌کو به‌راز هه‌ر ملی ده‌نا، تووړه بوونه‌که‌ی هونه‌ری موباره‌زه‌ی لی تیک‌د‌ابوو، زه‌دیج که زانی کابرا به مله‌و‌ری خوی ده‌نازی و وازی لی ناهیت‌ی، به زه‌ویادا و چه‌کی کرد و نوکی شیره‌که‌ی خسته سر سنگی و حه‌زی نه‌کرد بیکوژی.

میسریه که له ژیره وه به نووکی خه نجه ره که ی زه دیی بریندار کرد، که چی نو لیتی سووری بوو، زه دیج که زانی نو کابرایه سمر سهخته و وازی لی ناهیتی و خراپ برینداری کردوه، شیره که له سنگی کابرا چه قاند، کابرا یه نر که ی لی بهرز بووه و گیانی دهرچوو، زه دیج له سمرخو چوو بو لای ژنه که و به ناسته م پی و ت: (ناچاری کردم که بیکوژم، نیستا تو بو کوئی دهرژی سمرهستی، له نازار و نه شکه نجه ی نو کابرایه رزگار بووی، له وه ته ی ده ژیم پیای و ه کو نو کابرایه مله و و تو و ره م نه دیووه، نو و جا چیت له من ده و ی بلئی).

ژنه که وتی: (ده مه ویت بهری! چونکه خوشه ویسته که مت کوشت، نه گهر پیم بکرایه دلتم دهرده هینا پارچه پارچه ده کرد!)

زه دیج: (خانم به راستی میزاجیکی سه یرت هه یه، نو کابرایه نه وه نده بیته زه یانه لیتی ده دایت له مردن نزیک دهر دیته وه، مکو و سو له سمر نه وه ی بمکوژی، من گوناحم نه بوو، تو په نات بو من هینا، منیش به ده م هاوارته وه هاتم).

ژنه که قیژاندی و وتی: (بریا تا ده مردم لیتی ده دام، مافی نو لیدانه م هه بوو، من غیره تم لی نابوو، وا تو و ره بی، خوژگا تو له شوین نه ودا له خوین ده گه وزایت). زه دیج پیتی و ت: (خانم تو سه یریت، من ژنی وه ک تو م نه دیووه، نه گهر له بهر نه و جوانییست نه بوايه وه کو نو کابرا لیم ده دایت، به لام خو م به لیدانت ماندوو ناکه م).

زه دیج پشتی له ژنه که کرد و سواری وشتره که ی بوو، به ره و ناواییه که رووی نا، نه وه نده دوور نه که و تبه و وه، غه لبه غه لبیک له دوايه وه په یدا بوو، که ناواری دایه وه چوار پیای بوون به گو و ده هاتن، نه وه ی پیشه وه که چاوی به ژنه که که و ت هاواری کرد: ((نه مه یه لیره یه، گرتو ومانه، خو یه تی هه راکه ن تاده رنه چووه بیگرن)) چوار پیاهه که ده وری ژنه که یان دا و رفاندیان، که چی ناو وریان به لای پیاهه کوژرا وه که نه دایه وه، نافره ته که قیژاندی و هاواری بو زه دیج ده برد: ((نه مجاره ش فریام که وه، له ده ست نه مانه رزگارم که .. مه رج بی نه گهر نه مجاره ش رزگارم بکه ی، نا لقه ی که نیزه کیت له گو ی بکه م .. زو و ره شیعام له و وتانه ی که وتم .. ده سم دامیتنم نه گهر رزگارم بکه ی ده به ه ی تو، ده بم به کاره که رت)).

بەلام زەديچ ئاۋرى لى نەدايەۋە، لەبەر خۇيدا دەيووت: ((كۆمەكى مەرۋىتى بەد خو
 ناكەم، جارىتىكى دى مەن بە ھات و ھاۋارى يەككىكى ۋەك تۆ ھەلناخەلەتتەم)).
 جەلەكانى زەديچ بە نوۋكە شىر و خەنجەر شېر و ۋېبىۋون، ھەموو قاچ و قۇلى پېرلە پەلە
 خوتىن بوون، پىۋىستى بە يارمەتى بوو، بىرەنەكانى خوتىنسان لى دەچۇرا، بەتايىبەتى
 ھاتنى ئەو چۈر پىاۋە بابلىيە كە ئەو ژەنيان رەفاند لەۋە دەچۈر پىاۋى شا (مۆزەدار)
 بىن زەديچ خۇى گەيانە ئاۋايىەكە، لەتار ئازارى خۇيدا بىرى لە چۈر پىاۋەكە
 نەدەكردەۋە بۆچى ئەو ژەنيان رەفاند، سەرى لە رەفتارى ئەو ژەنش سورماۋو، بۆچى
 ۋابو!

✱

✱

✱

كۆيلە

زەدىچ لەمە گەيشتە كەنار ناوايىە كە خەلكە كە لىتى خې بوونەو و ھاواريان دە كرد
نەمەبو (مەيسووف) ى رفا ند و (كلیتۆفیس) ى كوشت، زەدىچ سەرى سورما، ھەر
نەوئەندەى پىكرا، رووى كرده خەلكە كە و وتى: (گەورە و بەرپژدەكان.. داوام لە خواى
گەورە نەوئەىە تووشى كوشتى كەسم نەكات، مەن چۆن جوانەى ئىوئە دەرفىنم، بەراستى
نەو ئنە گەلى لە خوئايى بوو، كوشتنى (كلیتۆفیس) ىش خەتای مەنى تيا نەبوو، مەن
تەنيا بەرپەنگارىم لە ژيانى خۆم كەردووە، نەو لەسەر كوشتنى مەن مكوپ بوو،
لەپىشەو تەكام لى كرد كەم لەو ئنە بدا، لە جياتى نەوئەى بەزەى پىادا بىتەو خرابەر
لىتى دەدا، كەوتە بەنينا نەو ھەستم كرد دەيەوى بكوژى، مەن كەسىكى ئاوارەم پەنام
بۆ لای ئىوئە ھىتاو، بە عەقلى كىدا دەچى بە كىنك پەنا بەرپتە بە خەلكانىك كەچى
ژيان برفىنى و پىاويان بكوژى)).

لەو سەردەمەدا مىسرىيەكان گەلى دادپەرورە و خانەدان بوون، پىش نەوئەى
رەوانەى دادگای بکەن برىنەكانيان تىماركرد و ھەواندىانەو، نەوجا درايە دادگا،
زەدىچ و نۆكەرەكەى ھەرىكە بە جيا لە بەردەم دادوەرەكاندا راوستان و لەبارەى نەو
رووداوو ھە پىسارىيان لى كرا، دەرکەوت زەدىچ بە ئەنقەست نەو پىاوەى نەكوشتووە،
بەلام خوئنى زەلامىكى رشتووە. ھوكمى قانون نەوئەبو ((كوئىلە كەردنى زەدىچ و
نۆكەرەكەى و فروشتنى ھەردوو وشترەكەى، نرخەكەيان و نەو زىر و زىوئەش كە پىيان
بوو ھەمووى بە يەكسانى بەسەر نەھلى ناوايىە كەدا دابەشبوو و خوئى و
نۆكەرەكەشى لە بازاري كوئىلە فروشاندا ھەراجبكرىن)). لەمە لە بازاري كوئىلە
فروشاندا ھەراجكران، بازركانەكان لە ھەموو لايەكەرە خرۆشان و بازار گەرم بوو،
نرخيان گەلى بەرز بوو ھەو، ھەراج لەسەر بازركانىكى ھەرەب كەناوى (سىتوك) بوو
راوئەستا نرخىكى چاكى پىدان، بە تايبەتى نۆكەرەكەى لەبەرنەو بوو نەو شان و مەل

تونند و داکوتراوبوو، توانای کارکردن و بهرگمی تنگانه و نیش و نازاری له خاوه نه کوی پتر بوو. له بازاری کویله فروشاندا هزر و پایسه داری پاره ناکات، بهو پیوه زه دیچ وهک بهنده ی ژیرودهستی نوکهره کوی لی هات و دوی شهوی همدووکیان فروشراپوون و نرخیان درا، دهست و پتی همدووکیان به یه کهو بهستران و بهره و مالی خاوه نه که نیان لاله (سیتوک) بران.

له پندا زه دیچ دلی خزمه تکاره کوی ده دایه وه و موزیاری ده کرد که سه بری هه بی و بهو نه هاهمه تییه ی به سهریاند هاتوه دلته نگ نه بی، له دلشیدا بری له ژپانی مروژ و چاره نویسی ده کرده وه، به خزمه تکاره کوی ده ووت: ((مه خابن شهو نه هاهمه تیپانه که به سهرمندا هاتن توشیان گرتوه، چه رخی روژگار تا نیستا به گه لی جزر به سهر دانه ی ژپاندا سوورپاوه و گه می کرده وه)). جاری تاوانه -- غه رامه -- یان لی سەندم چونکه سوواخی رهوتی سه گیکم ده کرد. جاری خه ریک بوو ملام به پتدا بکری چونکه ناوی عه نقام بردبوو، جاریکی دی خرامه به ندیخانه چونکه دوو بهیته شیعری چاکم سه بارت به شا نووسیپوون. جاریکی تر فهرمانی خنکاندنم درا چونکه قهیتانه کانی شاژن زهرد بوون. وا نیستاش وه کو کویله یه ک فروشراوم چونکه به هانای ژنیکه وه چوم ده کوژرا.

که واپوو با دان به خوماندا بگرین و ملی بژ شوورپکهین، له وانه یه شهو بارهش که تپی کهوتووین شهونده درپژه نه کیشی، با نازایه تی وه بهر خومان نین، له وانه یه شهو بازارگانه عه ره به کویله ی تری هه بن شهی بژ منیش نه به یه کیک لهو کویلانسه، شهی نهوانیش وهک نیتمه پیاو نین؟ پروانا کهم شهو بازارگانه زه لامینکی دلره ق بی، یه کی بیه وی سوود له کویله ی خوی وه ریگری ده بی چاکه یان له ته کدا بکات: وای به خزمه تکاره کوی ده ووت، کهچی ناخی به چاره نویسی (نه ستارتیه) وه خه ریک بوو.

دوو روژی نهرد بازارگانه عه ره به که (سیتوک) له گهل دوو بهنده کوی و وشتره کانیدا بهره و سارای ولاتی عه ره ب کهوته ری، چونکه شهو سهر بهر عه شیرته بوو له عه ره بستانی نزیک سارای (توریب) نیشته جی بوون، چوون بژ شهوی ریتی هات و

نه هات بوو، کابرای بازرگان له پښدا به چاویکی گه وره ته ماشای خزمه تکاره کوی ده کرد تا زه دیج، چونکه نهو له تنگدان و پتچانه ووی کوچ و باردا له زه دیج توندتر و شاره زا و گرج و گول تر بوو، بزیه بایه خی بهو ده دا، به شو و رور ده شتی عمره بستانیان ده بری و به ره و نوریب ده ریشتن، ماوهی شو و روریکیان مابوو بگه نه به ره و یه کیک له وشتره کان مردار بووه وه، باری نهو وشتره ی به سر بهنده گاندا دابه شکرا، زه دیجیش به شی خوی دا به کول خویدا. کابرای بازرگان که سهیری بهنده کانی خوی ده کرد، له ژیر کول قورسه گانیاندا چه ماونه توره و چه ناگیان نیشتوه ته سر نه ژنیان، له خو شیدا ده کهوته پیکه نین.

زه دیج خوی لی نریک کرده وه بو نه وهی هو چی مانه وهی نهو بهنده کول هلگرانه ی بو رافه بکات، که له قانونی (هاوسه نگی) حالی کرد، سیتوک سرسام ما، له وساره به چاویکی تر ته ماشای ده کرد، که زه دیج زانی نهو کابرایه شاره زووی فیروونی تیایه، نه ونده ی تر لی نریک بووه و گه لی شتی فیر کرد که په یوه نندیان به بازرگانییوه هه بوو، فیری جوړی قورسای نهو شتانه ی کرد که له که ره سه دا جیان و قه باره یان یه که. هه روه ها له هندی تاییه تییه کانی ناژه لانی تیگه یاند که چون مروژ پتی ده کری سوودیان لی وه برگری، له وه وه بازرگانه که بوی ده رکوت نهو بهنده یه ی فیله سووفه. وای لی هات (سیتوک) رای خوی گوړی، زه دیجی لا په سندر بوو تا خزمه تکاره کوی، به چاویکی تر مامه له ی له ته کدا ده کرد، گه لی له دلی خویدا له خوی رازی بوو که له وه و بهر جگه له چاکه خراپه ی له گه لدا نه کرد بوو. تازه نریکی ده قه ری (نوریب) ببوونه وه، سیتوک چوه لای نهو پیاوه جووه که به ناماده بوونی دوو دیوه ر (۱) پتیج سه د میسقال زیری به قهرز پیدابوو، به لام دوو دیوه ره که مردبوون، کابرای جووه هه لی بو ریکه وتبوو، سوپاسی خوی کرد بوو که نهو دوو دیوه ره مردبوون، نیدی کابرای عمره ب ناتوانی قهرزه کوی له سر نیسپات بکات.

زەدیج ببوو بە راویژکاری سیتۆک و لەزۆر شتدا پرسى پى دەکرد، چیرۆكى قەرز دانەكەى بىو كاپرا جووه بۆ گىترایهوه كه چۆن لى قەرز كردووه و وا نىستا نایداتهوه. زەدیج وتى: (گهورەم له كوێ ئەو زىرانەى لى خواستى). سیتۆك: (لەسەر تاشە بەردىكى گهورە مىسقال بە مىسقال بۆم ژماردووه و لەدەستم كردووه، تاشە بەردەكە نزیك شاخى نۆریه). زەدیج: (ئەو پیاوه جووه بە چیهوه ناسراوه). سیتۆك: (پیاویكى لار و پارە خۆره). زەدیج: (ئەوهى بىزانى ئەو پیاوه زىرهكه، گىلە، چیه، وریایه، یان كەم تەرخەمه).

سیتۆك: ((نە زۆر زىرهكه نە زۆر گىل، مام ناوەندیه)). زەدیج: ((دەخوازى من بىم بە پارێزەرت، لە باتیت داواى مافەكەت لە دادگادا بكەم)).

سیتۆك: ((زۆرم پى خۆشه)).

زەدیج: داوى ئەوهى بەلێنى پارێزەرى لە سیتۆك وەرگرت، سكالای دژى كاپراى جووه گەيانده دادگا، بىو تۆمەتەى كه ئەو برە زىرانەى بە قەرز وەرگرتووه و وا نىستا نوكلى لى دەكات، كاپرا هینرایه بەر دادگا و لە ناو رەتى^(٣) گوناحباراندا راگیرا. كه دادگا كرایهوه، زەدیج رووى كردە دادوهرەكان و وتى: (ئەى دادوهرە مەزنەكان، ئەى پارێزەرانی مافی هەژاران، ئەو پیاوه كه لەناو رەتى گوناحباراندا راوێستاو، پێنج سەد مىسقال زىرى خاوەنى منى بە قەرز وەرگرتووه، وا نىستا نایداتهوه، وا من لەبەر دەستى بەرێژتاندا بەناوى خاوەنەكەیموه داواى ئەو برە زىرانەى لى دەكەم. سەرۆكى دادوهرەكان رووى كردە زەدیج و وتى: ((تۆ شاهیدت هەیه كه ئەو پیاوه ئەوەنده زىرى لە خاوەنەكەت قەرزكردووه؟))

٣- (١) دێرەر - شاهید.

(٢) رەت - قەفەس

زهديج وتی: ((به‌لئی دوو شاهد له به‌ینیدا بوون به‌لام هه‌ردووکیان مردوون، نه‌وه‌نده هه‌یه نه‌و زیرانه‌ی که پیتیدراوه یه‌ک به‌یه‌ک له‌سه‌ر تاشه به‌ردی‌کی پان بو‌ی ژمیردراون، نه‌و تاشه به‌رده شاهیدی ده‌دات، نه‌گه‌ر به‌ریتان فه‌رمان به‌ه‌رموون، چه‌ند زه‌لامی‌ک له‌سه‌ر نه‌رکی خاوه‌نه‌کم ده‌نیرم به‌هیننه‌ نیره، بو‌نه‌وه‌ی شاهیدی بدات، دادوه‌ره‌کان رازی بوون به‌ دۆزی تروه خه‌ریک بن تا به‌رده‌که ده‌گات، له‌ دواکاتی دادگادا سه‌رۆک دادگا رووی له‌ زه‌ديج کرد و وتی:
(نه‌وه بو به‌رده‌که نه‌هات)

کابرای جووه دایه قاقای پینکه‌نین و وتی: ((نایا به‌ریتان تا به‌یانی چاوه‌روانی نه‌و به‌رده ده‌که‌ن؟ نه‌و به‌رده چه‌ن دیته‌ نیره، شه‌ش میل لی‌ره‌وه دووره و که‌مه‌تر له‌ پانزه زه‌لام نه‌وجا بتوانن له‌ شوین خۆی هه‌لئی که‌نن)). که‌ کابرا نه‌وه‌ی وت: زه‌ديج هاواری کردو و وتی: به‌ریتان نه‌مووت به‌رده‌که شاهیدی ده‌دات، نه‌گه‌ر نه‌و کابرایه نه‌و قه‌رزهی له‌سه‌ر نه‌و به‌رده وه‌رنه‌گرتبی چه‌ن ده‌زانی چه‌ند لی‌ره‌وه دووره و قه‌باره‌ی چه‌ند زله، که‌وابی دانی به‌وه‌دانا که‌ نه‌و بپه‌ زیرانه قه‌رزداره)). جووه‌که ده‌می بوو به‌ ته‌له‌ی ته‌قیو و هه‌چی پی نه‌ووترا، له‌دوایدا ناچاربوو مل بۆ قه‌رزه‌که شوپ بکات نه‌وجا دادگا فه‌رمانی ده‌رکرد که قه‌رزه‌که بداته‌وه، خه‌رجی نه‌و رۆژه‌ی دادگاش بکیشی، له‌و رۆژه‌وه نه‌و به‌نده — زه‌ديج — له‌ناو عه‌ره‌بدا ناوداربوو، نه‌و به‌رده‌ش بوو به‌ شوین متمانه و مه‌زاری هه‌موو خه‌لکی عه‌ره‌بستان.

خۇ سوتاندن

سیتۆك بىرە دىشاد بوو كە ئەو بەندەيەى جىنى متمانە و رەزامەندىيە، بۆيە
وەك ھەقالتىكى خۆى تەماشى دەكرد، وای لى ھاتبوو بى زەدىچ كارى پى نەكړى،
وەك شا (مۆبەدار) لى ھاتبوو، وای دەزانى نەمانى زەدىچ نەمانى دەولەتى بابلى،
بەلام زەدىچ خۆى بە بەختەوەر دەزانى چونكە سیتۆك وەك شا مۆبەدار ژنى نەبوو،
بەو شادومان بوو كە سیتۆك خىرخواز و دلپاك و راستگۆ و خۆش رەفتار بوو، بەلام
بەو دىلگران بوو وەكو خەلكى ئەو سەردەمە بەندەگى بۆ خۆر و مانگ و
نەستىرەكان دەكرد، گەلى جار لەو بارەو بەترىسەو سیتۆكى دەدواند، لە دوايىدا
پى وى: ((ئەو نەستىرە و مانگ و رۆژە، وەكو ھەر شىتىكى دىكەى ئەم سەرزەويە
و ھەنە و تەنن، ھىچيان لە بەردىك، لە درەختىكى ئەم سەرزەويە جىاواز نىن))
سیتۆك وى: ((چۆن جىاوازيان نىيە، ئەوانە بوونەو ھەرى نەمرن، ئەگەر ئەوان نەبن
سوود لە ژيان نابىنرى، ئەوان گيان بە بەر سروشتدا دەكەن، چوار وەرزى سال ئەوان
دروستى دەكەن، جگە لەو ھەش ئەوان بە ئاسمانەو ھەن دەستمان نايانگاتى بۆيە بەلامانەو
گەرە و پىرۆزن.

زەدىچ وى: ((كەوابى دەرياي سوور لە ھەموو شتى زياتر مافى بەندەگى
بەسەرتەو ھەيە، چونكە ئەو لە ئالوگۆپى شتمەكى بازىرگانىدا پىر يارمەتيت دەدات
بە ھۆى ئەو ھەنە و ناوردە و بردەى بازىرگانى بۆ ولاتى ھىند دەكەى، كى ئالى نەويش
و ەكو لەشكرى ئاسمان نەمى نىيە، ئەگەر دووريش ھۆى پىرسىن بى دەبوو دورگەى
(چەنغارىد) لە ھەموو شتى شايسەي بەندەگى بى چونكە دەكەوتتە ئەو پەرى
جىھانەو)).

سیتۆك وى: ((ھۆى پىرسىنيان شەوق و تريفە و درەوشانەويانە)) زەدىچ بى
دەنگ بوو، كە ئىتوارە داھات لەناو خىو ەتەكەدا كۆمەلى چىراى بەدەور خوانەكەى

سیتۆكدا ریزكردن كە دونیا تاريك بوو، ھەللى گرسانن، كە سیتۆك ھاتە ژوورەو ە دى زەديچ بەرانبەر ئەو چرايانە بە چۆكدا ھاتوو ە نزا دەكات: ((ئەى چرا گېردار و پېر شەوق و نەمرەكان، ئانومىدىم مەكەن و يارمەتىم بدەن))، كە سیتۆك زەديچى بەو جۆرە دى، سەرى سورما و پى و ت: ((ئەو ە چىت لى قەوماو ە؟)) زەديچ و تى: ((گەورەم وەك تۆ دەكەم بەندەگى خۆم بۆ ئەو چرا پېر شەوق و نەمرانە دەردەبېرم، وازم لە خاوەنيان و خاوەنى خۆم دىنم، ئەوان دەپەرستم).

سیتۆك لىتوى خۆى گەستەو ە لەو ئاماژەيەى زەديچ دای ھالى بىرو، لەناخەو ە كارى تىكرد، ئىدى لەو ساو ە وازى لە پىرسىنى ئەو شتانە ھىئا و رووى كردە ئەو ەى كە ئافەريدەى كردوون. لەو سەردەمەدا نەريتيكى ئالەباپ لە ولاتى سىتيەكانەو ە گەيشتبوو ە ولاتى ەرەبان، لەبنەرەتدا نەريتەكە ھى براھمە ھىندىيەكان بىو، نەريتەكە ئەو ە بو ەرژنىك كە پىاو ەكەى دەمرد، بۆئەو ەى ئەو بىتو ە ژنە بىيى بە پاكيزە (۱) دەبو لەسەر گۆزى مېردەكەى بەبەرچاوى خەلكەو ە خۆى بسووتىنى، خۆ سىوتانەكە لە ئاھەنگىكدا دەبو، بەو ئاھەنگە دەووترا (ئاھەنگى سىوتانى بىتو ەزان). ئەو ەۆزەى ناوى بە چاكە و رابوردەى چاكى ھەبوايە ئەو ەۆزە بىو كە ژمارەى بىتو ەژنى سىوتادى زۆر بوايە، رىكەوت واپو لەو كاتەدا يەككە لە پىاو ەكانى ەۆزى سیتۆك مەردبو، ژنىكى جوانى لەدا بەجى مابو، بىرار واپو ئەو ژنە ئاھەنگ بۆ خۆ سىوتاندنى رىك بىرەت و لەدواى مېردەكەى خۆى بسووتىنى، خۆى بۆ ئەو ئاھەنگە ئامادە كردبو، ھەموو دھۆل كوت و زىنا ژەنەكانى تىگەيانەدبو، ژنەكە ناوى (ئەلە مۇنا) بوو خۆى بە ژنىكى رەوشت پاك و چاك دەزانى، ھەوالى رۆژى خۆ سىوتانەكە گەيشتە لای زەديچ، دەست بەجى بە سیتۆكى و ت: ((ئەو نەريتە خىويكى قىزەون و ئالەبارە، لەگەل سروشتى مەۆقدا ئاگورجىت، ئەو ئافەتەكە ئەو خىو ە دىانكات بە خۆلەمىش، ئەگەر خۆيان نەسوتىتن دەبنە مايەى شانازى مىللەت و دەتوانن بىن بە دايك و چەندىن رۆلەى نوى بۆ دواوۆژ بىننە ئاراو، ھەريچ نەبى كە

خۇيان نەسۋوتىتىن دەتۈانن رۆلەكانيان گەۋرە بىكەن)، زەدىچ ۋازى نەھىتا تا سىتۆكى لەۋە دلىيا كىرد كە ۋازەھىتان لەۋ نەرىتە بەدەفرە چاكەيەكە غوونەى نىيە.

سىتۆك وتى: ((ئەۋە پىنچ سەد ھەزار سالە ئەۋ نەرىتە ھەيە و بىئەۋنسان لەدۋاى مىردەكانيان خۇيان دەسۋوتىتىن، كەس دەنگى نەكردۋە، خۋىك ئەۋەندە سال ھاتىبى و رۆۋگار با ستەمىش بى ئەۋ ھەمۋو دىرۆكەى ھەبى ھەقى رىزلىتانی ھەيە لە يارى كەسدا نىيە بىگۆرى)).

زەدىچ وتى: ((ۋىرى مەرۋۇ گەلى ئەۋ نەرىتە كۆنترە)).

دىاربۋو سىتۆك بىرۋاى بە گۆرپىنى ئەۋ نەرىتە ھاتبۋو بۆيە زەدىچ پىنى وت: (تۆ بىرۆ پىبارە رىش سىپىيەكانى ھۆزەكەت تى بگەينە ۋا منىش دەچم بۆ لاي ئەۋ بىئە ۋنە گەغە. زەدىچ بە شىۋەيەكى نەرم و نىان ۋنەكەى دۋاند، كە بە ۋتەكانى ھۆگىرۋو ماتىيەك دابىگرت، زەدىچ كەۋتە مەرايىكردنى، تا بە تەۋارى زانى ۋنەكە لە كەلى شەيتان ھاتۆۋتە خۋارەۋە، ھەندى لاۋانىيەۋە، ئەۋجا پىنى وت: ھەيە ئەۋ دىيەنە جوانە كە ۋەك مانىگ تىرىفەدارە، ۋەك نەستىرەى گەلاۋىژ دەدرەۋشىتەۋە بسۋوتى و بىنى بە خۇراكى ناگى، گەۋرەترىن ستەم ئەۋەيە گۆلىتى ۋەك تۆ بىنى بە خۆلەمىش و بىدىرى بەدەم باۋە، ھەندىكى تر ھەلىنا و وتى: ناۋ چاۋانت نىشانەى نەترسى و نازايەتى پىئە دىيارە، ئەۋجا پىنى وت) ۋادىيارە تۆ مىردەكەى خۆت گەلى خۆش وىستۋە. ۋنەكە وتى: (من؟..نا..) يەك تۆزۈم خۆش نەدەۋىست، چەند بلى پىۋايتىكى چەتۋون و نەگىرىس بۋو، كەس نەبۋو بەرگەى رەفتارەكانى بگىرى، لەگەل ئەۋەش موكىم كە لەپاش ئەۋ خۆم بسۋوتىتىم)، زەدىچ وتى: (دىيارە خۆسۋوتان چىۋىتىكى خۆش بە مەرۋۇ دەبەخشى). (نەلەمۇنا) وتى: جا لە خۆ سۋوتان سەختەر ھەيە، لەگەل ئەۋەشدا ناچارم، من ۋنىتىكى پاك و بە نامۋوسم، نابى بە خۆ نە سۋوتان ناۋى خۆم خراب بىكەم، يان خۆم بىكەم بە گالتەجارى خەلىك)، زەدىچ وتى:

(بە ۋتەكاندا دەردەكەۋى لەبەر خەلىك خۆت دەسۋوتىتىنى، دىيارە فىز و ھەۋا دەت خەنە سەر ئەۋ رىگەيە). بەۋ چەشنە ۋردە ۋردە خۆشى ۋىيانى خستەۋە ناۋ ھۆشى

خوانی شیوان

له‌بەر ئه‌وه‌ی زه‌دیج که‌سیکی که‌کیم و زانا‌بوو، سیتۆک بێ ئه‌و کارێ نه‌ده‌کرد، له‌کاره‌ باززگانییه‌کانیدا ئه‌و رابه‌ر و راویژکاری بوو، له‌یه‌کێ له‌ کاروانه‌ باززگانییه‌کانیدا به‌ره‌و بازاڕی به‌سره‌ چوو، له‌و سه‌رده‌مه‌ پێگه‌ی باززگانی و کاروان سه‌رای باززگانان بوو، هه‌موو باززگانه‌کانی دنیا له‌وێ یه‌کتریان ده‌ناسی، زه‌دیج گه‌لێ شادمان بوو به‌وه‌ی که‌ له‌و شارهدا شوناسی له‌گه‌ڵ مه‌ردوومی ولاتی هه‌مه‌جۆره‌دا په‌یدا ده‌کات، ئه‌و له‌بەر خۆیه‌وه‌ مرۆڤی هه‌موو جیهانی به‌ نه‌ندامی یه‌ک خێزان ده‌زانی، پتر شادمانیه‌که‌ی له‌وه‌دا بوو له‌ ماوه‌ی ئه‌و دوو رۆژهدا که‌ له‌وێ ده‌مانه‌وه‌ ده‌رفه‌تی ئه‌وه‌ی هه‌بوو گه‌لێ چین و توێژاڵی میللەتانی جۆراوجۆر له‌ نزیکه‌وه‌ بیهێنێ، هه‌ر به‌و دیتنه‌ش نه‌هامه‌تی و ده‌رده‌سه‌ریه‌کانی خۆی له‌ بیر ده‌کات. که‌ گه‌یشته‌ به‌سره‌ دی ئه‌وه‌نده‌ باززگانی تیا کۆبوونه‌ته‌وه‌ قۆڵی ده‌دا، له‌بەر ئه‌وه‌ی باززگانه‌کان گه‌لێ جار رێیان که‌وتبووه‌ ئه‌و شاره‌ هه‌ریه‌ک که‌می فێری زمانه‌که‌ی ببوون.

له‌رۆژی دووه‌مدا له‌سه‌ر خوانی نان خواردنی شیوان له‌تەك کۆمه‌ڵه‌ باززگانێك دانیه‌شت، له‌ناویاندا میسری، هیندی جنجاڕید، یۆنانی، کلدانی، کتایی و هی تریش هه‌بوون، کابرای میسری تووڤه‌ دیاریبوو، له‌بەر خۆیه‌وه‌ ده‌یووت: (ئه‌وه‌ی هه‌م له‌ خه‌لکی ئه‌م به‌سه‌ریه‌م نه‌زان و خراپتر نه‌دیووه‌، له‌م هه‌موو به‌سه‌رده‌دا گه‌ڕام یه‌کێکم ده‌ست نه‌که‌وت هه‌زار میسقال زێرم به‌داتی له‌ جیاتیدا به‌ نرخترین بارمه‌تی بده‌می).

سیتۆک رووی تێکرد و وتی: (شتی را نابێ؟ ئه‌و پارچه‌ نه‌ختینه‌ نایابه‌ چیه‌ که‌ ده‌یه‌کێ به‌ بارمه‌تی ئه‌و قه‌ره‌زه‌؟) میسریه‌که‌ وتی: (لاشه‌ی پوورمه‌ ئه‌و پووره‌ که‌ له‌ ناو ژنانی میسریدا شای ژنان بوو، له‌ چاکی و داوین پاکیدا نموونه‌ی نه‌بوو، بۆ هه‌ر ولاتی برۆشته‌مایه‌ له‌ ته‌که‌مدا ده‌هات، له‌م سه‌فه‌ره‌مدا مه‌رگ به‌رکی گرت و مرد،

جەستەكەيم بە جۆرتك مۆمياۋى كىردۈرە لە مىسىرىشدا ناكىرى، ئەگەر لە ولاتى خۇمدا بە بارمىتە بىدەم چەندەم گەرەك بى دەمدەنى، چەند شىتىكى سەيرە ئەو خەلكە لىيان ئەو شايەو بەھەزار مىسقال ئەو نەختىنە پىر بەھايەم لى ۋەرىگىرن). لەكاتى ئەو قىساندا لاقە مەرىشكىكى كولاۋى دايە بە قەپال ۋ دەى پىچران، بازىرگەنە ھىندىيەكە مەچى گىرت ۋ ھاۋارى كىرد: (ئەو چى دەكەى؟!). خاۋەن مۆمياكە وتى: (چۆن چى دەكەم؟ دەمەۋى ئەو لاقە مەرىشكە بىخۆم).

ھىندىيەكە وتى: (ئەكەى، نىشى ۋانە ئەكەى، چۆن دىلت دى گۆشتى پوررەكەت بىخۆى، لەۋانەيە گىيانى پوررەكەت بەيەر ئەو مەرىشكەدا كرابى چۆن دەبى گۆشتى خۇشەۋىستى خۇت بىخۆىت ئەۋەى ئەو مەرىشكەى كولاۋىد، سووكايەتى بە سىروشت كىردۈرە). مىسىرىيەكە سەرسام ما ۋ وتى: (تېئىناگەم ئەۋە چى دەلتى، مەرىشكىكى چى ۋ سىروشتى چى، نىئەى مىسىرى گا ۋ گۆلك دەپەرستىن ۋ گۆشتەكەشيان بە ئاسانى دەخۆىن. كابراى ھىندى وتى: (چما نىئە گا دەپەرستىن؟). مىسىرىيەكە ۋەلامى دايەۋە: (بۆ گا پەرستىن بەلاۋە سەيرە؟ نىئە لەسەر گا پەرستىن دەژىن، ئەۋە سەد ھەزار ۋ پىنچ سەدۋى سالى گا دەپەرستىن بەبى ئەۋەى يەكى لە نىئە نارەزاىى لى دەپەرپى) كابراى ھىندى وتى: (سەد ھەزار ۋ پىنچ سەد ۋ سى سالى؟! ئەۋە زىادەروۋىيە لە ئەۋماردا، نىئە گەلى لە نىئە كۆنترىن كەچى ھەشتا ھەزار سالى نابى نىشتەجىتى ولاتى ھىندىن، گومان لەۋەدا نىيە نىئە گەلى لە نىئە كۆنترىن، بەرلەۋەى نىئە گا سەر بىرىن لەسەر ئاگرى بىرۋىتىن براھما گۆشتەكەى لەسەر نىئە ھەرامكىردۈرە). مىسىرىيەكە وتى: (پىئەكىنىم دى، ئەۋە تۆ خۇت گىتىل دەكەى ناۋى براھما دىئىتە رىزى ناۋى (ئابىس)، چما براھما چ مۇدزەيەك^(۶) يان ناسەۋارىكى سەيرى لەدۋا بەجىماۋە؟! كابراى ھىندى چاۋى پەرىنە تەۋقى سەرى ۋ روۋى كىردە مىسىرىيەكە ۋ وتى: (ئەۋە تۆ لەكۆى خەۋتوۋى! ئەى براھما نەبوۋ ھەمرو گىتى فىرى

خویندن و نووسین کرد، هه‌موو ئاده‌میزاد قەرزاری نه‌وه، نه‌ی نه‌و نه‌بوو خه‌لکی نه‌م
سه‌رزه‌مینه‌ی فێری شه‌ترنج کردن).

کابرای کلدانی که نه‌وه‌ی له‌ هیندییه‌ که بیست و پاروه‌که‌ی ده‌ستی دانا و وتی:
(نه‌وه‌ی تۆ ده‌یلێ وانییه، نه‌و شتانه‌ ته‌نیا له‌ ده‌ست (یونس)ی خاوه‌ن نه‌هه‌نگ
هاتوه، نه‌وشتانه‌ نه‌و خه‌لاتی مرۆفی کردوون، ده‌بی حه‌ق بد‌ریته‌وه‌ به‌ خاوه‌نی و
چاکه‌ی له‌بیر نه‌کړی، هه‌موو خه‌لکی نه‌و جیهانه‌ له‌و بر‌وايه‌دان که نه‌هه‌نگه‌که‌ی
یونس گیانه‌له‌به‌ریکی یه‌زدانی بووه، کلکی زی‌ر و سه‌ری ئاده‌میزادانه‌ بووه، یونس
پیغه‌مبه‌ر له‌ناو زکی ژیاوه، هه‌موو روژی سی سات هاتوه‌ته‌ ده‌ره‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی
رتگه‌ی راست پشانی مرۆف بدات، چه‌ندین مندالی لی بوون، له‌وانه‌ش پاشا و پیاو
چاک له‌ نه‌وه‌ی نه‌ون و له‌و هه‌لکه‌وتوون، نه‌وه‌ی خاوه‌ن چه‌قو خانه‌دانه‌ له‌ نه‌وه‌ی نه‌ون،
وینه‌یه‌کی لاهه‌ به‌ باوه‌ر و شایینیکی پاکه‌وه، ده‌یه‌هرستم، مرۆف بۆی هه‌یه‌ به‌
ناره‌زووی خۆی گۆشتی گا بخوات، به‌لام بۆی نییه‌ ماسی به‌ری‌تینی، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا
نیوه‌ به‌ قسه‌کانتاندا دیاره‌ تازه‌ پیگه‌یشتوون، که‌وابی پێویست ناکات نه‌وه‌نده
له‌سه‌ری برۆن، مه‌ردوومی میسر به‌وه‌وه‌ شانازی ده‌که‌ن که می‌ژووی ده‌گه‌ریته‌وه‌ بۆ
سه‌د هه‌زار و سه‌د و سی و پینچ سال به‌ر له‌ نیتسا، کاکي هیندیش به‌وه‌ سه‌ربه‌رز
که دیروکیان هه‌شتا هه‌زار ساله‌، که‌چی روژژمیری نيمه‌ چوار هه‌زار سه‌ده‌ی بۆمان
تۆمار کردوه، گویم لی بگرن و واز له‌و قه‌ره‌ و به‌ر به‌تین و که‌م وپینه‌ به‌ خۆتانه‌وه
بکه‌ن، هه‌زده‌که‌ن هه‌ریه‌که‌ وینه‌یه‌کی هه‌زره‌تی (یونس) تان ده‌ده‌می.

له‌مه‌ کلدانییه‌ که له‌ وته‌کانی بووه‌وه، زه‌لامیک که خه‌لکی ولاتی (که‌مبالتز) بوو
هاته‌ ده‌م وتی: من میسریه‌کان و براهمه‌کان و کلدانییه‌کان و یونانی و گای نابیس
و نه‌هه‌نگه‌ گه‌وره‌که‌ی یونس به‌ری‌زه‌وه‌ ته‌ماشای ده‌که‌م به‌لام له‌وانه‌یه‌ (نه‌للی) که
شه‌وقی هه‌موو سه‌روشته‌ بان (که‌یان) که خوا و ئاسمانه‌ له‌ گا و نه‌هه‌نگ شایسته‌ی
تری پرسین و به‌نده‌گی بی، نه‌مه‌ جگه‌ له‌ ولاته‌که‌م که چه‌ندین جار له‌ ولاتی میسر و
کلدان و هیند گه‌وره‌ و به‌رینه‌، خۆم ناھیتمه‌ ریز نیوه‌، من به‌وه‌ به‌خه‌مه‌رم که له‌

رهچه له کدا له هه مووتان ره سه نترم، نه گهر گهره یی به روژژمیر بـی هه موو ولاتانی ناسیا روژژمیری نیچه به کارده یین، به رله وهی کلدانی فیری ژماره بووین، نیچه راسترین روژژمیرمان دانوه، که واته نیچه سه ر قافله ی هه موو گه لاین. هیشتا کابرای (که مبالۆبی وتی تهاو نه کردبوو، کابرای یونانی ها ته ده م و وتی: (نیوه هه مووتان نه فامن، نه ی نازانن (کاووس) سه رچاوه ی هه موو شتیکه، نه ی نه تان زانیوه ماده و وینه وایان کردوه نه م گهردونه وه کو هیه، ببی ؟).

کابرای یونانی زۆر درێژه به و ته کانی دا، کابرایه کی (کلتی) له کاتی نهو مشتومر و دیالۆگدا هه ر خه ریکی خواردنه وه بوو، سه رخۆش بوو وای ده زانی له هه موویان زاناته، له پر هاواری لی هه لسا و وتی: (نه وه ی پی ناوی به لای منه وه هیچ شتی وه گو له (تووترک) و (بهرو) شایسته ی ریژ و شکۆمه ندی نییه، نه وه تا من هه میسه گو له توورکم پییه، باو و باپیرانمان که (ستییه کان)ن، له سه ر هه موو که سی پیویسته چاکه ی نه وان له بیر نه کات چونکه ته نیا نه وان بوون له سه ر نه م زه وییه خیرخواز و چاکه کار، له گه ل نه وه شدا به ناسایی گوشتی مرۆڤیان ده خوارد، نه وه ی ناوی (توورک) به خراپه ببات گیرۆده ی ده کات.

بهو جۆره له نیوان نه وانه ی له سه ر خوانه که گلێر بوون توورپه یی و ره که به ری تا ده هات توندتر ده بوو، سیتۆک ههستی کرد نزیکه سه رخانه که به خوتین سوور ببی، له ماوه ی نهو هه موو گفتوگو یه دا، زه دیچ که ناری گرتبوو دهنگی نه کرد، که زانی هه رکهس قسه ی خۆی کرد نه و جا هه لسا و رووی کرده کابرای کلتی چونکه له هه موویان توورپه تریوو، وتی: (خاله ی کلتی هه رجیت فرموو راسته، نه ری بری لهو گولانه ی که پیته نامه دیتی ؟ هه ندی سوپاسی یونانییه که ی له سه ر ره وانی پییه که ی کرد و ناگرپی توند و تیژییه که ی هه مووانی دامرکانده وه، له پاشدا رووی کرده هه موویان و وتی: (براده ره به ریژه کان خه ریک بوو له سه ر هیچ به گۆ یه کتردا به چن. نه ی نازانن هه مووتان له بیر و رادا یه ک ده گرنه وه !?). رووی کرده کابرای سیتی و پیی وت:

(ده زانم تۆ گول و به پرو ده پهرستی، نه وهش كه دروستی كردوون ده پهرستی وایه ؟
سیتییه كه وتی: به لئی وایه .

نهوجا رووی كرده كابرای میسری و وتی: (به ریز برای میسری تۆ له گادا نه وه
ده پرسی كه نهو گایه ی دروستكردوه، وایه ؟).
به كابرای كلدانی وت: نه وه ی یونس و نه ههنگی دروستكردوون ده بی شایینی
بهنده گی بی، وایه).

پیاوه كلدانییه كه وتی: راسته، من له سه ر نهو پروایم.
نهوجا رووی كرده هیندی و كاتییه كه و وتی: دلنیا م نیوه ههردووكتان باوهرتان به
سه رهتای بوونی هه موو شتی ههیه، به لام نه وه ی یۆنانییه كه وتی (له وته پر مانا و
رهوانه كانی تیته گه یشتم، به لام له وه دلنیا م كه بروای به بوونی توانایه کی گه وه ههیه
كه ماده ده و وینه كانی دروستكردوون). یۆنانییه كه به په یقه كانی زه دیج سه رسام بو،
نهوجا وتی: به راستی زه دیج لی م تیگه یشت چی ده لی م، زه دیج وتی: (كه واته
هه مووتان یهك باوهرتان ههیه، ئیدی له سه رچی ده تانه وی به گژی یه كتردا بچن؟).

هه موو لی خربوونه وه و ده ستیان له ملی كرد. دوا ی نه وه سیتۆك گشت شتمه كه
بازرگانییه كانی به قازانجیكی چاك فروشت و له گه ل زه دیجی براده ری دا گه رایه وه بۆ ناو
هۆزه كه ی خۆی. له و ماوه دا كه سیتۆك و زه دیج چووبوون بۆ به سه ره، دهنگی
هه لوه شانه وه ی نه ریته ناله باره كه ی خۆسووتاندنی بیوه ژنان له هه موو لایهك دهنگی
دابروه وه و ببوو به هۆی نانبرینی كاهینه كان، له بهر نه وه هه موو كۆبوونه وه و
زه دیجیان به تاوانبار دانا و بریاریان دا كه گه رایه وه به ناگر بیسووتینن، بهر له وه ی
بگاته به ره وه زه دیج له پلانه كه یان ناگادار كرایه وه.

* * *

ثوان

هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی نهریته‌که‌ی خۆ سووتانی بیوه‌ژنان ببوو به هۆی نان برینی کاهینه‌کان، چونکه ههر ژنی که خۆی ده‌سووتاند خشل و کۆته‌له‌که‌ی ده‌درا به وان، نه‌و کاته‌ی زه‌دیج له به‌سه‌ره بوو، کاهینه‌کان کۆ ده‌بنه‌وه، کۆمه‌له‌ تۆمه‌تیکیان بۆ زه‌دیج داتاشی، جگه له‌وه‌ی ببوو هۆی نه‌هیشتنی نهریتی خۆ سووتانه‌که گویا گوتیان لیتی بووه وتوویه‌تی که‌ی نه‌ستیره‌کان له‌ناو ده‌ریادا ئاواده‌بن له دادگادا کاهینه‌کان هه‌موویان سویندیان خواردبوو که به‌گوتی خۆیان بیستویه‌ نه‌و کوفره‌ی کردووه، که دادوهره‌کان گوتیان له‌و قسه‌یه بوو له‌شيان که‌وته له‌رزین و خه‌ریک بوو یه‌خه‌ی خۆیان دادرین، ده‌یانووت نه‌وه چۆن ئاسمان نایه‌ته‌وه یه‌ک و به‌رد ناباری، کوفره‌ی وا تانیستا نه‌بیستراوه، نه‌گهر سزادانیکی تر جگه له سووتان به‌ناگری کز هه‌بویه بریاریان له‌سه‌ر ده‌دا.

سیتۆک که نه‌و بریاره‌ی بیست گه‌لی په‌رۆش بوو، هه‌ولتی دا به ههر نرخیک بووه زه‌دیجی براده‌ری رزگار بکات، به‌لام هه‌ره‌شه‌ی لی کرا که خۆی له‌و باباته‌ دوور بخاته‌وه. (ئه‌له‌مۆنا) که نه‌وه‌ی زانی هه‌ولتی رزگار بوونیدا، نه‌و به هۆی زه‌دیجه‌وه بوو ژبانی به‌رده‌وام بوو، نه‌و نه‌وی له سووتان رزگار کرد، ده‌شی نه‌ویش هه‌ول بدا نه‌و له سووتان رزگاری بکات، بیروکه‌ی نه‌خشه‌یه‌کی له میتشکی خۆی دانا و لای کس نه‌ی درکاند چی ده‌کات، بریاری دابوو به‌رله‌و به‌یانیه‌ی که زه‌دیجی تیا بسووتیتیری نه‌خشه‌یه‌ک بۆ رزگار بوونی دابنی، که‌واته له‌به‌رده‌م ئه‌له‌مۆنادا ته‌نیا یه‌ک شه‌و ماوه، ده‌بی نه‌خشه‌یه‌کی فریاد که‌وته بۆ رزگار بوونی دانێ، نه‌مه نه‌و نه‌خشه‌یه‌بوو که به نه‌سپایی له‌سه‌رخۆ ده‌سی کرد به جیبه‌جیکردنی، ئیواره‌ی نه‌و شه‌وه ئه‌له‌مۆنا خۆی ششت و گولاوی له‌خۆی پۆاند و جلی جوانی پۆشی و سه‌ر و زلتی تیف تیفه‌ دا و خۆی رازنده‌وه، که له‌به‌رده‌م ناوتنه‌که‌یدا راوه‌ستا وه‌کو فریشته‌یه‌ک خۆی هاته‌ به‌ر

چار، به لار و له نجه له مال چووه دهره وه و رووی کرده چله خانه کهای سهرۆکی کاهینانی نه سستیره کان، که چووه بهرده می قۆلی ماچ کرد و له بهرده میدا راوه ستا و وتی: (نهی کوږه گه وړه وړچی مه زن، نهی برای گا و کوږه مامی سه گی گه وړه^(۶)) واخۆم خسته ناو ناسانه کت، خۆم ده خه مه بن خاکی پات که لیم ببووری، بۆم دهر که وتووه گوناخیکې گه وړه م کرد که خۆم به شوین میتره که مدا نه سووتاند، وا نیستا هاتووم له ژیر چاودیری بزرگتاندا لهو گوناخه رزگارم بکه ن.

لهو کاته دا کراسه کهای له سهر سنگی مهرمه ری خۆی لادایه وه و وتی: (چی لهو لاشه بکه م که رۆژ به رۆژ به ره و پوچانه وه دهروات) به دهم نهو پارانه وه ورده وړه کراسه هه وریشمینه کهای له سهر مه چه کی لادایه وه، تا ماسولکه ی ده سی له ناو پهرده ی ره شی هه وریشمیدا وه کو که له رمی سپی دهر که وت، موگناتیبی جوانی نهو مه چه که سپیبه و نهو سنگه مهرمه ریبه چاوی پیری کاهینانی وا راکیشابوو لیکاری مه گیزه چلیسه کانی له ده میه وه دهرژاند، نه و جا پیتی وت: ((سه رکه، نه م مه چه که چ نرخیکی ماوه، به کاری چی دی). پیری کاهینان وای ده زانی خه ون ده بینئ، ده سی به هه ردوو چاوی خۆیدا هیئا، هه ده ری لای خۆی نه بوو، نه یده زانی نهو چی وتووه و چی بلنی باشه، هه رنه وه نده ی بۆهات وتی: (سویند به پیروژترین شت نه وه ی هه یه له خه ونیشدا شتی جوانی وه کو نهو سنگ و مه چه کهای نه بینیه).

نه له مۆنا هه ناسه یه کی ساردی هه لکیشا و وتی: (خۆ نه ندا مه کانی دیکه ی له شم گه لی له م نازدارترن به لام به کاری چی دین، هه موویان به قورسانی نهو په نجه بن یه کسات ساتۆریان بکات) وای ده ووت و ورده وړه له بنه وه پالی به مه مکه کانیه وه ده نا تا له درزی یه خه ی کراسه که یه وه هاتنه دهره وه، که وتنه سهر نهو سنگه مهرمه ریبه که پیت وابوو سروشت به تایبته دروستی کردوو و نه وه یه که م جاره پهرده ی له سهر لا ده دریته وه، نهو سنگه مهرمه ره، نهو دوو شه که ره سیوه ی باغی نیره مه، نهو لیوه ئاله که ببوون به شیرازه ی جوانترین لولی و مهرجانی ناو دهریای

۵ - نمونه نازناوی سهرۆکی کاهینه کان بوون.

سووری ئەو دەمە پاراوه، ئەو برۆ و برژانە گە رەشە، ئەو چارە گە لاوتیزیسە هەموو چەشنی ئاوی حەیات بوون لە ناو زولماتی تاریکە شەوی زولف و ئەگرێجەدا شەپۆلیان دەدا و دەدرۆشانەوه، هەموو ئەوانە پیری پیرانی لەتەمەنی هەشتا سالییەوه گێرایەوه بۆ تەمەنی بیست ساڵە، دەسلاتی لە دەست چوو بوو هەرئەوئەندە پێکرا بلی: (خۆشم دەویی)، ئەلەمۆنا کەدی پیرە کاهیتان دەسلاتی لای خۆی نەماوه و ئاگری تێبەر بووه، داوای لیبووردنی زەدییی لی کرد، پیری مەزن وتی: (تەنیا لیبووردنی من سوودی نییە، دەبی سێ لە هاوتە مۆغانەکانی دی لێی ببورن).

ئەلەمۆنا وتی: (تۆ مۆری لی خۆشبوونیم بدری) پیری مەزن وتی:

(بەسەرچا و بەو مەرجە لەباتیدا دلت بدەیت) ئەلەمۆنا وتی: (من کەنیزەکی بەردەستم، ئەو بۆمن مایە سەریرەزیه، باژوانان ئەو بێ کە شوو هات و ئەستیرە (شیت) لە ناسۆدا هەلەت ئەو دەم وەرە، من لەناو کۆشکیکی گول رەنگدا دەبینی بەیەك شاد دەبین، ئەو کات چی بە کارەکەری خۆت دەکەم بیکە). ئەلەمۆنا مۆری لیبووردنی لە پیری کاهیتان وەرگرت. ئەو تیرە بەدل پیرەدا چەقی، هیز و هۆشی لای خۆی نەمابوو، لەوساوه دەسی دایە تیف تیفە کردنی خۆی، پەیتات پەیتا خۆینی سراحی دەکرده ناو کۆچەلە خۆمەستکردنەوه، بەتاسەوه دەچوو دەرەوه چاوهروانی هەلەتانی ئەستیرە (شیت)ی دەکرد، وەکو لەسەر ساجیکی سوور دانرابی وەها نارامی لی پرابوو، ئەو خەریکی خۆ نامادەکردن بوو، خۆی بۆ ئەو ژوانە رێک دەخست، لەوکاتەدا ئەلەمۆنا، بەپەلە خۆی گەیانده لای کاهینی دووم، ئاگری بەردایە ناو جەستە ئەویش، پیتی وت: (خۆر و مانگ و ئەوێ لە ئاسماندا یە لە چار جوانی تۆدا دەبنە سەرەب وەهم). ئەلەمۆنا: کەزانی ئەویش گرفتاری جوانییەکەم بوو، داوای لیبووردنی زەدییی لی کرد، ئەویش لەجیاتی ئەویدا، داوای دلتی ئەوێ کرد... ئەلەمۆنا: وتی ژوان و بەیەك گەشتنمان ئەم شوو بێ لەمال خۆمان کە ئەستیرە (جەنیب) دەرەت بفرموون کارەکەری خۆت لە خزمەتتدا یە، پاش ئەویش چوو بۆلای کاهینی سیتییم و چوارەم، بۆ هەریەك لەوانیش ژوانی هەلەتانی ئەم

نەستىرە و ئەو نەستىرەى بۇدانان و مۆرى لى خوشبونى زەدىيى لى وەرگرتن، نەوجا
 چوو بۇلاى دادوهرەكان داواى لى كردن بۇ كارتىكى فرەگرنىگ بچنە مالى، ئەوئەندەى
 پى نەچوو ھەموو دادوهرەكان لەمالى ئەلەمۇنا كۆبونەو. ئەلەمۇنا ھەرچوار مۆرەى
 لىبوردنەكەى زەدىيى خستە بەر دەست دادوهرەكان و وتى: ((تەماشاكەن كاهىنەكان
 مۆرى لىبوردنى زەدىيىان بەچى پىم فرۆشتوو ؟)) نەوجا وتى خواىنتان ھەبى،
 كەمىكى ترشتى سەىر دەبىنن، ئەوئەندەى پى نەچوو چوار كاهىنەكە يەك لەدواى يەك
 ھاتن ھەرىەكىيان كە بەژوور دەكەوت كەچاوى بە ھاوتەكانى خۆى و دادوهرەكان
 دەكەوت واقى وپدەما و خۆىن لەناو ئەندامەكانى لەشىدا رادەوہستا و ئارەقى
 خەجالەتيان دەردەدا. بەچەشنە ئەلەمۇنا توانى زەدىچ لە سووتان رزگار بكات و
 پاداشتى زەدىچ بداتەوہ. سىتۆك بە بلىمەتى ئەلەمۇنا سەرسام بوو، لەوكاتەوہ ھارەى
 كرد و بوو بە ھاوسەرى.

* * *

هەلپەركى

دەبوو سىتۆك بۆ بازارگانى لەتەك کاروانەكەیدا بەرەو دوورگەى (سەرەندىپ) پروات، بەلام لەبەر ئەوەى تازە ئەلەمۆناى ماره کردبوو، لەمانگى پەردەدا بوو، نەدەبوو لەو مانگەدا لە بووکەكەى جودا بێتەوه، بۆيە داواى لە برادەرە دلسۆزەكەى زەدىچ کرد پێشى کاروان بکەوێ و لەجیاتى ئەو پروات. سىتۆك كە ئەو کارەى بە زەدىچ راسپارد، لەدل خۆیدا وتى: (ئەى بېبەختى خۆم: ھەرسەفەرێ دێتە رێم ئەوەندەى تر لە ولاتى خۆشەويستەكەم (نەستارتیە) دوورم دەخاتەوه، لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ حەقى ئەوانە بەدەمەوه كە چاکەيان لەتەك کردووم، كە واى وت ھەردوو چاوى پریوون لە فرمیسك و ھەلسا كەوتە تەك کاروانەكە و بەرەو دوورگەى (سەرەندىپ) كەوتە رێ. دواى ماوەیەك مانەوێ لەو دوورگەدا، زەدىچ لەناو خەلك و بازارگانەكاندا بەزانا و بلیمەت و راستگۆ ناو دەبرا، خەلك بەتاسەوێ بێنێنى بوون، بازارگانەكان کردبوویان بە راوێژكار و دەمپاس و ناوێژیکارى خۆیان، ھەرگرفتێك كەلە نێوانیاندا رووى دەدا بریارى ئەو چارەسەرەبوو، ناوبانگى گەیشتبوو لە پاشای دوورگەكە، بۆيە بریارى دا بېبەنە لاى بۆ ئەوەى بېیێنێ و گوتى لە وتەكانى بێ، كە پاشا دى و لەگەڵیدا كەوتە وتە بۆى دەرکەوت ئەو پیاوێ زانا و دانایە، بۆيە كردى بە برادەر و خۆشەويستى خۆى.

زەدىچ لەو خۆشەويستییە كەوتە ترسەوه، والێكى دەدایەوه خۆشەويستییەكەى ئەموش وەكو ئەوەكەى (مۆبەدارى) لى بێ و تووشى دەردەسەرى و نەھامەتى بكات، لەدل خۆیدا دەبووت: (شای ئەم دوورگەى گەلى منى خۆش دەوێ تۆ بلینى: ئەم خۆشەويستییە تا سەر بێ، تۆ بلینى لە كۆتاییدا بەرەو تەنگەژەم نەبات ؟). پاشا روژی دواى روژ سەبارەت بە زەدىچ لوتف و نەزاكەتى زۆرتر دەبوو، نەیدەتوانى لێى دوور بکەوێتەوه. دەبێ ئەوە بزانی، كە ئەم پاشای دوورگەى (سەرەندىپ)ە ناوى

زهديج وتی: ((من لهو دلتیام نهو ریگهیه پاکترین کهست بۆ ههلبژارده دهکات، بهلام نازانم نهو کهسه وریاترین و کارامهترین کهسیشه یان نا.))

زهديج به دلتیاییهوه نهو ریگه چارهیهی بۆ پاشا پیتشیار کرد، لهوهوه پاشا واچوو به دلیدا ههموو پهنهانیکی سروشت دهزانی و دهتوانی ناخی ناو دهروونی نهوانه که خویان بۆ نهمینداری ههلهبژیرن بھوتنیتتهوه. زهديج که بۆی دهركهوت پاشا وا دهزانی جادووه و خوارق زانه، بۆیه پیتی وت: ((من نهجادووم و نهخوارق زانم، من ههمیشه ركم له جادوان بووهتهوه حهزم له كتیبهکانیان نهبووه، نهگهر خاوهن شكۆتان بفرمسون، نهو ههلبژاردنه تاقی بکههمهوه بهو ریگهیه کهوتم نهوجا نهو نهتیییهت به ناسانی و بی پیچ و پهنا بۆ دهردهکهوی)). شا نابۆسان که گوئی له قسهکهی زهديج بوو که وتی دۆزینهوهی کهسی پاک بهو ریگهیه نهتیییهکی وای تیا نییه، لهو قسهیه گهلی سهری سوپما تا نهگهر پیتی بووترایه نهو ریگهیه خهرقی قانونهکانی سروشتی تیایه.

شا وتی: (چۆن دهتهوی تاقیبان بکهیتتهوه وابکه).

زهديج وتی: (کهواته لیم گهری چی دهکهم بیکهم، لهههوه دوا بۆت دهردهکهوی بۆ وامکرد، زۆر قازانجیش دهکهی). ههر نهو رۆژه زهديج فهرمانی دا که به شار و لادیکاندا جار بدری: نهوهی دهیهوی بی به نهمینداری گهغینهی شا، با جلیکی ههورشیمین لهبهر بکات و لهیهکهم رۆژی نهههنگدا له کۆشکی شا نامادهبی، که یهکهم رۆژی مانگی نهههنگ هات نهوهی خۆی ههلبژاردبوو نامادهبوو، ژمارهیان شهست و چوار کهس بوو، زهديج ژووریکی رازاوهی بۆ ههلبهرکیکه ناماده کردبوو، دهراگی چرونه ژوورهوهی نهو ژووره لهسهه دالاتیکی تاریک بوو، دهراگوانی شا یهکهیهکهی نهو کهسانهی بهو دالاته تاریکهدا رهوانهی ناو ژووری ههلبهرکیکه دهکرد، ههریهک ماوهیهکی دهدايه نهوجا یهکیکی تری رهوانه دهکرد، شا که نهتییی نهو تاقیکردنهوهی بۆ دهركهوت به تهشت زیو و زیری له دالاتهکهدا دانا:

که هه موو له وێوه چوونه ناو ژووری هه لپه رکێکه، دههۆل و زورپسای هه لپه رکێ گهرم بوو، هه موو دهستیان به هه لپه رین کرد به کێکیان نه بێ هه موو به رێک و پێکی هه ل نه ده پهرین، هه موو سهریان شۆر ده کرد و پشتیان کوور بوو، زه دیج که نهوانه ی دی به گوێ شادا چپانی و وتی سهیر که نهوانه هه موو دهست پێسن، نهوه ی که به لار و له بجه هه لده پهری و قیت راوه ستاوه و به گوێره ی به زمی مۆسیقا که ده جه ولێته وه، نهوه دهست پاکه، پاشا که نهوه ی دی، فرمانی دا نهو که سه بکری به نه مینداری گه غینه ی شا. نهوانی تر ناپاک بوون چونکه هه ریه که یان له دالانه تاریکه که دا باخه ل و گیرفانی له زیو و زیر پرکردبوو له بهر قورسی و زړه نه هاتنیان نه یانده توانی به رێکی هه لپه رکێ بکه ن. شا زۆر به وه دلگران بوو که دی شهست و چوار که سی سه ما که ر شهست و سییان دزبن، له وا سروشتی مرۆفی بۆ ده رکهوت چۆنه. لهو رۆژه وه دالانه تاریکه که ناو ترا تونیلی داو.

نه گهر نهو رووداوه له ولاتی ئێراندای رووی بدایه هه ر شهست و سی که سه که زیندانی ده کران، یان نه گهر نهو رووداوه له هه ر ولاتیکی تر دا رووی بدایه نهوانه ده بوو سی جای نه وه نه ده ی دزیبوویان خه رجی بده ن به دادگا، به بێ نهوه ی شتی بۆ گه غینه ی پاشا بگه رێنه وه. نه گهر له هه ندی ولاتی دیکه شدا رووی بدایه، دزه کان بۆ یان هه بوو به رگری له خۆ یان بکه ن و جامی تووره یی شا به سه ر نهو که سدا به ر ژین که دزی نه کردوه که چی له ولاتی (سه رهن دیپ) دا نهو دزانه نه درانه دادگا، ته نیا نهوه ی دزیبوویان لێ یان وه رگیرایه وه و درایه وه به گه غینه ی شا، چونکه شا (نا بۆ سان) پیاوێکی رهند و میه ره بان بوو.

به نه ندازه ی نهو پاره دزراوانه که گه رانه وه بۆ ناو گه غینه، شا (نا بۆ سان) نه وه نه ده زیری به زه دیج به خشی)، نهویش بهو زیرانه که شای سه رهن دیپ پیتی به خشی، چه ند که سێکی به کری گرت، بۆ نهوه ی به ره و بابل به رۆن هه والی خۆ شه و یسته که ی نه ستارتیه بۆ بێ نه نه وه، له کاتی فرماندان بهو په یام به رانه و ناوه ی تانی بابل و نه ستارتیه دهنگی له قورگیا گیرا و خوتنی لاشه ی له هه موو ده ماره کانیدا به ره و ناو

دلى گهرايموه، پيامبهره كان بهرهو بابل سوارى دهريا بوون، تا لهچاو گوم بوون به شوتنياندا دهيروانى، زهديچ بهرهو كوشكى ها گهرايموه، وای زانى له شوتنيكى چولدايه و كهس لهو ناوه دا نيه، له بهر خویموه سۆزى بۆ دل و خوشهويستی ده كرد، شا كه گوئی له زهديچ بوو سۆز بۆ خوشهويسته كهی دهكات: وتی: (خوشهويستی ؟) من گیرۆدهی خوشهويستم، نهوه چۆنت زانى سهراچاوهی خه می من نهئینه، بهراستی تۆ پیاویکی مهزنی، چۆنت زانى من گیرۆدهی دلم، تكات لی دهكهم، وهكو چۆن رینگه چارهی نه مینداری دهسپاكت پيشان دام، وه هاش رینگه يه كم پيشان بده كه ژنيكى داوین پاك و شريفی پیتی بدۆزمهوه).

زهديچ به خه يالی داچووبوو، کاتی نهو وتهی له شاهه بیست هاتهوه سهرخۆی و پهیمانی به شادا كه لهو رووه شهوه يارمهتی بدات، ههچهند يارمهتی دان له بواری دلدارى گهلی نهسته مه تا يارمهتی دان له بواری نابوو ریدا.

چاوشین

نابۆسان قسهی بۆ زه‌دیج ده‌کرد له‌ناو ناخاوتنه‌که‌یدا وتی: (له‌ش و دل) زه‌دیج که گوتی له‌و دوو وشه‌بوو خۆی پێ رانه‌گیرا وته‌که‌ی له‌ده‌م ب‌ری و وتی: (زۆر سوپاست ده‌که‌م که نه‌ت فرموو) (هۆش و دل) نێمه‌ی خه‌لکی ولاتی بابل جگه‌ له‌ (هۆش و دل) شتی تر به‌کار ناهێنین، له‌روژێکدا سه‌دان جار نه‌و وشه‌ به‌یه‌که‌وه‌ به‌کار دێن، کتێبه‌کانیش پ‌رپ له‌باسی نه‌و دوو وشه‌یه‌ که‌چی نه‌ هه‌والی دل نه‌ هه‌والی هۆش ناپ‌رسن. فرموو گه‌وپه‌م وته‌که‌ت ته‌واو بکه‌. نابۆسان وتی: ((جهسته و دلم بۆ خۆشه‌ویستی دروستکراون، یه‌که‌میان له‌خۆی رازییه‌، نێستا له‌م کۆشکه‌مدا سه‌د ژنی جوان هه‌ن، هه‌موو بۆ فهرمانه‌کانم ده‌سته نه‌زهرن، چیم گه‌رێک بێ ئاماده‌ن، هه‌موو جوان و نازدارن، هه‌موو چه‌زبان له‌ منه‌، یان وا خۆیان نیشان ده‌ده‌ن، له‌گه‌ڵ نه‌ره‌شدا دلم زۆر له‌ به‌خته‌وه‌رییه‌وه‌ دووره‌، بۆم ده‌رکه‌وتوه‌ نه‌و ژنانهم چێژ له‌شای سه‌ره‌ندیپ وه‌رده‌گرن نه‌ک له‌ نابۆسان، هیچ ناپاکی و داوێن پیسییه‌کم لێ نه‌دیون، که‌چی له‌ناویاندا یه‌کیکیانم به‌راستگۆ و دلسۆز نه‌هاتۆوه‌ته‌ به‌رچاو، من یه‌کیکم ده‌وی دلسۆزم بێ، نه‌گه‌ر له‌ناو نه‌و سه‌ده‌دا دلسۆزیکم بۆ بدۆزێته‌وه‌، نه‌وانی دیکه‌یان پێشکه‌ش به‌تۆیان ده‌که‌م، وه‌ره‌ سه‌یری نه‌و سه‌د جوانه‌ بکه‌، بزانه‌ کامیان ده‌بیته‌ نه‌و گه‌نجینه‌یه‌ که‌ بێ به‌ شا بانۆی نه‌م کۆشکه‌ و، دلنایام بکات که‌منی له‌ دله‌وه‌ خۆش ده‌وی).

زه‌دیج وتی: "گه‌ورهم وه‌کو له‌ تاقیکردنه‌وه‌که‌ی پێشودا نازادتم کردم لێره‌شدا لێم گه‌رێ، نه‌و زێرانه‌ که‌له‌ دالانه‌که‌دا دامان نان، با له‌م تاقیکردنه‌وه‌شدا به‌کاریان بێنم، له‌ دوایدا هه‌موو ده‌گه‌رێته‌وه‌ به‌رده‌ست و یه‌ک پوول زه‌ره‌ر ناکه‌یت."

شا وتی: "نازاد به‌، چی ده‌که‌ی بیکه‌."

زه د یج سی و سئ پیاری کورتهی پشت کوم و سی و سئ گه نجی جوانی ناو
 کوشکی شای خرکردنوه، ههروه ها سی و سئ پیاری کاهیتی دهم لووسی هینان،
 بهههریه که له پیاهه کورتیله کان چوار هزار زیری دانی، له پاشدا هه موویانی بهره لانی
 ناوکوشک کردن و نازادی دانی که هههریه که به ناره زووی خوی بجیتته لای یه کی که له
 شازنه کان، یه روژی نه خایاند هههریه که له پیاهه کورتیله کان بههوی زیره کانیا نه وه
 بهختیار بوون، بهلام کوپه گه نجیه کان له بهر نه وهی جگه له جوانی خویان شتی تریان
 شک نه ده بهرد، دوی دوو روژ ده رگای گه نجیه یان خسته سه ریش، کاهیتنه کان جگه له
 زمان لووسی چیتریان نه بوو، سی و سئ له ژنه نایینداره که ناز و نه زاکه تیان بو
 کاهیتنه کان ده نواند هه رچهند نهو خانمانه درهنگ خویان دابهسته وه، بهلام له دوا ییدا
 هه موو له سه ر گازرای پشت بو کاهیتنه کان تهخت بوون.

پاشا له کونی که وه دهی دی که چوون نهوت و نوله خانگه کانی تهختی زهوی کران،
 ته نیا ژنیکی گه نج مایه وه که شا قهت نزیکی نه که وتبوو، سئ پیاری کورتیله یی که
 له دوی یه کی ناردنه لای، زیاتر له بیست هزار دیناریان دایه که خوی به دهسته وه
 بدا، بهلام نهو له سه ر هه لوتست و شه ره فی خوی مایه وه، پتکه نهینی بهو پیاهه
 کورتیله کووپانه ده هات که وایان ده زانی پاره به نامنجیان ده گیه نی. دوو
 له خزمه تکاره کانی که له هه رتی گه نجیدا بوون ناردینه لای، ده یووت شا له هه موو
 جوانی جوانتره، پاش نه وانی کاهیتنیکی دهم لووسی ناردنه لای، پاش نه ویش به به تین
 ترین کاهیتی نارد هیهچ کامیان نه یه توانی فریوی بدهن، یه که میان به چه قه باز و
 دووه میان به زرته زه لام هاتنه پیش چاوی ده یووت:

(دل هه موو شته، ههتا مامم بو که سی کورتیله له بهر پاره خوم نادورتنم یان بو
 جوانی گه نجی خوم سووک ناکم، بو کاهیتی جادوو گهریش هه یای خوم نابهم، به لکو
 ته نیا نابوسانی کوپی (نوسناب)م خو شده وی، چاوه روانی دهم نه ویش منی
 خو شبووی، که شا گوئی له و خانگه گه نجیه بوو وای وت، سه رسام بوو، ده سته جی
 نیانی و خو شه ویستی بو نه و خانگه له ناو دلیدا شه و قیان دایه وه، چی پاره ی به پیاهه

کورتيله کانی دابو همووی لی سندنهوه و پيشکشی نهو کچه گهغجی کرد که ناری (فالیدا) بوو.

شا که بؤی ده رکوت نهو کچه پاکه و له جوانیشدا شای جوانانه بؤیه دلی خؤی دایه، وای ده زانی همموو جوانی له ناو جوانی فالیدا دا تواره توه. میژووی جوانی ناماغتاه ههلهوه نه گهر بلتین: دوورگی سهره ندتپ تا نهو کاته دلرفین و چاو جادووی وهک فالیدای نه دیوو، نهو نافره ته نه گهر چی نیکلایمی شاهانه ی نه ده زانی به لام له ههله رکی و سه ماکردندا ههله خؤی دهوه شایه وه. نهو دهنگ و ناوازه پر سؤزانه بالهوی راواستن دهوتوت له گهرووی ششالیکلی بلوورینه وه ده رزانه سهر پرده ی دل و بیستن، گفتوگو شیرینه که ی له قالبدان و دارشتنی بلیمه تی و هویشی ته واره بوون. نابؤسانی گه لی خوشده ویست، نهویش وهک بت دهیه رست، به لام چاری شین بوون، نهو چاوشینییه ی بوو به هووی چاره رشی بؤی، یاسایه کی کؤنی بابلییه کان هه بوو له سهر پاشای قه ده غ کردبوو، ژنی چاوشین ماره بکات، که یونانییه کان به چاوی نهو جوړه ژنانه یان دهوت ژنی چاو ((پتله گا))^(۱).

ونه بی نهو یاسایه له سهر بنه رپه تیکی راست دانرابی. به لکو پینچ هه زار سال له وهه بهر سهرۆکی کاهینه کانی دوورگی سهره ندپ نهو یاسایه ی داناوه، بؤ نهوه ی شای یه که می نهو دوورگه واز له دؤستیکی چاوشینی خؤی بؤ نهو کاهینه بینی، ههر لهوکاته وه نهوه ی له ناو دهستووری دهوله تدا چه سپاند که نابی شا نافره تی چاوشین بکات به هاوسه ری خؤی، ده نا خؤشی و ولاته که ی تووشتی کاره سات و مه حف بوونه وه ده بن.

له ناو خه لکی دوورگه که دا، له ناو همموو چین و تووژا لیکیدا بلاؤ بووه که شا نافره تیکی چاوشینی کردوه به هاوسه ری خؤی، که واته روژی نه هامه تی و شهر نزیک بووه توه، سروشت، همموو سروشت گه یشتووه ته سهر روخی بقیه کی تووخته ر.

۶- پتله گا ---- المها -- مانگایه که چاوی له چاوی ناسک بجی.

چونکه نابۆسانی کۆری نۆسناب دلی چووته ژنیکێ چارشین، پیاوه کورتیله کان، بازرگانه کان، کاهینه کان، ژنه رهشتاله کان قوریان دهپیوا، دوورگه کهیان پر له سکالا و پروپاگنده دژ به شا کرد. گهلنیکێ درندهی نمران که دهکهوته سهرووی دوورگه ی سه رندپیهوه، که زانییان هه موو گه لی سه رهنديپ سکالا له دهست پاشا ده کهن، ده رفعتیان وه رگرت و په لاماری ولاتی (سه رهنديپ) بیان دا، شا داوای یارمه تی له خه لک کرد، کاهینه کان که نیوه ی ولاته کهیان له ژێر ده ستدابوو، له جیاتی نه وه به سامانه کهیان یارمه تی پاراستنی نیشتمان بهن، وتیان نیته جگه له نزا و دوعا گوئی شتی ترمان نییه، وا نیته ده ستمان به رهو ناسمان به رز ده کهینه وه به لکو ناسمان نزامان قه بووڵ بکات و نهو وه یه مان له سه ر لا به دا، نه قاره بیان ده ژهنده، ده یارانه وه، به لام ولاتیان بۆ تالان و وێران بوون پشت گوئی خست. نابۆسان که نه وه ی زانی به زه دیعی وت: (برای دلسۆزم ده توانی له م کیشه یه که تیی کهوتوم نه مجاره ش رزگارم بکه ی؟) زه دیج وتی: (زۆر ناسانه، شتیکی وا ده کهم هه موو سامانی کاهینه کانت به ناسانی بپته بهر ده ست، تو هه ر به رگری له سامانی خۆت بکه، زهوی و زار و سامانی کاهینه کان واز لی بپته، با هه موو به سووتان و تالان بروت).

شا که زانی پێشنیازه که ی زه دیج زۆر به جیه، به گوئی کرد. کاهینه کان که زانییان شا سامانه کانیا ناپاریژی، هه موو په نایان بهر شا هینا، تپیه مۆسیقایه کی ناماده کرد، فه رمانی دا مۆسیقا بژهن ده ست به رهو ناسمان به رز بکه نه وه و به یارینه وه ناسمان خۆیان سامانه کانیا ن بپاریژی.

کاهینه کان که زانییان ده ست پانکردنه وه به رهو ناسمان پاداشتی هه ر ده ست پانکردنه وه یه به رهو ناسمان، که نه وه یان زانی نه وجا هه موو سامانه که ی خۆیان خسته بهر ده ستی شا بۆ نه وه ی بیانپاریژی، بهو جۆره شا توانی ولات له کاولکردن و تالانی درهنده کان بپاریژی و ناسایش هه موو ولات بگریته وه. نهو چاکه و راویژکاریانه که زه دیج پێشکهش به شای کردن هه موو بوون به به لایه ک بهرکی زه دیجیان گرته وه و هه ره شه یان له کاهین و نافه رته رهشتاله کان و هه موو پیاوه کورتیله و بازرگانه کان

پەيوەندىيان بەست و سوتىيان بۆ يەكترى خوارد كە حەقى خۆيان لە زەديج بكنەوه و
ژيانى لى تال بكن.

زەردەشت پىغەمبەر وتوويهتى: ئەو چاكانە كە دەكرين لەناو ژوورى چاوهروانىدا
دەمىننەوه، كەچى شك وگومان لىيانەوه بۆ دەرەوه دزە دەكەن.

هەر رۆژى جۆرە بوختانىكيان بۆ زەديج دەتاشى و داويان بۆ دەنايهوه، بوختانى
يەكەم چارەدەكرا، بوختانى دووهم كەمى پەردەى دلى دەرووشان بوختانى سىيەم
برىندارى دەكرد، بەلام چوارەم كوشتنى لەگەل خۆيدا دەهيتنا.

زەديج ترسيكى گەورەى لى نىشت، ئەو كات لە فرۆشتنى شتومەكە
بازرگانىيەكانى برادەرەكەى سىتۆك بوو بوووهوه و قازانجىكى چاكى كردبوو، بۆيە نيازى
هاتە سەر ئەوه بەرەو غەرەبستان بگەریتەوه، پرپارى دا لەو پۆه سەردانى بابل بكاتەوه
بۆئەوهى سۆراخىكى ئەستارتىيە بكات، لەبەر خۆيەوه دەيووت: ((كە لە سەرەنديپ
دەمىنەوه كاهىنەكان تووشى نازارم دەكەن، ئەى بۆ كۆى بچم، بەرەو مىسر دەچم
دەبە كوتلە، بۆ ولاتى عەرەبان دەگەریتەوه بەناگي دەم سووتينن، بەرەو بابليش
بگەریتەوه سىدارەى خنكان چاوهروانم دەكات، هەرچۆر بووه دەبى لە چارەنووسى
ئەستارتىيە حالى بىم، بابروم بزانم چارەنووسى رەش چ داوئىكى ترى بۆمان
ناوەتەوه.))

جەردە

زەدیج بەرەو بابل رینگەى گرتە بەر کە گەشتە سنوورى بەتراو سوريا، لە دوورەووە کۆشکىكى بلندی لى دەرکەوت، ئەو لەو دەشتەدا لەتەك خزمەتکارە کەیدا دانیشتبوو بىرى لە کایەکانى رۆژگار دەکردەووە کە سەرى هەلپى، لەهەر چوار دەورەى کۆشکە کەووە زەلامى بەشیروتىرى لى راپەرىن، هەر چوار دەورەیان دا و بەسەریا نەراندیان و وتیان: (ئەى کابرای ریبوار هەرچیت پێیە بۆ نێمەیه، سەرۆگیانت بۆ سەرکردەمانە).

زەدیج کە ئەوێ لى بیستەن، شیرەکەى لى هەلکیشان و لییان هاتە دەس و خزمەتکارە کەشى بە نازایانە وەکو خۆى لییان راپەرى و، هەر یەکەیان کە دەهاتنە پێشەووە سەرەوئخوونى دەکرد و لە خوێنى خۆى دەگەوزا، جەردە پێپەتییەکان کە زانیان ئەو دوو کەسە گەلێ بە دلێرانە دەجەنگن، ژمارەیهکی تریش بۆ پالەشتییان هاتن، ئەمانیش بە نازایانەتر بەرگریان لە خۆیان دەکرد، بریاریان داو بو بە نازادى بمرن ئەک بەکەمونه ژێر دەستیان، دیارە دوو کەس دژ بە ژمارەیهکی زۆر ئەوەندە درێژە ناکیشی. سەرکردەى ئەو جەردانە کە ناوی (ناربۆجاد) بوو لە پەنجەرەى کۆشکە کە یەووە سەیری ئەو رووداوەى دەکرد، کەدی ئەو دوو کەسە نابەزن و توانییان زۆربەى پیاووەکانى ببەزێنى، خۆشەویستى زەدیج چوو بە دلیدا، لە کۆشکە کەى هاتە دەروە و رووى کردە مەیدانى شەپەکە و پیاووەکانى خۆى دوورخستەووە و رووى کردە زەدیج و وتی: (ئەوێ بەم دەقەرەدا گۆزەر بکات، یان ئەوێ لە دەروێ زەوى مندا گۆزەر بکات هێ منە، ئەو قانوونى منە، لەبەر ئەوە حوکمى ئەو قانونەم لەسەر تۆ لابرد).

ناربۆجاد زەدیجى برده ناو کۆشکەکە، دراوى لە برادەرەکانى کرد کە بایەخى پێبدن و ریزی بگرن. ئەم ناربۆجاده، خاوەنى کۆشکەکە بوو، سەرکردەى ئەو جەردە

عەربانە بوو، هەرچەند پیاویکی تاوانبار بوو، جاروبار چاکەمی دەکرد، لەسەر دزین و ١
 رووتکردنەوی خەلگ دەژیا، دەستی لە وێرانکاری و خۆنمژین و کوشتن نەدەپاراست،
 جاروبار حەزی لە دەهەندەیی و میهرەبانی هەبوو، زۆر نازا و وریا بوو، حەزیشی لە
 دەمەتەقی دەکرد، کە ئێوارە هات داوای لە زەدیج کرد لەگەڵیدا نامادەیی خۆانی ئەو
 ئێوارەیی بێ، زەدیج بۆی دەركەوت ئەو پیاوێ چەند خەسڵەتی خراپەیی هەبوون
 نەوێندەش خەسڵەتی چاکەمی لێ بەدی دەکران و کەسیتی لە کۆمەڵە سیفەتییکی دژوار
 پێکھاتبوو، و تەکانی نیشانەیی نەوێبوون کە کەسێکی چالاک و زیت و زرنگە، لەسەر
 خۆانی نان خواردن بە زەدیجی وت: (نامۆژگاریت دەکەم بەگوێم بکە: نەگەر دەتەوی
 ببی بە شتی، ببە بە یەکیک لە پاسەوانەکانم، لەوانەییە روژێک دیت وەکو منت لێ
 دی، ئەم پیشەییە چ خراپەییەکی تیا، ئەوێ بتەوی بە ئاسانی دیتە بەردەستت)
 زەدیج پێی وت: دەتوانم بیرم لە کەییەو دەستت داوەتە ئەم پیشە پاکە؟.

ئارەبۆجاد (لە هەمەتی گەنجییەو، لە پیشەوێ لەبەر دەستی پیاویکی عەربەیی
 کارزان و وریادا کارم دەکرد، بەلام ئەو پیشەییەم لەبەرچاو کەوت، دلم زۆر پەست بوو
 بەوێ کە ئەم گیتیە بەم گەورە و بەرینیە بۆ مروژێ دروستکراوە کەچی منی لێ بێ
 بەشبووم، لەوبارەوێ خۆمی خۆم بۆ پیرێکی عەرب گێرایەو، وتی: کوێم نا ئومێد
 مەبە، نەگێرنەوێ لە کۆن زەماندا دەنگە بەردێک لەناو دەشتێکی کاکێ بەکاکیدا
 دەبی، سکالا لە بارەیی خۆی دەکات کە بۆچ لەو سارادا کەوتووێ و کەس ئاوری لێ
 ناداتەو، چەند سالیکی پێ نەچوو دەنگە بەردەکە بوو بە پارچە ئەلماسێک، وا ئێستا
 هیژاترین پارچەیی لە چقەیی شای هیندستان دراوێ، منیش ئەو دەنگە بەردەبووم،
 بێبەشی ناو ئەم جیهانە بووم، یەکەم جار کە ئاوێم لێدراوە دوو مایینم دزین، دوا
 ئەو چەند برادەرێکم دۆزینەو. هەمووم خستە دواي خۆم و دەستمان داوە
 رووتکردنەوێ کاروانی بچووک، کە زانیم پەلاماری هەر قافلەییە دەدەم بە ئاسانی
 دەستی بەسەردا دەگرم، وردە وردە پلەیی خۆم بەرز کردەو، تا بووم بە چقەیی سەری
 هەموو جەردد و رێگرەکان، وا دەبینی چۆن بەشی خۆم لەم جیهانەدا وەرگرتووێ،

ره‌نگه چەندین جاری ئەو بێبەشییەکی ژیاڤم خۆشیم دیووه، وا ئێستا لەناو خەلکدا پایەم بەرزە و فەرماندەیی هەموو رێگرەکانم، ئەم کۆشکەشم بە خورتی داگیرکردووه، حوکمداری سووریا چەندین جار هەولێ داوه لێم بیستیتێتەوه بەلام نەیتوانیوه، من گەلێ لەو سامانم زۆرتره، نیدی چۆن پیتی دەکری لێم داگیر بکات، هەر بایەخی نادەمی، جگە لەوهش دەفەرتیکی بەرینی ئەم سەرزه‌وییە لەژێر دەسلاتی منداپە و زەوتم کردووه.

حوکمداری سووریا پەیمانی دامی کە بکات بە سەرکاری ئەم دەفەرە، کە هەموو باج و داهاوەکی کۆیکەمەوه و بۆی بنێرم، واخۆم هەموو باج و خەراجەکی بۆخۆم ئەگرم، هەرگۆشتی نادەمی شاکییە و حوکمدار چ کەسە، من خۆم شام و خۆم حوکمدارم.

شا موبەردارێش خەزنەداری دەولەتی بابلی لەگەڵ چوارکەسدا ناردبووه سەرم کە لە سێدارەم بدەن، لەمە گەشتن هەرچوار زەلامەکم لەبەر دەستی خەزنەدارە کە سەربری، کەنزیی خەزنەدارە کە هات پێم وت: (ئەگەر نەتکوژم چەند قازانج دەکەیت) وتی ئەگەر نەمکوژی واتە سێ هەزار زێرت پێ بەخشیوم، پێم وت ئەگەر لای من نیش بکەیت سێ هەزار زێرت زیاتر دەستەکەوتی، وا ئێستا هاوکاری دەستەراستە و یەکیەکە لەپیاوه دلسۆزەکانم، ئەگەر تۆش بەگوێم دەکەیت: دەبییە پیاویک لە پیاوه‌کانم و سەرکەوتوو دەبی، ئەوهش بزانە ئەمەوێ روژی گرتن و برین و دەستکەوتە، دواي کوشتنی موبەدار روژ بووه روژی رووتانەوه و بگرە و بکوژە، کەس لەکەس ناپرسیت.

زەدیج کە ئەوهی بیست راجەلەکا و یەکسەر وتی:

(موبەردار کوژرا!!! ئەو شاژن نەستارتیە چی لێ هات ؟).

نەریۆجاد وتی: ((نازانم! ئەوه‌ندە دەزانم: شیت بوو لە دواپیدا کوژرا، دواي کوشتنی ئەو بابل تێکچوو، ئێستا بووه بە شوینی کوشتن و برین، سەرانبەری ولات بیسەرۆبەر بووه، دەرگامان لێ کراوه‌تەوه کەس ناتوانی بێتە بەر رێم هەموو کەس لەدوور و نزیکەوه ناوی من دەبن)).

زەدىچ وتى: ((دەستە داوتىنت دەم، پىم نالىتى شاۋن ئەستارتىيە چى لى ھات)).
 ئارېۋجاد وتى: ((لام وايە، كەوتە لاي سالارى نۆركانىا، ئەگەر نەكوژرابى لاي ئەو،
 رەنگە يەككە بى لە كەنيزە كە كۆيلەكانى، مەن ئەوئەدە بە دەنگوباسى ئەو شىتەنەو
 خۆم خەرىكە ناكەم، مەن خەرىكى پىشەى خۆم. لە چەندىن تالانىدا چەندەن ژنى جوان
 جوانم دەستەكەوتەن، ھەمووم بە نرختىكى كەم دەفرۆشتەن، ھەر ژنى شۆخ و بەژن و بالا
 جوان نەبى ئەوئەدە گوتى نادەمى، ھەر پىرسىيارىشان لى ناكەم كىيە و ژنى كى بوو،
 كەى مەن گوتى بەسايە و پاىە دەدەم، لەوانەىە ئەو شاۋنە تۆ لىي دەپرسى ئافرەتتىكى
 ئاشرىن بى كەس نەى كرى، رەنگە بەر تالانى مەن كەوتىي و فرۆشتىيەم، يان لەوانەىە
 مەردىي، ئەوشتەنەم بەلاو مەبەست نىيە، تۆش وەك مەن بە: گوتى بەو شتەنە مەدە)).
 ئارېۋجاد ئەو قسانەى دەكردن پەيتا پەيتا مەى دەخواردەو و قسەى تىكەل و
 پىتكەلى دەكرد، زەدىچ ھەولى دا لە بارەى ئەستارتىيەو شتىك بزانى، جگە لەوەى كە
 وتى شتىكى تىر نەزانى.

زەدىچ كە زانى شا موبەدار كوژراو و شا ژنىش كەس شوئىنى نازانى واقى ورمە
 و بەسەر مېشكى پىر لە غەم و كەسەردا كەوت.

ئارېۋجاد دەيخواردەو و دەينەپاند، لەناو بى ھۆشيدا گەوزابوو، دەيووت: كى ھەيە
 لەو جىھانەدا بەقەد مەن بەختىار و كامەران بى، داواى لە زەدىچ دەكرد كەوەك ئەو
 خۆى بەختىار و دلخۆش بىكات، ئەوئەدەى خواردەو كەوت و لەناو دەرياي تارىكە
 خەودا ئقوم بوو، چى دىك و پەيكولى ئازار و خەموو ئاسۆرى رۆژگارېون لەناو
 دەروونى زەدىچدا كەلەكەيان كەرد، لەدل خۆيدا دەيووت: ((شا موبەدار شىتە بوو،
 كوژرا!! ھەقە شىن و زارى بۆ بىكەم، دەولەتتىكى وەك بابل تىك چىو؟! جەردەيەكى
 رىگر خۆى بە بەختىارتىن كەسى ئەم سەرزەويە دەزانى، داد لە دەست رۆژگار،
 ھارار بۆ چارەنئوس، جەردەيەك بەختىار دەكەت و جىوانتىن وئەنە كە سىروشت
 نەخشاندىيىتە بە پىستىرتىن جۆرى مەردن دەيىرتى، يان گىرۆدەى ژيانى كۆنلايەتى و
 لەمەردن خراپىرى دەكەت! ئەى ئەستارتىيە داخۆ چىت لى ھاتىي؟! كە بەيانى خۆر

هه‌لهات، به‌ناو ده‌ست و په‌یوه‌ندی کۆشکدا ده‌گه‌پا، تووشی هه‌ریه‌کی ده‌بوو پرسپاری
 نه‌ستارتیه‌ی لی ده‌کرد، به‌لام که‌س ده‌رفه‌تی نه‌وی نه‌بوو وه‌لامیکی بداته‌وه، چونکه
 نه‌وشه‌وه دابوویان به‌سه‌ر هۆزێکدا، هه‌موو خه‌ریکی وه‌رگرتنی به‌شه تالانی خۆیان
 بوون، له‌ناو نه‌و تێکه و لێکه‌دا توانی روخسه‌ت له‌ ئاربۆجاد وه‌رگیری و خۆی ئازاد
 بکات، ده‌ستبه‌جی ریی ده‌رچوونی گرتبه‌ر، سه‌ری پڕ له‌ خه‌یالی نیش و نازاری دایه
 به‌ر ری و تیی ته‌قاند، رویشته‌، ناو هۆشی کلۆلی پڕ بوو له‌به‌سه‌رهاتی نه‌ستارتیه و
 شای بابل و دوستی خۆشه‌ویستی کادۆر و نه‌و رێگره‌ به‌خته‌وه‌ره و نه‌و ژنه‌ هه‌له و
 هه‌رزیه‌ که‌ بابلیه‌کان له‌سه‌ر سنووری میسر رفاندیان، هه‌روه‌ها هه‌موو کاره
 ساته‌کان له‌به‌ر وێنایدا ببوون به‌ تابلۆ و لیلی جیا نه‌ده‌برونه‌وه.

راوچی

زه دېچ بهر و بابل كهوتنه رې، چمنه قوناختك له كوشكه كهي نارېو جاد دور
نه كهوتېووه، تووشې چمنه ورده جوكه له و ميږگيښك بوو، راوكه رينكي له كهنار
جوكه يه كدا دې، به ده ستېكي شله و ده داوي توره ماسييه كي فريندراوي ناو ناوه كهي
گرتووه، و به پشته كهوتووه و چاوي بريوته ناسمان و سكالاي بهخت و ژيانې كلولې
خوې ده كات و ده لې: (من كلولترين كهسي نم سه رزه وييم، من لاي خه لكې بابل
ناودا ترين دروستكه ري په نيري سپي بووم، نه ونده ي پي نه چرو مال ويران و
سرگردان بووم، كي ژني جواني وه كي من هه بوو، پياوړيكي خراب هه لي خه له تاند
و بردي، دواي نه و نه وي بوم مايه و خاڼوويكي بچوك بوو به بهر چاوي خومه و
تالانكاران ويرانيان كرد، وا نيتستا به پووش و پلاش كوليتيكم دروست كرد بو نه وي
خومي تيا هشار بدهم، قوتي روژانم ماسي گرته، نه و هتا به دريژايي روژ يه ك
ماسي ناكه ويته ناو توره كه موه، نه ي توره كه م جارېكي تر راوت پيناكهم، له جياتي
تو خوم فرې ده ده مه ناو ناوه كه وه، ژيانې ودها مردن چاكره، نه وي و ت و هه لسا
خوې فرې بداته ناو ناوه كه وه. زه دېچ كه گوڼي له سكالاي نه و پياوه بوو له بهر
خويه و وتې: (بو كهس لم جيهانه دا هه يه وه من كلول و چاره رش بې).

زوو په لاماري دا نه يه لې نه و كايرا خوې فرې بداته ناو ناوه كه وه، گرتي و
به نه رم و نيانيه وه، وه پرسي مردوويك بكه ي پرسياري لي كرد، مروژ كه
هاوده ميكي كوتړه و هري وه خوې ده ستكهوت، نازاري كوتړه و هريه كهي له سر سووك
ده بې و ده زانې لم دونيا به دا ته نيا نييه، سرچاوه ي نه و بيروكيه له و ته يه كي
زه رده شت پيغه مبه و هه هاتووه كه ده لې: ((پياوي لي قومار كه هاوده ميكي وه
خوې ده ست كهوت هه ست ده كات هه نه و چاره رش نييه، چاره رشې هه يه كيكيان
هي نه ويتر داده پوشي و هه ست ده كات به خته و هري كهسي به ختياړ سروكايه نييه

بۆكۆلتىيەكەي و ئەۋەندەي تر بارى قورس دەكات، دوو چارەپەش كە يەكيان گرت
وہكو دوو دارى نىمچە رىخە ھەلكنراو وەھانە لەبەر رەشەبادا ھەريەك لەنگرى نەويتەر
دەگرى))،

زەديچ بەكابراي راوكەرى وت: (بۆ وا خۆت بەدەست كۆلتىيەۋە داۋە؟) راۋچىيەكە
وتى: ((چارم ناچارە، ئەي وانەكەم چى بگەم، زوو مەن لە دىتى ((دەربەسك))دا
پايەدارترىن كەسى نەو دىيە بسووم، بەتامترىن پەنيرى ولاتى بابل مەن و ژنەكەم
دروستمان دەكرد، شاژن نەستارتىيە و شاليار - ۋەزىر-ي بەناۋيانگ زەديچ لە ھەممو
كەس زياتر ھەزيان لە پەنيرەكەمان دەكرد، جارىكيان شەش سەد سەلگە پەنيرم بۆ
كۆشكيان برد، رۆژىكى تر چوومەۋە كە نرخەكەيان ۋەربىگرم كە گەيشتمە كەنارى
شارى بابل پىيان وتم بۆكۆي دەچى؟! ئەي نەتان زانىۋە زەديچ و نەستارتىيە ھەرايان
كردوۋە، بەگورجى چووم خۆم گەياندە كۆشكى زەديچ دىم وا سۈپاي شا، ھەر چوار
دەۋرەي كۆشكى داۋە و خەريكن دەيسوتىنن و فەرمانى لە سىدارەدانى زەديچيان پى
سپىردراۋە. ھەۋالم پەرسى چى قەوماۋە، وتيان: (نەستارتىيە مەردوۋە، ھەندىكى تر
دەيانووت نەخىر نەمەردوۋە، دەرباز بوۋە ھەندىكى تر وتيان لە بەندىخانەيە، ھەر جۆر
بوۋىي بۆم دەركەوت بايى پەنيرەكەم چو، دواي ئەۋە چووم بۆ لاي سالار (نۆركان) كە
خۆم و ژنەكەم لەو كارەساتە بپارىژىي، چونكە ئەۋەش زۆر ھەزى لە پەنيرەكەم دەكرد،
پەناي ژنەكەمى دا و خۆمى دەركرد، ئەۋەش لەبەر ئەۋەبوو چونكە ژنەكەم لە
پەنيرەكەم سېي تر بوو بە ھۆي كۆلتىيەم، كۆلمى سوور و لىۋى ئالتى ژنەكەم لە سىۋى لا
سوور و ناسكى نەرخەۋانى شارى (سوور) جوان و ناسكتەر بوو، جارىكيان نامەيەكى
پەر بە سۆز و گريانم بۆ نارد، بەۋكەسەي كە نامەكەي بۆ برد وتبۋى مەن ئەۋ كابرايە
ناناسم، سامەگەر لەدەمى خەلگەۋە ناۋىم بىستىي، وتبۋى بىستوۋمە پەنيرى سېي
چاك دروست دەكات، ئەگەر پەنيرى بۆ ھىتاۋىن پارەكەي بەدەينى و بەرىي كەن).

كە كۆيەۋەرى تەنگى پى ھەلچنىم ويستم پەنا بەرمە بەردادگا بەلكو بەھانامەۋە
بىت، ھىچم بە دەستەۋە نەما ئەۋەي ھەبوو تەنيا شەش مىسقال زىر بوو، دوو

میسقالم دا بهو دادوه‌هی که راویژکارم بوو، دوو بهو که‌سی که بهو به بریکارم و پرسه‌که‌می گه‌یاندۀ دادگا، دوانه‌که مابوون دامن به نه‌مینداری سه‌روژی دادگای یه‌که‌م، پاره‌کانم هم‌موو دابه‌شبوون که هیتشتا کیتشه‌که‌م له‌دادگا له شوین خویابه‌تی نه‌جوولاه، له‌نرخه‌ی پهنیر و ژنه‌که‌م پاره‌ی زوژترم خه‌رج کرد و سوودی نه‌بوو، که‌زانیم هیچم پی ناکړی به‌ره و گونده‌که‌ی خۆم گه‌رامه‌وه بهو نه‌وه‌ی خانوه‌که‌م بفروشم تا ژنه‌که‌م بگيرمه‌وه.

خانوه‌که‌م بابی شست میسقال زير بوو، خه‌لک که زانیان من ده‌سه‌پاچه بووم و پیوستیم به پاره‌یه، یه‌که‌م جار سی میسقالیان دامی، ورده ورده بهو به بیست میسقال، له دوایدا بوو به‌ده، له‌به‌ره نه‌وه‌ی سووتاوی مه‌به‌ستی خۆم بووم بهو نرخه فروشتم، بو به‌خته ره‌شه‌که‌ی خۆم له‌پر سالاری (نهرکانیا) په‌لاماری بابلی دا نه‌وه‌ی که‌وته بهر ریگه‌ی ویرانی کرد، خانوه‌که‌ی منیش بهر تالانی که‌وت و ناگړی تیبهردا و سووتاندی، نه‌وه‌ی هم‌مبوو مال و ژن و خانوو بوو هم‌مووی فه‌وتا، هاتمه نهم شوینه که ده‌مبینی، وائیستا ده‌مه‌وی به راوه ماسی خۆم بژیتیم، که‌چی ماسیش وه‌کو مروژی نهم رووی جیهانه گالته‌م پی ده‌کات، نه‌وه‌تا ده‌بینی یه‌ک ماسی ناکه‌وئته ناو توره‌که‌مه‌وه، وا برسییه‌تی خه‌ریکه زیفم پی بکات، نه‌گه‌ر تو نه‌بوايت ئیتستا نوقمی ناو نه‌و ناوه ببووم، توخوا لیم گه‌پی با خۆم نهم ژیانه تاله رزگار بکه‌م، کابرای راوچی چیرۆکی به‌سه‌ره هاته‌کانی خۆی له‌سه‌ریه‌ک تیلمه نه‌ده‌گیرایه‌وه، چونکه زه‌دیچی ده‌روون پر له‌خه‌م جاروبار وته‌که‌ی له‌ده‌م ده‌بری و ده‌یوت: ((نه‌ی دواي نه‌وه... نه‌ی شتی له‌باره‌ی شاژنه‌وه نازانی؟)).

نه‌ویش وه‌لامی ده‌دایه‌وه: ((گه‌وره‌م نه‌وه‌ی ده‌یزانم زه‌دیج و شاژن، پاره‌ی په‌نیره‌که‌یان لاماره و نه‌یاندامی، ژنه‌که‌شم لی داگیرکرا، بهو جوړه گه‌یشتمه نهم حاله‌ی که تیايدام)).

زه‌دیج وتی: (واي بو ده‌چم تو هم‌موو سامانه‌که‌ت له ده‌ست ده‌رناچی، خه‌لک باسی نه‌و پیاوه شه‌ریه‌یان ده‌کرد که ده‌گه‌رئته‌وه بو بابل، نومیده وایی، که گه‌رایه‌وه

ئەوئى لە سەرىيەتى بە زیادەو دەیداتەو، بەلام ژنەكەت كە ئەوئەندە بئى ئەمەك و بئى
 وەفابوو، وا پەسەندە لئى گەرى و لەشوتن ئەودا ژنىكى تر بئىتى، بىروام پئى بكة،
 ھەرنىستا بەرو بابل بگەرتەرەو، من بەر لە تۆ دەگەرتەوە من سوارەم وەلئى تۆ
 پىادەى، كە گەيشتە ناو شار يەكسەر برۆ بۆ مالى (كادۆر) و پئى بلى كە تۆ
 لەرنگەى ھاتنەوئەتدا برادەرەكەى ئەوت ديوە و لای ئەو چاوەروانم بە، برۆ ئومئیدە
 ئەمە كۆتایى كلۆلئىت بئى. زەدیج دەستى كرد بە نزاكردن و وتى: (ئەى ئەھرۆمەزدای
 گەرە و بە توانا منت بۆ دلدانەوئى ئەم كابرایە گەیانە ئەم شوتنە، داخۆ كئىت
 نامادەكردبى بۆم ئەوئى دلم بداتەو؟ واى وت و ئەو پارانەى كە لە ولاتى
 ەمرەباندا دەستى كەوتبوو نيوئى دا بەو پىاوە، كابرای راوچى كە ئەوئى دى لە
 خۆشیاندا شاگەشكە بوو، وىستى ھەردوو پئى زەدیج ماچ بكات و وتى: ((ھەبى و
 ئەبى تۆ فریشتەى فریاكەوتنى)).

بەلام زەدیج بەتاسەوئى ھەوالئىك بوو، چاوى بۆ فرمىسك رشتن نامادەبوون كابرای
 راوچى پئى وت: ((گەرەم ئەو بۆ وا خەمبارى، پىارى بەخشنە و مېھرەبان چۆن
 كلۆلى دەبئت)). زەدیج وتى: ((من سەد ئەوئەندەى تۆ كلۆلم)) راوچىيەكە وتى: ((چۆن
 واى، نايا دەبى يەكئىك دەھەندە بئى سەد ئەوئەندەى دەرۆزەيەك كلۆل بئى؟)).

زەدیج وتى: ((سەرچاوەى كلۆلى تۆ پئوىستى ژبانە، بەلام سەرچاوەى كلۆلى من دلە)).
 راوچىيەكە وتى: (ناشئى نۆركان ژنەكەى تروشى داگیركردبى)) ئەم وتەى راوچىيە
 سەرلەبەرى ئەھامەتییەكانى زەدیج لە سەگەكەى شاژنەو تا دەگاتە كۆشكەكەى
 ئارپۆجاد بەیاد ھىنايەو. زەدیج بە راوچىيەكەى وت: ((بەكئىكى وەكو نۆركان دەبى
 بەسزای خۆى بگات، كەچى نەرىت واى بریوئەتەو ئەو و، ئەوانەى كە وەك ئەون بە
 بەختەوەر دەناسرئىن، ھەرچۆر بووئى ئىستا بەرو بابل برۆ كە گەيشتە ناو شار
 يەكسەر برۆ بۆ مالى كادۆر لەوئى چاوەروانم بە)) لەوئىدا جىابونەو، راوچىيەكە
 سوپاسى بەختى خۆى دەكرد، زەدیجیش سەد نەفرەتى بۆ بەختى خۆى دەنارد.

باسلىك

زەدىچ رېئى بەرەو بابل تەى دەکرد، گەيشتە شوتنىك ھەمورى مىنگ و چىمەن بوو، دى لەناو مىرگەكەدا چەند ئافرەتلىك بەريان بە چىمەنەكە گرتووە و بە وردى لە گىيى ناو مىرگەكە ورد دەبنەو و دەيدۆزن، لە يەككىيان نرىك بوو و پرسى: كەستان ناوى يارمەتى دۆزىنەوئى ئەو شتەتان بدات كە بۆى دەگەرئىن؟ يەككىيان سوورى بو ھاتە دەم و وتى: كاكى رىئوار، بەرىگەى خۆتا برۆ ئەوئى نىمە بۆى دەگەرئىن بۆ پىاوان نەھاتووە بە ھىچ جۆر دەستى لى بەن.

زەدىچ وتى: ((شتىكى سەيرە، ئايا بۆم ھەيە بېرسم ئەو شتە چىيە جگە لە ژنان بۆ كەسى تر نەھاتووە دەستى پىئو بدات؟!)) ژنەكە وتى:

(ئەرە پىئى دەلئىن باسلىك)). زەدىچ وتى: ((باسلىك، باسلىكتان بۆ چىيە؟ بەكارى چى دى؟)) ژنە سوورىيەكە وتى: ((نىمە ھەمورمان كەنيزەكى خاوەنى ئەو كۆشكەين كە لەو پەرى ئەو مىرگەو ديارە، كەناوى (ئۆگۆلە) ماوئەكە تووشى نەخۆشى بوو، پزىشك بووى نواندوووە كە ئەگەر باسلىك لەگەن گولودا بىكولىئى و بىخوات لە نەخۆشپىيەكەى رزگار دەبى، ئەو باسلىكە گيانلەبەرىكى تۆكمەيە تەنيا بۆ ژنان خۆى بە دەستەو دەدات، گەرە و سەرورمان ئۆگول پەيمانى داوينەتتى كەھەر كامىكتان باسلىكى بۆ بگرىن مارەمان بكات، لىم گەرى با بۆ خۆم ھەول بەم، ئەگەر يەكەى لەو ژنانە دەستى بكەوى من قور بەسەر و داماو دەم)).

زەدىچ لەو ژنە سوورىيە و ئەوانىتر دورر كەوتەووە بەناو چىمەن و مىرگەكەدا دەسوورايەو تەگەيشتە ئەو پەرى مىرگەكە، لە كەنارى جۆگەيەكەدا ئافرەتلىكى داماو و بەسەزمانى دى لەسەر لاتەنىشتى راكشابوو، بەژن و بالا جوان بوو، لەچەكى بەسەر روومەتيدا دابوو، وەكو ژنەكانى دىكە بەشوتىن باسلىكدا نەدەگەرا، ھەناسەى ساردى ھەل دەكىشا، چاوى لە جۆگەكەى تەنىشتى برىبوو، بە چىلكەيەك شتى لەسەر لەكەى

تەنیشتی دەنوسى، زەدىچ بە پارىزەوۈ لىتى نىزىك بوۈوۈ، ئارەزوۈ پالى پىتو نا بزانى
 ئەو ژنە بۆ بەو كەسايىيە لەۋىدا كەوتوۈە و چى لە سەر ئەو لە نەرمە دەنوسى، كە
 تۆزىكى تر لىتى نىزىك بوۈوۈ دى بە چىلكەكەى دەستى پىتى (ز) نوسراۈە بە دوايدا
 پىتى (ە) ھاتوۈە، تۆزىكىتر ورد بوۈوۈ، دى پىتى (د، ي، ج) بە شوۋىن يەكدا
 نوسراۋن، كە دوو پىتەكەى دواى خويىندەوۈ تەزۈيەك لەسەريەوۈ بروسكەى دا و لەبن
 پىتەوۈ دەرچوۈ، ھەپەسا، بىروا مەكە سەرسامى و ھەپەسانى وا تا ئەو ساتە
 بەسەرەكەسى دىكەدا ھاتى، لە شوۋىن خۇيدا وشك رامما، زمانى بەسترا، جوۋلەى پى
 نەكرا، دواى ساتى پەتى بىدەنگى پىچران، بە زمانىكى لەنگ و شەرمایەوۈ ھاتە
 دەنگ و وتى: ((نەى خانى گەورە و مېھربان لە ئاۋارەيەكى نا ئومىد بېۋورە نەگەر
 پرىسارت لى بىكات، ئاى ئەو چ رىكەوتىكى سەرسوۋرەيتەرە بۆى كە بېنىنى ناسى
 زەدىچ لەۋىدا نوسراۋى)).

ئەو دەنگە و ئەو ئاخاوتنە كەبەرگوتى خانەكە كەۋتن، بەدەستىكى لەرزۆكەوۈ
 پەرچەمەكەى لەسەر روۋى خۆى لادا و روانىيە زەدىچ، كەدى ئەو زەدىچە ھاۋارىكى
 پىر لە سەرسوۋرمان و سۆز و نيانى لى بەرز بوۈوۈ، سۆزە كېۋوۈەكانى ناۋ دەرۋونى
 لەپىر ھەروژمىيان بىردە سەر ھۆشى و نىزىكى شايى مەرگىيان كىردەوۈ و بە بېھۆشى
 لەبەردەم زەدىچدا كەۋت، ئەم خانە ئەستارتىيە، شاۋنى بابل بوۈ: ئەمە ئەو
 (ئەستارتىيە) يە كە زەدىچ دەپپەرست، ئەمە ئەو خانەيە زەدىچ زۆرى بۆ گىريا،
 فرمىسكى زۆرى بۆ رشت، ئەمە ئەو شاۋنەيە كە دەترسا نەمابى، يان توۋشى
 روۋداۋى ناھەموار بوۋى، زەدىچ چەند تاۋىك لە ھەپەساندا ماۋەيەوۈ، نەيدەزانى چى
 بىكات، چى بلى، تاۋى سەرنىچى چاۋەكانى ئەستارتىيە دا كە بە ئاستەم و شەرم
 دەرگەنەوۈ، ئا لەو ساتەدا زەدىچ ھاناي بەرزكردەوۈ وتى:

(ھۆ تواناي نەمر، ھۆ ئەۋەى كە چارەنوسى خەلكت لەبەر دەستدايە، نايما پىت
 دەرگى ئەستارتىيەم بۆ بگىرىتەوۈ دۆخى جاران؟ كەى؟ لەكۈى؟ لەكام جوانيدا پىتى شاد
 دەبەرە؟). ئەۋەى وت و لەبەردەم ئەستارتىيەدا بە چۆكا ھات و تەۋىلى لە خۆلەكەى

بەر پیتی دەخشاندا. شازن بە نیانییه کەمە بەرزى کردەوه و لە تەنیشت خۆى لە گوتى
 جۆگە کە دانیشتن، بە دەستە نەرمەکانى پەیتا پەیتا فرمیسکەکانى دەسپینەوه،
 ھەنسكى خۆشى ئەو ژوانە چاوەروان نەکراوە لە گەرویدا تاسابوون، لە چاوەکانیەوه
 دەرژانە خواری، چەندان جار ویستی قسە بکات لەمە دەمى دەکردە ھەنسکەکان
 دەرڤەتیان نەدەدا، دەبیست پرسیار لەو رێکەوتە بکات کە لەوتیدا بە یەکی شاد
 کردنەوه، کە دەستی بەگێترانەوهی بەسەرھاتەکانى خۆى دەکرد، وتەکانى خۆى دەبرى
 و پرسیارى لە زەدیج دەکرد بۆ ئەوهی دەرەسەریەکانى ئەو بزانی، لە دواییدا
 توانییان خۆیان ھێور بکەنەوه و بە ناسانى بە یەکەوه قسە بکەن، زەدیج بە کورتى و
 ڕەوانى توانى ئەوهی بەسەریدا ھاتبوو بیگێرتەوه، لە پاشدا وتى:

((ئەى نازیزە کەم ئەو چ رێکەوتى تۆکمە بوو وا من و تۆى لەم شۆینە لا
 تەریکەدا بەیەک شاد کردەوه؟. ئەو ھەتا تۆ بەرگى کەنیزە کیت لەبەردایە، لە گەل چەند
 ئافەرەتیکداى بۆ باسلیک دەگەرتن بۆ ئەوهی لە گەل ئارى گۆلدا بیگولینن و نەخۆشى
 سەردارە کەیان پیتی چاک بکەنەوه)).

نەستارتیە بە نەزاکەتەوه وتى: ((لێیان گەری با بۆ باسلیک بگەرتن... با ھەموو
 بەسەرھاتەکانى خۆمت بۆ بگێرمەوه، دیارە چارەنووس وای ویستوووە ئەو ھەموو
 دەرەسەریەم بەسەردا بینى، من تەنیا ئەو ناوام بوو جارێکتر بە دیدارى تۆ شاد
 بيمەوه، وا ناواتە کەم ھاتە دى، ئیدی لە ھیچ باکم نییە، ئەوهی بەسەر مندا ھات
 یاخو بەسەر کەسدا نەبى، کە شای مێردم وای لى ھات خۆشەویستى خۆى لەدەست
 بدات، فەرمانى دا، تۆ لە سێدارە بدات و من ژەھر خوارد بکات، خوا و راسا پیاو
 کورتیلە کەم ئەو نیازەى شای پێراگەیاندم، برادەرە نازیزە کەت (کادۆر) بەگوێ کردم،
 زوو ھەوالە کەى بۆ ھێنای کە زوو بەرەو بابل برویت و خۆت دەرباز بکەیت، دواى
 ئەوهی کە تۆى دەرباز کرد، لە دەرگایە کى نەتینیەوه ھاتە لام و منیشى دەرباز کرد،
 گەیاندمییە پەرستگای (نەرۆمەزدا) کە براکەى خۆى مۆغیەتە، لەناو پەیکەرە
 گەورە کەدا منى شاردەوه، ھەرچیم پێویست بوایە بۆى داين دەکردم، بیستم بەیانى

ئەو رۆژە پزىشكى شا دەچىتە ژوورەكەم، ژەھرىكى وەھاي پى دەبى كە بە يەك قوم
 ھەموو ھەناوم دا فەرەقىنى، جەلادىكىش بە خۇي و پەتىكى شىنى خىنكاندن و چەند
 كەسەك روو دەكەنە كۆشكەكەي تۆ، كە دەبىنن ھەردووكمان لەوى نىن سەريان سوور
 دەمىنى، (كادۆر) بۆ ئەوھى شا گومرا بىكات، چوو بوو لاي پىنى وتبوو گوايا تۆ بەرەو
 ھىندستان و من بەرەو مىسر رامان كەردو، ئەوئەندە ھەبوو ئەوانەي بۆ گرتنى من
 بەرەو مىسر رۆشتىبون منيان نەدىبوو تا بىناسن، ئەوانە ھەر بە شىو و تارىف بە
 شۆين مندا گەرابوون، رىكەوت وا دەبى لە سنوورى مىسردا تووشى ژنى دەبن كە لە
 بەژن و بالادا وەك من دەبى، لام وايە لە جوانىشدا لەمن جىوانتر دەبى، پىاوەكان
 دەبىگرن گومانىيان لەوھدا نابى كە ئەو ژنە ئەستارتىيە، دەبىگرن و دەبىيەنە بەردەم
 مۆيەدار كە چارى پىنى دەكەوى پىاوەكان بە ھەلە دەخات و توورە دەبى بەلام كە لە
 ژنەكە ورد دەبىتەو توورەيەكەي دەنشىتەو و دىتەو سەرخۇي، ئەو ژنە ناوي
 (مەيسوف) دەبى، ماناي ناوەكەي لاي مىسرىيان (جىوان تووشكە) يە بەراستى
 تووشكە دەبى، چەند چەتوون دەبى ئەوئەندەش لىزان و كارامە دەبى، مۆيەدارى خۆش
 دەوى و دەتوانى بەسەرىدا زال بى، وا دەكات مۆيەدار بە فەرمى بىكات بە ژنى خۇي
 و بىي بە شارژن، واى لى دى پەردە لەسەر تووشى و سەركەشى خۇي لابتەو و،
 ئەوھى بىھوى بەبى ترس و بىم بىكات، بۆ ئىوونە داواي لە گەورەي مۆغەكان كەردبوو
 كە لە بەردەمىدا سەما و سووردانى بۆ بىكات، كابراي مۆغە كەنفت و بە تەمەنا چوو
 دەبى، داواي لى دەكات كەلىتى ببوورى چونكە تواناي سەماي تىا نەمابوو، لەو
 كاتەو ركى لىتى دەبىتەو و بەخراپترىن جۆرى چەوساندەنەو دەيچەوسىنىتەو،
 ھەروەھا فەرمان بەسەر سەردارى مەيتەرەكاندا دەدا كە كىتكىكى ھەلوايى بۆ دروست
 بىكات ئەويش وتبووى ئەو كارى من نىيە و لەو جۆرە نىشانەدا سەرم دەرنەچى، بەلام
 ئەو لەسەر كەردنى مەكۇر دەبى، بەھەر حال كە كىتكەكەي بۆ دەكات لە جىياتى پاداشت
 سزا يەك توندى دەدات، چونكە قەراخىكى كىتكەكە تۆزى دەسووتى، پىاوە
 كورتىلەكەي بەردەستى لە جىياتى ئەو دەكاتە سەردارى مەيتەرەكان، بەوھش

راوه نەستابوو کاروباری سیاسی دەولەتی دابوو دەست یەکتە لێ خزمەتکارەکانی کۆشک، نا بەو جۆرە حوکمرانی ولات بەرپۆتو دەچوو، بۆیە خەلکی بابل بە داخ و تاسەرە یادی منیان دەکردووە.

شا تا بێنی پیاویکی راستەر و دەروون پاک بوو، بەلام کە فەرمانی کوشتنی نێمە دەکرد و ئەو ژنە میسریمی کرد بە هاوسەری خۆی، هەموو چاکە و پیاوێتیەکی دا بە دەم لیشاوی خۆشەریستی ئەو ژنە تووشە جوانووە.

کە رۆژی جەژنی پیرۆزە (مۆیەدار) هات بۆ پەرستگە (نەهرۆمەزدا) لەسەر لەپی روو لەبەردەم ئەو پەیکەرە دا، کە خۆم تیایدا هەشاردابوو، خۆی دا بە زەویدا و دەپارایەو کە خواکان یارمەتی مەسیووف بدەن، منیش لەناو پەیکەرە کە دەنگم بەرزکردووە و وتم: (خواکان گوێ لە پاشایەکی گومرا ناگرن کە ژنیکی ژیر و وریا بکوژی و یەکتیکی بیهۆش و نەفام بختە شۆتەکی).

مۆیەدار کە گوێی لەو دەنگە بوو - لەخۆ چوو و هۆشی لای خۆی نەما، چەند رۆژیکی پێ نەچوو مێشکی لای خۆی نامێنی، چۆن وای لێ نایەت، ئەو سروشی کە لەبارە ی گومرای خۆی و شیتی مەسیووفەو خستە ناو دلییەو دەبوو شیتی بکەن و هۆشی تێک بدەن، لە دواییدا بە تەواوی شیت دەبی. کە خەلک زانییان شا شیت بوو، هەموو لایان ناشکراوو کە ناسمان تۆلە منی لێ کردووتەو، هەر لەو کاتەو نیشانە یاغی بوونی خەلک لە هەموو لای دەستی پێکرد، ولاتی بابل بوو بە شۆینی ناژاو و کوشتن و برین و تالانکردن، جەردە و دز و درۆزن لە هەموو لایە کەو سەریان هەلدا، بەتالی و بێکاری هەموو لایەکی گرتەو و بابل بوو بە مەیدانی چەتە و هۆز و گرووپە جۆراوجۆرەکان، ئەوەندە ی پێ نەچوو یەکتە لێ گرووپەکان منیان لەناو پەیکەرە کەدا دەرهێنا و خستیانە سەر شانی خۆیان، کادۆری دلسۆز بۆ میسر بە شۆینتا هات بۆ ئەو ی بەرەو بابل بگەریتەو، سالاری ئۆرکانیا کە زانی ولاتی بابل بوو بە شۆینی ناژاو و کەس لەکەس نییە، پارتيکی لەولاتی کلدانیا دا پێکھێنا و هێرش کردە سەر لەشکری شا، مۆیەدار بەخۆی و لەشکریەو روبرووی بوو وە،

مۆبەدار بە برینداری مرد، ژنه چەتوونە تووشە کەشی لە گەل مۆبەدار بوو، ئەویش کەوتە ژێر سمی ولاغەکانی لەشکری کلدانییان و یەخسێر کرا، چارەپەشی ولاتی بابلی گرتەو، منیش لەشکری تۆرکانیا بە دیلیان گرتم و بۆیەختییە کەمی خۆم لە گەل مەیسووفدا بال بەست کراین و براینە بەردەم سەر لەشکر سالاری تۆرکانیا. کە ئەو سالارە هەردوو کمانی دی زانی من لە مەیسووف جوانترم، رەنگە پێت خۆش نەبێ ئەو راستییە بێتم منی لەریزی ژنەکانیدا دانا، پەیمانی دامی کە نزیکم نەکەوی تا پەلاماری شونیی کە خۆی دەیزانی ئەدا و نەگەرێتەو، گەلی هەستی بەلیقەوماویم دەکرد، هەر جۆر بوو هیچ پەيوەندیەك له نیتوان من و مۆبەداردا نەما، بەو زانیم بەرەو زەدیج نزیک دەبەو.

بەسەر ئەو هەموو ناز و گەورەیی و پایە بەرزیا چارەنووس خستییە داوینیی پیاویکی نەزان و درندە لە گەل ئەو هەموو پایە و سایەمدا رکم لێی نەدەبوو، لە پێشینانەو بیستوومە (ناسمان ئەگەر پایە و سایە بە یەکی بەخشی، ئەگەر پێی رازی نەبێ دەیری و ئەو کەسە دەکەوێتە خوارەو) منیش لافی جارام لێ دەدا کەچی سەرنج دەدەم بە چاوی کارە کەرێک تەماشام دەکەن، کابرای تۆرکانی هەر ئاوریشی لێم نەدەدایەو، گوێم لێ بوو بە پیاوێ رەشە خەساوێ کەمی خۆی دەووت:

(ژنیکی خراپ و بێشەرمە بەلام تۆزێ جوانە) لە گەل ئەوێشدا فەرمانی داو بوو کە بەرێزەو تەماشام بکری، لەخەو و خۆراکێشدا با یغم پێبدری بۆ ئەوێ رەنگ و رووخسارم بگەشتەو و بەکاری ئەو بێم بۆی بچمە پەردەو و پایەم بەرزیکاتەو! ناگادارم کردوو کە دەمەوێت خۆم بکوژم، ئەویش بەتەسەو وتی (کەس بە دەستی خۆی، خۆی ناکوێت، ئەو پەیی بەو بەردبوو من شتی وانا کەم بەلام مەبەستێکی ترم هەیە، لێم دوور کەوتەو، بەلام وەکو توتوییەك بختە ناور باخچەیی ئازەلانەو خستیمە ریزی ژنەکانییەو، ئای شازنی بابل تووشی چ چارەپەشی و لیتەوماوین بوو، ئای ئەو دڵی کە گیرۆدەیی ئەقینی زەدیج بوو چیت بەسەر هات).

كه ئەستارتىيە وتەكانى تەواو كرد زەديچ بە سەر چۆكىدا كەوت، ھەردوو ئەژنۆي
 ئەستارتىيە بە فرمىسكەكانى تەركرد. ئەستارتىيە بە سۆزەو سەرى پى بەرزكردەو و
 لەسەر چىرۆكى بەسەرھاتەكانى روويى و وتى: (بىرم لە چارەپەشى خۆم دەكردەو، چۆن
 ببووم بە يەخسىرى زەلامىكى درىندە و ھار، كرابووم بە ھاودەمى ژنىكى چەقەباز و
 تووش، دوژمنم بوو، ئەويش وەكو من لى قەوماو و دىل بوو، رۆژتيكىان بەيەكەو
 دانىشتبووين، بەسەرھاتى خۆي لە ميسر بۆي گىرامەو، لە نىشانە و خەسلەتى ئەو
 كەسە مەردەدا كە لە چنگ زەلامىك ويستبووى بيكوژى رزگارى كردووە ئەو كەسەم
 بە زەديچ وىناكرد، گومان لەویدا نەبوو كە تۆ ئەو كات چوو بووى لە (مەمفيس)
 بۆي. منىش ويستم پەنا بەرمە بەر (مەمفيس) بە مەيسوونم وت: (ئەي جوان
 مەيسوف، تۆ گەلئى لەمن گەش و جوانترى، لەمنىش بەتوانا و ياراي، دەتوانى
 ئەمير (ئۆركان)م بۆ تەفرە بەدى تا دەرفەت وەرېگرم را بكەم، ئەوكات دەتوانى بە
 ئارەزووى خۆت بەسەر ئەميردا زال ببى، لە ھەمان كاتىشدا بە راكردنى من لە دژىك
 رزگار ببى) مەيسوف رېگەي راكردنى بۆ ئاسان كردم، رۆژىك لەگەل خزمەتكارىكى
 ميسرىدا خۆم دەرباز كرد و بۆي دەرچووم، رېگەمان گرتە بەر تا نزىكى ولاى
 عەرەبان بووينەو، بۆ بەختى من رېگىك كە ناوى ئاربۇجاد بوو رېگەي پى گرتىن و
 منى رفاند و فروشتى بە بازارگانىك، بازارگانەكەش منى گەياندە ئەو كۆشكە كە
 ديارە، خاوەنەكەي ناوى (ئۆگۆلە) ئەو منى كړى بەبى ئەوې بزاسى من كىم، ئەو
 پياوھ جگە لە خواردن و خواردنەو شتىكى تری لا مەبەست نىيە، وا دەزانى تەنيا بۆ
 ئەو دروستكراو تاسكى پى بكات.

وادەزانى خوا بۆ ئەوې دروستكردووە لەسەرخوان دانىشى، لە زۆر خواردندا
 بووئە زەلامىكى تىكسەپراو، سەروينى بوو بە يەك، لە قەلەوى خۆيدا بە گران
 ھەناسە دەدات، كە دەخوات بە ھەردوو دەستى بەدەم خۆيدا دەكات، پزىشكەكەي
 لای وایە ئەو ھەموو خواردنە كە قوتيان دەدات دەتوانى ھەرسىيان بكات
 مەترسىيان لەسەر تەندروستى نىيە، ئەو كاپرايە، پزىشكەكەي واى خستووە

میشکیمو نه گمر باسلیکی کولارو به ناری گول بخواست نمو دهغزی له کۆل دهیتتهوه، نمو (ئۆگۆل)ه پەیمانی به ژنه یەخسیرهکانی داوه: نمو یان باسلیکی بۆ بدۆزیتسهوه له خۆی ماره‌ی دهکات، نمو تا ده‌بینی من تیکه‌لاویان نه‌بووم و نه‌مویستوه به‌و پایه بگم که نمو ان ئومیدیانه پیتی بگم، چەند لەم شۆتەدا به شۆتین تۆدا گەراوم هەر نه‌ندهش به‌شۆتین باسلیکدا گەراوم، ئەو خۆی گەوره چەند ستایشت بگم هەرکەمە، چونکه لەم شۆتەدا ئەم شادبوونه‌وت پیتی به‌خشییم).

نمو دوو دلداره، نمو دوو عاشقه گری نمو سۆزه‌ی که ده‌روونی برژاندیوون، چەند ده‌ره‌فته‌یان نه‌بوو بۆ یه‌کتری ده‌ری برن، نمو شۆتەدا به جوانترین و گەرمترین شۆه‌ی ده‌رپرین، هەریه‌ک گەنجینه‌ی ئەقینی خۆی بۆ نه‌وتیر ده‌رپری، نمو فریشتانه که کاریان به‌رزکردنه‌وه‌ی سۆزی دلدارانه، هەست و سۆزی ییگه‌ردی نمو دوو دلداره‌ی گەیانده‌ فەله‌کی ناهید.

ژنه‌کان به‌ ناویمیدی و ده‌ست به‌ تالی به‌ره‌و کۆشکه‌که گه‌رانوه و هیچ کامیکیان به‌ نه‌میری کۆشک شاد نه‌بوون، زه‌دیج به‌ره‌و کۆشکه‌که چوو، خۆی گەیانده‌ دیوان و له‌به‌رده‌م ئۆگۆلدا راوه‌ستا و وتی: (خوا نمو سازاره‌ رزگارتان بکات تا به‌ ژیا نیکی به‌ختیاری و کامه‌رانی بۆیت، گه‌وره‌م من پزیشکم بیستومه‌ خاوه‌ن شکۆتان نه‌خۆشه، من هاتووم باسلیکم بۆ هیتناوی، بۆنه‌وه‌ی که گه‌وره‌م نۆشی کرد نمو نه‌خۆشییه‌ رزگار ببی، من له‌ پاداشتا داواي خه‌لات ناکه‌م به‌لکو له‌ جیاتیدا له‌ گه‌وره‌م یه‌ک خواستم هه‌یه‌ بۆم جیبه‌جی بکات، خواسته‌کم نمو یه‌ چەند رۆژیک له‌مه‌و به‌ر دیلیکی بابلی هاتوه‌ ئیتره، گه‌وره‌م نازادی بکات، من ناماده‌م له‌ جیاتیی نمو بێم به‌ به‌نده‌تان نه‌گه‌ر گه‌وره‌م له‌ نه‌خۆشییه‌که‌ی رزگار نه‌بوو).

(ئۆگۆل) ده‌ستبه‌جی نمو زه‌دیج وتی قه‌بوولی کرد و نه‌ستارتییە سازاد کرد، دواي نازاریوونی له‌ته‌ک کاره‌که‌ریکدا به‌ره‌و بابل گه‌رایه‌وه، پەیمانی به‌ زه‌دیج دا له‌مه‌ گه‌یشته‌وه‌ بابل ده‌ست به‌جی هه‌موو هه‌والتیکی بۆ بنیتری، به‌ چ جۆر به‌یه‌ک شادبوونه‌وه‌ به‌هه‌مان جۆر له‌یه‌ک جیا بوونه‌وه‌ له‌ کتیبی پیروزی (زه‌ند نارێستا) دا

هاتووە (كاتى بەيەك گەيشتەن و لەيەك داپران گرنگترين كاتى ژيانن). خۆشەويستى نەستارتىيە لەدل زەديدا گەلئى لەو مەزنتربوو كە بۆى دەري دەبىرى، نەستارتىيەش گەلئى بۆ زەديج سووتاتر بوو تا ئەوێ كە لە ناوێ دەكولا و بە فرمىسك دەري دەبىرى، زەديج بە نۆگۆلى وت: (گەورەم ئەو باسلىكەى كە بۆتۆم هێناوێ وە نەبى بخورى بەلكو بە رىگەى هەندى كۆنى وردى ناديارەوێ دەچنە ناو لەشەو، خستوومەتە ناو كوندەيەكى ناوساوى فوودارەوێ، دەبى بە هەموو هێزىكتەو پاليدەى بۆ من منىش بە تووندى بۆتى دەگيرمەو، واتە توند بۆ لای من لى دە، منىش توند بۆ لای تۆ لى دەدەمەو، ئەگەر چەند رۆژى وا بكەى چاوت بە لەشى خۆت و هونەرى من دەكەوى).

لە رۆژى يەكەمدا بەنارەحەتى هەناسەى دەدا لە ماندوو بووندا لە هۆش خۆى دەچوو، لە رۆژى دووێدا هەستى كرد ئەو بارگرانييەى رۆژى يەكەمى كەمى سووك بوو، هەناسە سوارىيەكەى كەمبووتەو، لە رۆژى يەكەم خەوى باشتەر پىسا دەكەوت، هەشت رۆژى پێنەچوو هەموو هێز و سووكى لەش و گورج و وريايى جارانى بۆ گەرايەو، وەكو ئەو رۆژانەى جارانى لى هاتەو كە بە رۆژانى بەختيارى خۆى دەيزانن. زەديج كە زانى چاك بووتەو پىتى وت: ئەو يارى فەتولەين بسو تۆ كردت، گەورەم باسلىك لە سروشتدا دەس ناكەوى، شتىكى خەيالىيە، تەندروستى مرۆفە بە خۆگرتن و قەناعەت و كۆشش و وەرزشە، زانينى هونەرى تەندروستى كاركردن و رانەوستانە، ئەوێ وا دەزانى تەندروستى و چلىسى هونەر، ئەو خەيالە و هونەر نىيە، وەكو بەردى فەيلەسووفان^(۷) و كلوى نەستىرەكان و جادوى كاھينەكانە.

پزىشكەكەى (نۆگۆل) هەستى بەو كرد كە زەديج سەبارەت بەو بوو بە بقیەكەى گەورە و نانەرى، بۆيە لەگەڵ دەرماسازەكەى ناو كۆشكدا رىك كەوت كە زەديج بەرەو

۷- بەردى فەيلەسووفەكان: ئەو بەردەيە كە فەيلەسووفەكان بەخەيالى دايان نابوو كە

بەردىك هەيە لەهەر بەردىكى دىكە بخشيني دىكە بىتە زىر.

جیهانی نه مان رهوانه بکهن، لهوی باسلیک بدوژیتتهوه ناوا له جیاتی شهوی زه دیج
خه لات بکری چونکه نه میری کوشکی لهو ده غزه ی هه یوو رزگاری کرد، که چی
ده یانه وی بیکوژن.

ناوا پیلانی کوشتنی بو دانرا: خولک کرا بو سه رخوانیکی رازاوه، برپیار و ابو
ژه می دووه می خوانه که پر بکری له ژه هری برشت و له به رده می زه دیجا دابنری،
خوان رازاوه، به شی زه دیج پرکرا له ژه هری کوشنده، به لام به رله وی بجیتته سه
خوانه که، نامه یه کی له نه ستارویه به ده ست گه یشت، له مه درایه دهستی له سه
هه ردو پی هه لسا و خوانه که ی به جی هیتشت و رویشته. سه باره ت بهو جوړه
هه لوستانه زه رده شته پتغه مبه ر فرموویه تی (شهوی ژنی جوان بی له پیلان و
ته نگوچه له مه ی ژیان رزگار ده بی).

✽ ✽ ✽

زۆرانبازی

نەستارتیە بەرەو شاری بابل گەرایەو، مەردوومی بابل بە ھەموو چینیکیانەو
پیشوازییەکی گەرم و بە سۆز و پرتاسەیان کرد، لە بەرنەوێی ئەمیری ئۆرکانیا
کوژرابوو تەماھی و ئاسایش بەتایان بە سەر بابلدا کێشابوو، بابلیەکان بریاران داو
ھەر کەسیکیان کرد بەشای بابل دەبێ نەستارتیە مارە بکات، سوتند و پەیمانیشیان
داو: ئەوێ دەبێ بەپاشا و میردی نەستارتیە دەبێ مەردێکی وەھا بێ لەپایە و
نموودا لە نەستارتیە کەمتر نەبێ و نەھێلێ جارێکی تێ بابل بێ بە شوێن پیلان
گیران. دەشبێ لە پالەوانی و نازایەتی و بلیمەتی و زانیندا وینەیی کەم بێ، تا
جارێکی تێ بابل تووشی تەنگ و چەلەمە نەبێتەو. لە دەرەوێی شاری بابلدا
ستادیکی گەورەیان دروست کرد، دیواری کەم بە بەردی مەرمەر رازاندبوویانەو، جگە
لە دەرگای چوونە ژوورەوێی شا و شاژن و پیاو ماقوولان چەند دەرگای چوونە
ژوورەوێی تری ھەبوون لە ناوێ وەکو پیلێکانە شوێنی بینەران دروستکراو، کە
ئەوێ دادەنیششت بەرچاوی ئەوێ پاشەوێ نەگرت، ئەوانەیی کە زۆرانبازیان دەکرد،
دەبوو بە پۆشاکێ زۆرانبازی و پێچەکی پێویستەو بچن، لە دەرەوێی مەیدانەکەدا،
بۆ ھەریەکێ لەوانە خانوویەک دروستکراو، بۆ ئەوێ ھەر یەکیکیان کە نامادە
دەبن لەوێدا چاوەروان بن، نە کەس ببینن و نە کەسێش بیانبینی، بەشداریبووی ئەو
زۆرانبازیە دەبوو لەو مەیدانەدا بە بەرچاوی خەلکەو چوارجار بەنێزەکەیی چوار
سوارە کە بکەوین، ھەر کامیکیان توانی ھەموو دوژمنەکانی خۆی بکەوین، ئەو
دەبێتە سواری یەکەمی سەرکەوتە مەیدان و جەماوەر بریار لەسەر سەرکەوتنی
دەدات، ئەوێ سەرکەوت دەبێ رۆژی پاش ئەو سەرکەوتەیی بە پۆشاکێ زۆران
بازیە کەمێرە برۆا لەبەردەم کاهینەکاندا راوەستی و وەلامی پرسیار و مەتەلەکانیان
بداتەو، بۆ ئەوێ بزانی کە چۆن لە نازایەتیدا بە یەکەم دەرچوو، وەھاش لە

حېكمەت و زانينيشدا به يەكەم دەربچى، ئەگەر مەتەلەكانى پى ھەل نەھات نابىتە شا و ناچىتە سەر تەخت، لەو ھالەتەدا دەبوو بەشدارى زۆرانبازى و تاقىکردنەوى زۆرانبازىيەكە دووبارە بکاتەو، چونكە بابلىيەكان وایان دانابوو ئەوئى دەبىتە پاشا يان دەبوو ھەم نازاترىن و ھەم حەكىم ترىن كەس بى.

لەماوئى ھەلئىاردنى پاشادا، بە توندى پاسەوان لەسەر ئەستارتىيە دانرابوو، بۆ ئەوئى تا رۆژى زۆرانبازىيەكە كەس نەبىنى و گەت بە يەكەل نەدا و يەكەل ھەلئەنى و يەكەل تىر بىتەش بى، لە رۆژى زۆرانبازى و تاقىکردنەوئىدا دەبوو پەرچەم بەسەر روومەتیدا بدات.

كە برپار لەسەر ئەو درا، بەپەلە ئەستارتىيە بۆ خۆشەويستەكەى زەدىچ نووسى و جۆرى تاقىکردنەوئى بۆ روونكردەو و داواى لى كرد فرىا بکەوئى، نازايەتى و زانايى خۆى و ھا دەربجات كە كەسىكى دىكە نەگاتە ناستى. رۆژىك بەر لە تاقىکردنەوئى زەدىچ گەيشتەو رۆخى فورات، نىشانەكانى خۆى لە ناوئىشانەكانى بەشدارانى زۆرانبازەكاندا تۆماركرد، بە پىتى قانون دەم و چاوى خۆى داپۆشى و ناوى خۆى ناشكرا نەكرد، چوئە ناو ئەو خانوئى كە بۆى تەرخانكراوو، برادەرە خۆشەويستەكەى (كادۆر) دواى ئەوئى لە دۆزىنەوئى لە مىسر ھەراسان دەبى بۆ بابل گەرابووئە. بابلىيەكان بەو تاقىکردنەو دەيانويست يەكەل وەكو زەدىچ لە نازايەتى و دانايىدا بدۆزنەو و بىكەن بە شای خۆيان و ئەستارتىيە لى مارە بکەن، ئەستارتىيە كە زانى زەدىچ ھاتوئەتەو و ناوى خۆى بۆ رۆژى زۆرانبازى تۆمار كەردوئە، ئەستارتىيە بە دزىيەو تاسكلاوو قەلغان و زىتپۆشىكى مەحكەم و ئەسپىكى ئىترانى رەسەن و چاپووكى بە ھۆى (كادۆر) ھەو بۆ نارد، ئەوئى بەھەر جۆر بوو ئەو شتانەى گەيانە زەدىچ.

زەدىچ بەو خەلات و ديارىيانەدا ئەستارتىيە ناسىيەو، بەوناسىنەو ئەوئەندەى تر نوئىدى سەرکەوتن و بەخۆيدا پەرمەن لە دەروئىدا جەم بوون، بەيانى كە تىشكى زىزىنى رزانە ناو شارەو، خەلەك بەرەو ستادەكە روويان نا، شائىنىش لەزىر

سهیوانیکی رازاوه‌دا له شوئینی تایبته‌تی خۆیدا دانیشته، هه‌روه‌ها جه‌ماوه‌ری خه‌لک به‌ژن و پیاوه‌وه له‌هم‌موو چینی‌ک گه‌یشته نه‌وی و له شوئینی خۆیاندا دانیشته، سواره زۆرانبازه‌کان هاتنه ناو مه‌یدانه‌که‌وه، نه‌وه‌ی که ده‌هات ده‌چوو نیشانه‌که‌ی خۆی له‌به‌ر پیتی پیری کاهینه‌کاندا داده‌نا، نه‌وجا ده‌ویان^(۸) بۆ کردن نیشانه‌که‌ی زه‌دیج دوا نیشانه‌بوو ده‌وی به‌رکه‌وت، یه‌که‌م که‌س پیاوی بوو ناوی (ئیتزاد) بوو، پیاویکی ده‌وله‌مه‌ند و له خۆی رازی بوو، له وریاییدا گتله‌ پیاو و به‌ر ته‌سک و بێناوز بوو، نوکهره‌کانی هه‌لێان خه‌له‌تانده‌بوو که خۆی له‌و بو‌گاره‌ بدات، پیتیان وتبوو ته‌نیا تۆ شایسته‌ی ته‌ختی بابلی، نه‌ویش له‌ پرۆای خۆیدا وتبووی: ((راسته‌ پیاویکی وه‌ک من سه‌ری بۆ چقه‌ی شایی دروست کړاوه)) له‌به‌ر نه‌وه له‌ ته‌پلی سه‌ریه‌وه تابن چۆکی زریپۆش کردبوو، نیشانه‌که‌ی زریکه‌ی و نێزه‌که‌ی به‌ شریتی سه‌وز رازابوه‌وه، له‌مه‌ چوو مه‌یدانه‌وه به‌ هه‌لسووپانی مایینه‌که‌یدا بۆ خه‌لک ده‌رکه‌وت که نه‌وه نه‌و پیاوه نییه چقه‌ی شایی له‌سه‌ر به‌نری، که یه‌که‌م سواره بۆی چوو مه‌یدانه‌وه توانی بیه‌شوکتینی، که دوهم بۆی چوو توانی به‌ ئاسانی له‌سه‌ر کلکی مایینه‌که‌وه بیه‌خاته خواره‌وه و لنگاو قوچی بکات. ئیتزاد توانی سوار بیتته‌وه به‌لام به‌ جوړی چوووه سه‌رزینی مایینه‌که‌ی که هه‌موو بینهرانی هاورده‌ خه‌نین، که سواره‌ی سییه‌میش بۆی چوو پتیشه‌وه نه‌وه‌نده خۆی بۆ ماندوو نه‌کرد نێزه‌که‌ی بۆ به‌کاربیتنی، به‌لکو له ته‌نیشته‌وه تێپه‌ری و لاقی راستی گرت و له‌سه‌ر مایینه‌که‌ی فری دایه‌ خواره‌وه، و نه‌وانه‌ی که یارمه‌تی سواره‌کانی ناو مه‌یدانیان ده‌دا به‌ پتکه‌نینه‌وه چوون خستیان‌وه سه‌ر پشتی مایینه‌که‌ی.

که سواره‌ی چواره‌می بۆ چوو لاقی چه‌پی گرت و خسته‌یه خواره‌وه و له‌ناو لسی مه‌یدانه‌که‌دا گه‌وزاندی. نه‌وجا وه‌کو مردوویک له‌ مه‌یدانه‌که‌هه‌ر یه‌هه‌ر، به‌پیتی

۸- ده‌و وشه‌یه‌کی کۆنی کوردیه‌یه، مانای (القرعه‌) ی عه‌ره‌یه‌یه.

یاسا برابره نه شوئنه‌ی که بهو تایبعت بسو بۆشه‌وه‌ی نه‌وشه‌ره له‌وه‌ی بجه‌وتشه‌وه، له‌ره‌ی برده‌وه‌دا دله‌ی خۆ‌ی را ده‌دا به‌وه که ده‌بوت:

(ئوھ چ رەبازىيەكى سەخت بوو، جگە لەمەن كۆى بەرگەى دەگىرى!) سوارەكانى دىكەش ھەرىكە لە دەورى خۆيدا دەھاتنە مەيدانەو، ھەرىكەت كۆن پتەيست بوو بە ئەركى خۆى ھەلەسا، ھەبوو دوو سواری دەگلەند، ھەشبوو دەگەشتە سى جگە لە ئەمىرىك كەناوى (ئۆتەم) بوو كەس نەگەشتە چوار، كە سەرە گەشتە سەر زەدىچ توانى بە شىوہەكى سەپۆرتەنە چوار سوار بىەزىتى، ماوہ سەر ئەوہ بزانرى لە نىوان ئۆتەم، زەدىچ دا كۆى سەرگەوتوى يەكەم دەبۆ، زرى و نىشانەكەى ئۆتەم شىن بوون، ئەوہكەى زەدىچىش سەپى بوو، وانىستە ئومىدى سەرگەوتن لە نىوان سوارەى شىن و سواری سەپىدا دابەشە. دلى شارژىش لە لىدانەدايە، لە ناسمان دەپارپتەوہ كە رەنگى سەپى سەرەخات. ئەوجا لە نىوان ئەو دوانەدا پىنگەدادان بە شىوہەكى ناساى و ھونەرى دەستى پىكرد، بە رىكەپىكى سەرە نىزەيان بۆ يەكترى ناراستە دەكرد و ھەردوو كيان لەسەر زىنەكانيان نەجمان، ئەوہندە بە جوان رەكبەريان دەكرد واى لى ھاتبوو خەلكى بابل، جگە لە شارژن، ھەريان دەكرد ھەردوو كيان بىن بە پاشاى بابل، ھەردوو ماينەكان شەكەت بوون، ھەردوو نىزەكان شان لەو كاتەدا زەدىچ فەلىكى بۆھات: ماينەكەى خۆى لە دواى ماينەكەى ئۆتەم تاوداو لەپەر راوہستاو بازى داىە سەرپشتى ماينەكەى و لە پشەوہ ھەردوو دەستى بادا و خستىە خوارەوہ، لەو كاتەدا لە ھەموو لاىەكى ستادەوہ دەنگ بەرزبووہ و وديان وت: ((ئافەرىن سەرگەوتن بۆ سواری سەپى بۆشە)).

نۆتام بەم جۆرە خۆی دىيەمە تووپە بوو، شىرە كەي ھەلگىشا و بۆ زەدىچ چوۋە پىشەرە، ئەمەش لە ماينە كەي دابەزى و شىرە كەي ھەلگىشا، ئەمە تان ھەردووكيان رووبەرۋى يەكبونەتمە، جارىك تۈانا و ھىز زال دەبن جارىك گورجى و وريايى، ئەمەندە شىريان ئاراستەي سەرى يەكتر كرد، چى پەرەي تاسكلاۋە كانيان ھەبۈن بەدەم باۋەچۈن، چى مزمارى قەلغان و ئالقەي زرىكانيان ھەبۈن بە نووكەشەر بەرىن،

جارجار له يهك نالنگاره ده بون و جار جارش جيا ده بونهوه، وهكو دوو مار له يهك ده نالان، بروسكه و چه خماخه ي به يه كداني شيره كانيان دلي هم مواني هينابوه له رزين، جارجار زه ديج توژي ده وستا و ده ويست فيليك بدوژيتهوه، له پر به تنيشت ئوتام دا ده روا و ده يخاته سهرزه وي، چه كي ده كات و له سهر گازاري پشت ده يخات و رووتي ده كاتهوه و له سهر ي راده وستي، ئوتام له بهر ده ستيدا هوارا ده كات و ده لي: (نه ي سواره ي سپي رهنگ ته نيا خوت شايسته ي ته ختي بابلي).

شاژن نه ستارتيه لهو ساتمدا خهريك بوو له خو شيدا بال بگريتهوه، به پتي قانوني رمبازي ولاتي بابل ههردوو سواره براوه بو نهو خانوه ي كه بو ههريه كيكيان ته رخان كرابوو، له وي زامه كانيان تيمار ده كرا و، كه رولا له كان خزمه تيان ده كردن، به دور ي مه زانه نه گهر بووتر ي شاژن به كه رولا له كاندا خوراكي بو زه ديج نارد بي، دواي خواردن و ههواند نهوه لايان چول ده كرا بو نهوي نهو شهوه بهون و به ياني ههريه ك نيشانه ي خوي ههلبگري و بجيتهوه ناو ستاده كه و نيشانه كي له بهر ده م پيري كا هينه كاندا بو تاقي كرد نهوه و ههله تيان ي مه ته له كان ناماده بي، وتراوه كه سي عاشق كه م ده خهوي ههريه ك زه ديج عاشق بوو، به لام له بهر زور ماندو بوون له ناو خهوا نو قم بسو، كه چي (ني تو باد) له خانوه كي زه ديج هه نزيك بوو نهو شهوه نه خهوت، له نيوه شهو و گهر مه ي خهوا چوره ناو خانوه كي زه ديج، زري و نيشانه سپيه كي دزي و زري و نيشانه سه زه كي له شو تيدا دانا. كه به ياني خور گزنگي خوي په خش كرد (ني تو باد) به خوي و زري و نيشانه ي سپيه وه خوي گهيانده لاي پيري كا هينان و تي گهيانده كه نهو سهركه وتوه و نهويش نيشانه كان ي و ناماده يه له باره ي زانينه وه تاقي بگريتهوه، خه لك لهو پروا يه دا نه بون كه نهو سهركه وتوو بسوبي، له گه ل نه وه شدا سهركه وتني به ناو خه لكدا جاردرا له كاتي كدا كه هيشتا زه ديج خهو بهري نه دابوو، نهو جاردانه نه ستار تيم ي تروشي په شوكاندن و سهر سو پرمان كرد. به ياني زه ديج كه له خهو هه لسا زور درهنگ بوو، نيوه ي خه لك ناو ستاده كهيان چول كرد بوو، ني تو باد تاقي كر ابووه، زه ديج بو نهوي له شي خوي داپوشي ناچار بوو به زري و نيشانه

سەوزە کەى نىتۆبادەو بەجىتەو مەيدانە کە و لەبەردەم پىرى کاهىتاندە بۆ تاقىکردنەو راوەستى، زەدىچ بەو نىشانە سەوزەو کە گەيشتە ناو مەيدانە کە ئەو خەلکەى کە هيشتا لەوى مابوون بەتانە و تەشەر و پلاردانى سووکانە پىتسوازيان لى کرد.

ئەو سووکايەتییە بەو کرا تا ئەو کات بە کەسى تر نەکرا بوو، لە حەشەتدا لە پىش خۆيدا نەما و بە شىرە کەى خەلکە کەى لە خۆى دوور دەخستەو، لەو هەلۆستەدا حەيران و سەرگەردان بوو نەيدەزانی چى بکات، پىنى نەکرا لەو کاتەدا چاوى بە شاژن بکەوى، پىشى نەدەکرا داواى نىشانە سپىيە کەى خۆى بکات و بىسەلمىنى کە لىتى دزراو، چونکە نەگەر وای بکەردايە نەپىيەکانى شاژن ناشکرا دەبوون.

نىدى توو پەي و سازارى دۆ و دۆلە پراوکى لەسەرى کە لەکەيان کرد، دواى ئەو رووداوە، لە رۆخى رووبارى فوراتدا پىاسەى دەکرد و خۆى دۆلە دەکرد کە قەزا وای بۆ بپۆتە کە لە نەهامەتى و کلۆلى رزگار بوونى بۆ نەبى، ئەو کارەسات و رووداوانە کە بەسەريدا هاتبوون لەو ژنەيەو کە پىاوى کوپىرى گەرە نەبوو، تا ئەو شەوئى چەکى زۆرانبازيە کەى لى دزرا سەر تاپا هەمووى دەهيتانەو بەر چاوى خۆى، لەبەر خۆيەو دەيووت ئەو سووچى خۆم بوو چونکە چوومە ناو خەو و درەنگ رابووم، خۆ نەگەر کە مەر لەوئى کە نووستم بۆمەتايە، هەلبەتە دەبووم بە پاشاى بابل و مێردى نەستارتى، کەواتە زانين و رەوشت باشى و نازايەتى منيان تووشى کۆرەوئى کردووە).

زمانى دژ بە تواناى خوايى بەلای خراپەدا ترازە و وتى: (ديارە جيهان لە ژنير بارىکى قورسى قەزادايە) بى بەزەيانە و، بەبى رەحمانە ستم لە دانايان دەکات کەچى گەرمەستىر بۆ سوارانى سەوزە پۆش نامادە دەکات، ئەوئى زۆر بارى گران کردبوو، ئەو نىشانە سەوزە بوو بەهۆى ئەوئى تووشى ئەو سووکايەتییە بوو، لە رۆخى رووبارى فوراتدا پىاسەى دەکرد تووشى هەندى شتفرۆشان بوو، زرى و نىشانە کەى بە نرخە کەيان هەرزان پى فروشتن، بە نرخەيان جل و کلۆقچکەيە کى کرى.

بەر جلانهوه به كه ناری نمو رووباره دا كه پیاسه ی ده كرد گله یی ناراسته ی توانای یهزدانی ده كرد كه ستمه ی لی كردووه.

زه دیج به دهم پیاسه كردنمو له خو ی راهابوو، دی پیریک ریشی سپی بهرداوتهوه تا دهگه یشته بهر كه موری، كتیپکی به دهستهویه به باخموه لی ی ورد ده بیتهوه و ده بخوئیتتهوه، زه دیج له بهرده میدا راهوستا و بهر یزهوه سلاوی لی كرد و کرنووشی بۆ برد، پیرهش به نموود و شكۆمهندییه وهلامی سهلامه کی دایموه، زه دیج ناره زووی كرد له گهلیدا ناخافتن بکات، پرسیری لی كرد! نموه چ كتیپکه ته ماشای ده كهیت؟

پیره كه وتی: ((نموه كتیپسی قهزایه، دهتموی شتیکی لی بخوئیتتهوه؟. وای وت و كتیپه کی دایه دهست زه دیج، نمویش كه ته ماشای كرد له گهل نموهشدا گهل ی زمانی ده زانین یهك پیتی پی نه خوئیرایموه، نموه وای لی كرد فره تر ناره زووی بۆ زانینی نمو كتیپه ی بکرتتهوه. پیره ریش سپیه كه وتی: ((له ویناتدا خهم و کلۆلی بهدی ده كه م!)).

زه دیج وهلامی دایموه: (ناخ، نه گهر ناو همنام بکه یتموه نمو جا ده زانی بۆ خه مبارم). پیره كه وتی: ((ده کری بیم به هاوریت، نومیده سوودم لی بیینی، گهل ی جار توانیومه خو شی بخه مه ناو دلی کلۆلانهوه)). زه دیج له ناخموه ههستی بهر یتر و شكۆداری نمو پیره و ریشی و كتیپه کی ده كرد، له ناو وته كانیدا رووناکی ده دره وشایموه، كه باسی پرسى: قهزا، داد، رهوش، چاكه و خراپه، بیده سه لاتی مروشی ده كرد به شیویه کی رهوان و کاریگهرانه ی وها باسی ده كردن، وه كو سحر یکی به توانا زه دیجیان بۆ لای خو ی راده كیشا، بۆیه زه دیج تكای لی كرد كه تا ده گانه بابل لی جیا نه بیتهوه. پیاوه پیره كه وتی: ((منیش وام دهوی، به لام ده بی سوئندم بۆ بخو ی به (نه هرومه زدا) چیم كرد لی م جیا نه بیتهوه. زه دیج سوئندی خو اردوو پینكوه كهوته ری.

نیواره داهات رتبان كهوته كو شكی کی بلند و رازاوه، پیاوه پیره كه داوای میوانداری بۆ خو ی و زه دیج كرد، ده رگاوانه كه كه نیشانه ی سه لاری و نه جیبی پیتوه دیاربوو ده رگای بۆ كردنموه، شوینی خو اردن و ژووری خاوهن كو شكه کی پیشان دان وه مردوویانی به سه رۆکی خزمه تکاره كان ناساند، نمو جا داوای لی كردن بچنه سه ر خوانی خو اردن، له

كەنارىكى خوانەكەدا دانىشتن، خوارىنى خۇيان وەكو ھەر مىوانىكى دىكە خوارد، خزمەتكارەكان رووى خوش و مىھربانى و دەھەندى خۇيان بۇ نواندن، ئەوجا تەشتىكى زىرىنى بەياقوت و زومرود رازاۋەى بۇ ھىنان، بۇ ئەۋەى دەستى تيا بشۇن، ئەوجا برانە ناو ژورىك بۇ ئەۋەى ئەۋەى شەۋە لەۋى شەۋە بەرۋژ بىكەنەۋە، كە بەيانى ھات يەكەك لە خزمەتكارەكە ھاتە لايان بەھەرىيەكىيان پارچە زىرىكى پى دان و بەرىيە كىردن، لە كۆشكەكە ھاتنە دەرەۋە بەبى ئەۋەى خاۋەن كۆشكەكە يىت بەلا چاۋىك بىيىنى.

رىيان گرتە بەر، بەدەم رىۋە زەدىچ وتى: ((يىم وايە خاۋەنى ئەۋە كۆشكە ھەرچەند پىاۋىكى بە فىز و خۇيەزالزان بوو پىاۋىكى بەخەندە و نان بەدە بوو ھەرچۇرى مىۋان راگرىو)).

كەۋاى دەۋوت دى گىرفانى كابراى پىرە ناۋساۋە و شتىكى قەبەى تىايە، كەلىتى ورد بوۋە دى ئەۋە ئەۋە تەشتە زىرە بە ياقوت و رازاۋەى كە ئىۋارە دەستىان تىا شۋشت، دىۋىيەتى، لە پىشەۋە نەپىۋا دەنگ بىكات، بەلام سەرى سۈرما و دلتەنگ بوو.

تا نىۋەرۋى ئەۋە رۆژە رۋىشتن، تۋوشى خانۋىكى بىچۈك بوون، خانۋى پىاۋىكى دەۋلەمەندى رۇدبوو، پىاۋە پىرەكە بۇ چەند ساتىكى ھەۋانەنەۋە داۋاى مىۋاندارى كىرد، خزمەتكارىكى پىرى چىلكن و قۇ گىروازە پىشۋازىيەكى سارد و سىرى لى كىردن، بۇ ھەۋانەنەۋە بەردىنە ناو گەۋرىكى تارىكەۋە، ھەندى زەيتۋنى گەنىۋ و كەمى نانى رەق و خواردنەۋەىكى ترشاۋى لە بەردەم دانان. پىاۋە پىرەكە بەتام و چىۋىكى ۋەھاۋە خواردنى خۇى خوارد، ۋەكو خوارنەكەى شەۋى رابىردو بەدل و رەزامەندىيەۋە خواردى، خزمەتكارەكەش بە دىارىانەۋە راۋەستابو چاۋدېرى دەكىردن نەبادا شتى بىدن، نەگەر شتىكىان دى زوۋ بىيانكەتە دەرەۋە، ئەۋە دوۋ زىرەى كە ئەم بەيانىيە ۋەرى گرتىۋون كىردنە ناو دەستى كابراى خزمەتكارەۋە و سۈپاسى مىۋاندارىيەكەى كىرد، ئەۋە روۋى كىردە خزمەتكارەكە و پىتى وت: ((تكات لى دەكەم دەرەقمان بەدە دوۋ قەسە لەگەل گەۋرە و سەرۋەرت بىكەم)) كابراى خزمەتكار بەسەرۋەمانەۋە ھەردوۋكى كىردە ژورەۋە، پىاۋە پىرەكە روۋى كىردە خاۋەن مالاكە و وتى: ((ئەى گەۋرەم سەرۋەرم بىلانم لە خىزورى تۇدا و

کرۆنشت بۆ ده بهم، دهرفه تم بده سوپاسی نمو دههندی میوانداریهت بکه، بفرمویون نم تمشته زیرم لی وهریگرن بۆ نموهی بیته به یادگاری نمو چاکه و میهره بانیهت)، که نموهی وت و تمشته که به دیاری دایه کابرای رژده. نمویش که بریسکهی تمشته زتره که دی له خۆشیدا له هۆش خۆی چوو، بهلام پیاوه پیره که گوتی به سرسامی و بیتهۆشبوونی کابرا نهدا و تمشته کهی خسته بهر دهستی و هاوریکهی خسته شوین خۆی و هاتنه دهروه. زه دیج له کاری هاوله پیره کهی سهری سورما و وتی: ((باوه... من شتی سهر له تۆوه دهبینم، تۆ وهکو خه لکانی تر نیت، تمشته زتر له مالتی پیاوی خانه دان ده دزی و دهیده به کابرایه کی رژدی چاوچنۆکی وه ها که به سووکیهوه میوانداری کردین (!)). پیری ریش سپی هاته دهم و وتی: ((کویم بزانه: نمو پیاوه سه لاره وه نه بی له خانه دانی خۆیهوه پيشوازی میوانان بکات بۆیه وا ده کا تا خه لک بلین: به خوا پیاویکی نان بده و خانه دانه و خۆی پیشان ده دا لهو رۆژهوه ژیر ده بی و به خۆیدا ده چیتته وه نمو پیاوه رژده چلو کهش له مهردوا فیتر ده بی و ده زانی که ده بی چلۆن میوانداری بکات، سرسام مه به و پاشم کهوه...)).

زه دیج نم هه لوتسته سرگهردانی کرد، نهیده زانی هاوریتی گه وه ره ترین شیتته یان هاوریتی پایه دارترین فهیله سووفه؟ نه وهنده هه بوو کابرای پیره پر به دل و متمانه وه، قسه ی بۆ ده کرد، زه دیج سویندی بۆ خواردبوو که لیتی جیا نه بیته وه، به پیتی خۆیاندا چوون، به ره وه ئیواره رتیان کهوته خانوویکی جوان، خانوه که به دیوی ده ره وهیدا دیاریبوو نه له خانووی پیاویکی ده سبلاو ده چوو، نه له خانووی که سیتی رژد، خاوهن خانوه که فهیله سووفتیک بوو خۆی له خه لک دوور خستبووه وه بۆ نموهی خه ریکی حیکمهت زانی و دانایی بی، لهو چۆله واریه دا نه بیزار ده بوو نه ههستی به دلتهنگی ده کرد، حمزی له وه بوو لهو شرتنه دا میوانداری رتیواران بکات، نه له بهر نمو بوو خۆی بهزل بزانی، نه له بهر نمو ههش بوو له خۆی بایی بووی، که نمو دوو میوانه ی دی، به روویکی گهش به ده میانه وه چوو، بۆ ههوانه وه ههردوو کیانی برده نار ژووریکه راخراوه وه، دواي ماوه یه ک چوه لایان بۆ نان خواردن بردینه سهر خوانیکی پاک و رازاوه، له باره ی نمو گیچه ل و شۆر شانه مه که لهو

دوايهدا ولاتی بابلیان شله ژاند بوو به ترسموه قسه ی بۆ ده کردن، به وته کانیدا دیاربوو کسیتی دلسۆز و خهمله بهری ولاتی بابل، ناواتی بوو یه کیتی وه کو زه دیج به شداری لهو زۆرانبازیسه دوايهدا بکردایه بۆ نهوهی بی بهشای بابل، له دوییدا وتی: لییان گه پری نهو مهردوومه شایه نی نهو نین یه کیتی وه ک زه دیج بی به پاشایان)).

زه دیج که گوتی لهو قسه یه بوو له شهرمدا روومه تی سوور هه لگه پرا و برینه کانی کولانهوه، هه مر لهو جقاته دا قسه ی دیکه کران، هه رسی له سر نهو رایه بوون که نهوه ی له گهردووندا روو ده دات، به دلی نه هلی حیکمه ت روونادا، پیاوه پیره کش ده بووت وه نه بی خه لک له ویست و خواستی یه زدان ناگادارین، که حوکمیش به سر شته کاندایه ده دن به هه له حوکم ده دن، وه نه بی هه موو شتی بزائن، نهو جا قسه چروه سه رچلیسی، زه دیج وتی: (نای چلیسی چهند مه گیزیکی سامناکه)).

پیره که وتی چلیسی وه کو نهو بایه وایه که چارۆکه ی پاپۆر ده کاتهوه، هه ندی جاریش ده بیته هۆی نوqm بوونی پاپۆره که، له گه ل نه وه شدا پاپۆر بی نهو ناتوانی له شوین خۆیدا بهوولی، تۆ سه یرکه دلته نگي ده بیته هۆی تووړه بوونی مرۆڅ، جاری واش هه یه تووشی ده غزی ده کات، له گه ل نه وه شدا مرۆڅ ناتوانی بی لهو بژی، هه موو شتی له سر نهو نهو یسه بوونی بۆ مرۆڅ هه م خه تهره هه م زه رووریه و ده شی بی. قسه گه یشته سه رپرسی چیۆ: پیاوه پیره که سه لماندی که چیۆ خه لاتی خوایه، نهو وتی: (هه ست و بیری مرۆڅ له چیۆ و نازاره وه ده که مونه کار، هه مروه ها وتی که سیه تی مرۆڅ له دیدی نازاره کانیسه دیته دی).

زه دیج لهو هاوړیه ی خۆی سه ری سوپما بوو، نهو نیسه ناشینه ی کرد و نهو په نده پر به حیکمه تانه ش ده زانی، که ده مه ته قتی نهو شونه شینه تهواو بوو، خانه خوړکه هه ردووکي تا ده می ژووری نووستنه که میان رهوانه کردن و سوپاسی خوی کرد که نهو شهوه دوو پیاری دانا و زانای وه های کردنه میتوانی، به شیه یه کی میهره بانی و نه زاکه ت، به بی نهوه ی هه ستیان بروشکینی هه یره ک سه ری خه رچی دانی، پیاوه پیره که به نهواز شهوه خواخافیزی له خانه خوړکه ی کرد و وای تیگمیانده که به یانی بهر له هه له اتنی خوړ به رهو بابل ده که مونه ری، دا برانه که میان له سر خۆ و پر نه زاکه ت بوو، زه دیج له ناخه وه هه مستی

بهریزداری و پیارچاکی نمو خانه خوتیانهی ده کرد، که پیاره پیره که و زه دیج چونومه ناو
ژووری خموته که میان پتکه وه گه لی سوباس و ستایشی نمو پیاره یان لمسر نمو
میوانداریسهی کرد.

له نیوهی شو دابوو پیاره پیره که زه دیجی ناگادار کردوه که نامادهی رۆشتن بی، وتی
((بهرله وهی بهیانی خه لگ له خمو رابن ده بی، پهن دیک له پاش خۆمان بۆ نمو پیاره پاک و
دلسۆزه به جیتی بیلیم)) وای وت و چرایه کی به دهسته وه گرت و ناگرتی بهردایه خانووه که!
زه دیج ته زووی سمر سامبون وای راجله کان، هاواری کرد: نمو بۆ واده که! وستی
نه هیتلی نمو کاره قیزه ونه بکات، به لالم کابرای پیره زه دیجی به هیتکی وا به شوین خۆیدا
راکیتشا، له توانای کسدا نه بوو خۆی له بریدا رابگرت، زه دیجی به دواي خۆیدا راده کیتشا،
له وکاته دا خانووه که له ناو کلپه ی ناگرتا ده تویه وه، کابرای پیره له دوروه به ناستم و
ناسایی سهیری بلیسه ی ناگرت که ده کرد و دهیروت: (سوباس بۆ خوا نمو تا خانووی خانه
خوتیکم ناگر قوتی دا! نای نمو پیاره چمند به ختیار بو!).

که زه دیج نمو رووداوهی دی و گوتی لهو وتهیه بوو، وستی پتکه نینیکی فرمیتسکاوی
پر له حسره ت بکات و، له پیره بدات و به دژوتین بی شواته وه و لیتی جیا بیته وه،
له بهرنه وهی کهوتبووه ژیر باریکی قورسی جاویدا نییه وه نهیتوانی وا بکات، ناچار به دواي
کهوت تابزانی سهری له کویره ده ده چی، رۆشتن تارپنسان کهوته مالتی بیته ژینیکی
چاکه کار و بهرێز کورپکی چواره ساله ی جوان و رۆح سووکی خزمی له گه لیدا ده ژیا، نمو
کورپه تاکه نومیدی نمو بیته ژنه بوو، بیته ژنه که تابلیتی به جوانی میوانداری کردن که
بهیانی کاتی رۆشتنیان هات، بیته ژنه که دواي له کورپه که کرد تا سر پرده شکاوه که
پیشیان بکهوی، پهرینه وه به سر پرده که دا خه ترناک بوو شاره زایی دهیست، کورپه که بۆ
رینمایان پیشیان کهوت، که گه یشتنه سر پرده که کابرای پیره به کورپه که وت:

(داوهر ده مهوی پاداشتی چاکه ی پوره کهت بده مه وه، که کورپه که چوه بهرده می
پرچی سهری گرت و فری دایه ناو رووباره که مه، منداله که له ناو ناوه که دا هه ندی

ههلبهزین و دابهزینی کرد، له‌دوایدا له‌ناو ئاوه‌که‌دا نقوم بوو، له‌وتدا زه‌دیج خوایینی نه‌ما و به‌رووی کابرای پیره‌دا هاواری کرد:

((ئهی درنده‌ی تاوانبار، تا نیستا کهمی تاوانباری وه‌کو تۆم نه‌دیوه). پیره‌که پیتی وت تۆ سویندت خوارد که خواین له‌سهر نمو شتانه بکه‌ی که ده‌یانکه‌م، بزانه له ژیر نمو خانووه‌دا که ویستی یه‌زدانی سووتاندی گه‌غینه‌یه‌ک هه‌بوو به سووتاندنی بۆ خاوه‌نه‌که‌ی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، نمو میتر مندا له‌ش که ویستی یه‌زدانی به‌ده‌م ناویادا نه‌گهر بژیایه دوا‌ی ماهویه‌ک پوره‌که‌ی خۆی ده‌کوشت، دوا‌ی دوو سالی دیکه تۆشی ده‌کوشت.

زه‌دیج وتی: ((ئهی درنده‌ی بیره‌حم تۆ شه‌وه چۆن ده‌زانسی، گریان له‌ناو کتیه‌که‌دا وانوسراوه، نه‌ی به چ هه‌قی‌ک تۆ مندا لی ده‌کوژی که هیچ خراپه‌یه‌کی بۆت نه‌بووه؟)) له‌و کاته‌دا زه‌دیج نمو قسانه‌ی ده‌کرد و دی کابرای پیره ریشه سپیه‌که‌ی نه‌ما و روومه‌تی بوو به روومه‌تی گه‌غینه‌کی نوورانی، جله کاهیتیه‌کانیشی نه‌مان چوار بالی گه‌وره‌ی لی روان. زه‌دیج له‌بهر پێیدا به چۆکدا هات و وتی: ((ئهی په‌یامبه‌ری ئاسمان شه‌ی فریشته‌ی خوایی، که‌واته تۆ له بلندایی ئاسمانه‌که‌نوه هاتووی بۆ شه‌وه‌ی مرۆفی سه‌رگه‌دان فیر بکه‌ی که‌سه‌ری بۆ قه‌ده‌ری نه‌مر دانموتی)).

نمو پیره فریشته (جسراد) بوو وتی: (مرۆف به‌بی شه‌وه‌ی شت بزانی ده‌م له‌هه‌موو شتی ده‌دات، تۆ له‌هه‌موو که‌س زیاتر پتو‌یست بوو فیر بی).

زه‌دیج داوای روخسه‌تی لیکرد قسه‌ بکات، وتی: (من خۆم به گوناه‌بار ده‌زانم، به‌لام نایا پتم ده‌کری پرسیا‌رت لی بکه‌م، بۆ شه‌وه‌ی په‌رده‌ی دلم گه‌ردی گومان نه‌گری، نایا چاک‌کردنی نمو مندا له خنکاننده‌که‌ی چاکتر نه‌بوو؟)

جسراد وتی: (نه‌گهر خه‌یری تیا بوا‌یه و بژیایه و ژنی هاوردبایه، شه‌وکات خۆی و ژنه‌که‌ی له‌گه‌ل مندا له‌کانیدا ده‌کوژان).

زه‌دیج: (بۆ وا؟! دیاره تاوان و کویره‌وه‌ری به‌ بالایی مرۆفدا بپارون، بۆ ده‌بی به‌شی دانایان هه‌ر کویره‌وه‌ری بی؟).

جسراد وتی: (کسانی خرابه کار همیشه له کویره وهریدان، ثوانه دهردن کسانى دانایان پى تاقیده کرتومه، نوهی شمېره سهرچاوهی خمیره.

زه دیج وتی: (چی ده بی خمیر هه بی و شمېره له تمکدا نه بی).

جسراد وتی: (نموکات زهوی ده گوردرا به زهویسه کی دیکه، رووداوه کانش لمر شتیهی حیکمه تینکی دیکه به دواى یه کدا ده هاتن، نمو شتیهی حیکمه تینکی بالا یه که تمنیا له باره گای یه زداندا هه یه که خرابه نایگاتی، خوا چهنده ها گهر دوونی نه فراندوون که هیچ کامیکیان لهوی دیکه میان ناچیت، نمو جیاوازیسه نیشانهی توانای بیسنووری یه زدانه، دوو گه لا لمر نهم زهویسه، دوو گزی خپ له ناسماندا یه کیکیان لهوی دیکه میان ناچیت، همرشتی که له سر نهم گهر دوونه بچکوله یه که توی لمر له دایکبوی، هه موو شته کانی سمری به ترازووی خواستی یه زدانی سنگ و کیش کپاون، به پیی قانونی یه زدانی به توانا نه خشمیان بۆ کیشپاوه، خه لک وا ده زانن نمو منداله که به ناوه که خنکا، به ریکموت که وتوه ته ناو، یان پییان وایه ریکموت نمو خانووهی سروتاند، که چی ریکموت هه بوونی نییه، هه موو شتی له بمردهم تاقیکردنمه دایه، همرشتی تۆ وینای بکهیت یان سزایه، یان پاداشته یان له بمرده ستدایه، راوچییه که بیتنمه بهرچاوت، وای ده زانی کهس وه نمو داماو نییه.

(نه ره زمه زدا) تۆی ناره لای بۆ نوهی وا نمرانی کلۆله، نهی کهسی بی توانای به هیلاک چوو دست له کاری یه کیک تیره مه ده که پتویسته بهنده گی بۆ بکری). زه دیج وتی: (به لام... و شمی (به لام) که له دهم زه دیج دا تمواو نمبوو بوو، فریشته که به رهو ناسمان بهرز بووه وه، زه دیج بهر وودا کهوت و همر دوو دهستی بهنده گی و برپای به رهو باره گای (نه ره زمه زدا) بهرز کردنمه. فریشته که له شکمشانی ناسمانمه فرمانی پیندا: ((به رهو بابل بگهریتنمه)).

* * *

مهتەل

زەدیج بێ ئەوەی ناگای لەخۆی بێ ریتی بەرەو بابل گرتبوو بەرو، دەرۆشت وەکو
یەکیك هەورە تریشقه گێژێ کردبێ، لەو رۆژەدا کە هەموو بەشداربوانی
زۆرانبازییە کە، لە دالانیکێ گەورە کۆشکێکدا بۆ تاقیکردنەوە و هەلەتێنانی
مەتەلەکان و وەلامدانەوی کاهینی گەورە نامادە بووبوون، تەنیا سوارە ی خاوەن
نیشانە ی سەوز دیارنەبوو.

کە زەدیج لەشاری بابێدا دەرکەوتەو هەموو خەلک دەرەیان لێدا و لە دیتنی تیر
نەدەبوون، هەر بابا بوو مژدە ی گەرانەوی زەدیجی بەوانیتەر دەدا، هەموو لەدەو
ئاواتیان دەخواست ئەو بێ بەشای بابل، کابرای رۆژە کە چاری پێکەوت رووی لێ
وەچەرخان و رۆیی، ئەوجا خەلک زەدیجیان لەسەر شان نا و بردیان بۆ شوێنی
کۆبوونەوی سوارەکان و شوێنی تاقیکردنەوە کە، هەوائی گەرانەوی زەدیج بە گوتی
شاژندا درا، ئەویش کەوتە نێوان ترس و نومیئدەو، لەناخەو تەوشی گوشتی
دەپراوکیەکی خەمناک بوو، نەیدەزانی بۆچی زەدیج بێ چەکە و نیتوبادیش نیشانە
سپێهەکی ئەو پۆشیو، کە جەماوەر زەدیجیان دی نامادەبوو، هەرا و هۆریای
شادمانیان بەرزکردەو، بەلام جگە لەو سوارانە کە بەدیتنی جەماوەر بەشداریان لە
زۆرانبازییە کەدا کردبوو نەیان دەهێشت کەسی تر بچیتە ئەو شوێنە کە
تاقیکردنەوەکی تیا دەکرا.

زەدیج هاواری کرد و وتی: (لە زۆرانبازییدا وەکو ئەوانیتەر بەشداریم کردوو، بەلام
یەکیك لەناو بەشداربووەکاندا یە چەکەکی منی پۆشیو، هەتا بەراستی ئەوەتان بۆ
نیشبات دەکەم، تکایە دەر فەتم بەن کە بەشدار ی لە هەلەتێنانی مەتەلەکاندا بکەم،
کە زەدیج وای وت لە هەموو لایەک دەنگ بەرز بوو وە کە داخواییەکی

قه‌بوولبکری، راستگویی و متعانه و نمودی زه‌دیج هر له زوره‌وه له ناو دلی خه‌لکدا چه‌سپابوو، کاهیتی گه‌وره بهم پرسپاره ده‌ستی به تاقیکردنه‌وه کرد و وتی:

دریژترین و کورتترین و خیراترین و سستترین و توندترین شت که توانای دابه‌شبوون و دریژبوونه‌وی هه‌بی، له‌جیهاندا چیه؟. هه‌روه‌ها شه‌و شته به توندی بایه‌خی پی‌ده‌دری، به‌تونیش خه‌می بۆ ده‌خوری، بی نه‌ویش هیچ شتی دروست ناکری شه‌وی بچووکه له بیر ده‌بات و نه‌وی گه‌وره‌یه له یادی ده‌کات.. نه‌مه چیه؟.

ده‌بوو له پشه‌وه نیت‌یاد وه‌لامبداته‌وه، وتی من چیمه به‌سهر مه‌تل هه‌لپه‌تانه‌وه من شه‌نده‌م به‌سه به‌سهر نیت‌هی خۆم سه‌رکه‌وتووم.

هه‌ندی له به‌شداربووه‌کانی تر وتیان مه‌تل هه‌لپه‌تان به‌چه‌نسه هه‌ندی وتیان شه‌و شته زه‌ویه، هه‌ندیکی تریان وتیان شه‌و رووناکییه، زه‌دیج وتی: شه‌و زه‌مانه‌یه، چونکه هیچ شتی به‌نه‌دازه‌ی شه‌و دریژ نییه، چونکه پی‌وه‌ری ناواته‌کافان کورت ده‌کاته‌وه، بۆ که‌سی چاره‌روان سستین شته، بۆ که‌سی شادمان له‌خۆی خیراتر نییه، هه‌تا هه‌تایه دریژ هه‌یه به‌سه‌رکورتترین شتدا که چرکه ساته دابه‌ش ده‌بی، هه‌موو خه‌لک پشت گوتی ده‌خه‌ن، هه‌مووشیان خه‌م بۆ به‌ده‌ست چوونی ده‌خۆن، هیچ شتی‌لک له‌ده‌ره‌وه‌ی زه‌مه‌ندا ناکری، شه‌وی شایسته‌ی نه‌مری نه‌بی له بیر ده‌کات، نه‌مریش به‌کاری گه‌وره‌وه یاد ده‌کات.

ده‌نگ له‌هه‌موولا به‌رز بووه‌وه که زه‌دیج هه‌لپه‌تانا.

کاهینه‌که پرسپاریکی تری ناراسته‌ی سواره‌کان کرد و وتی: (شه‌وه چیه ده‌به‌خشی و سپاسی له‌سه‌رناکری، به‌هه‌یه‌که به‌مرۆ ده‌دری به‌بی شه‌وی بزانی چۆن پیتی دراوه، به‌مه‌ردوومی ده‌به‌خشی بی شه‌وی بزانی چۆن به‌خشراوه، له‌ده‌ست مرۆ ده‌رده‌چی بی شه‌وی ده‌سه‌لاشی تیا هه‌بی؟

هه‌یه‌کی شتیکی وت.

زه‌دیج وتی: شه‌و ژیانه، هه‌موو مه‌تل و معماکانی به‌و ئاسانییه هه‌لپه‌تان.

ئىتۆباد دەپووت: جا شت ھەيە لە ھەلھەتتەن ئىشە مەتەلەنە ئاسانتەبى، ئەگەر بىويستايە بە ئاسانى ۋەلامى دەدانەۋە. چەند پەرسىيەتە دىكە سەبارەت بەداد و چاكەى بالا و ھونەرى ھۆكمرانى كران، ۋەلامەكانى زەدىچ راستەين ۋەلام بوون، گوئى لى دەبو ھەندى كەس دەيانووت مەخابن خاۋەنى ئەو مەشكە و ئەو زانايە سوارىكى تەۋا نىيە.

زەدىچ وتى: (بەريزەكان! مەن لە مەيدانى زۆرانبايدا براۋە بووم، نىشانە سىپىيەكە مەن بووم، لەكاتى نووستىمدا بەريز ئىتۆباد بەروويەتە، لەوانەيە ۋاي زانىبى ئەو نىشانە سىپىيە بەو دەكەۋى تا نىشانە سەۋزەكەى خۆى، مەن نامادەم بەبەر چاۋاتانەۋە بەم جەلەى خۆم و بەو تەنيا شىرەى خۆم لەۋە دلىياتان بەكەم كە خاۋەنى نىشانە سىپىيەكە مەن بووم، لەگەل ئەۋەشدا ئەو بە ھەموو چەك نىشانە سىپىيەكەى كە دزى نامادەم بۆتان بەلىنم، بەريزان لەۋەش دلىياتان دەكەم ئەۋەى بەسەر ئەمىر (ئۆتام) دا سەرگەوت ئەۋە مەن بووم).

ئىتۆباد ھەرەشەكەى (زەدىچەى قەبوولكرد، چونكە لە خۆى دلىيابو بەو چەشنە بەسەريدا سەر دەكەۋى، ئەو بەو زىرى پۆشى و قەلغان و تاسكلاۋە و شىرەۋە، ئەۋەش لە تۆى كراستىك و شىرەكەۋە بىگومان بەسەريدا سەر دەكەۋى. زەدىچ شىرەكەى ھەلگىشا و دروشمى (بۆى شاۋن) راگەياندا، شاۋن بۆى دەروانى و لەناۋە لە نىشانە خۆشى و ترىدا دەكولا، (ئىتۆباد) شىرەكەى ھەلگىشا، نىكلامى بۆ شاۋن نەكرد. بەبى بايخانە بۆ زەدىچ چوۋە پىشە، بەكەجار شىرەكەى ئاراستەى تەپلى سەرى زەدىچ كرد، لاي ۋابو بە يەكەم. مەن سەرى دەكات بە دوو لەتەۋە، كەچى زەدىچ بە ئاسانى شىرەكەى لادا بە كارىكى ۋەھا بوو شىرەكەى ئىتۆباد بوو بە دوو كەرتەۋە، لەو كاتەدا زەدىچ ۋەك پەلنگ ھىرشى بىردە سەرى و، دوو لاقى گىرت و لەگەل زەۋىيدا تەختى كرد، ئەۋا نوۋكى شىرەكەى لە كۈنى زىرەكەيەۋە خستە سەر دلى و پىتى وت: (لەم گەرى چەكت بەكەم دەنا دەتكورم). ئىتۆباد خۆى بە چارەپەش دەزانى و دەنا چۆن كەسىكى بى چەك دەتوانى چەكى بكات!.

زهدیج یه کهم تاسکلاوه کهی له سهر کردهوه، نهوجا زرتیکی و قه لغانه کهی
هه مووی له بهر کردن و به نیشانه کهی خۆمهوه چوووه بهردهم شازن نهستارتیه و
نیکلامی بۆ کرد.

کادۆر توانی بهناسانی بۆ خه لکه که بهملینتی که نیشانه سپیه که له سه ره تاوه
نیشانه ی زهدیج بووه، لهوکاته دا خه لکه که بهیه که دهنگ بانگه وازیان به بوونی زهدیج
بهشای بابل بهرز کردهوه، به تایبه تی نهستارتیه، دوا ی نهو هه موو نه هاهمه تیانه ی
به سه ری داها ت نهو تا به دلداره کهی خۆی شاد بووه وه، که رای هه موان وابوو زهدیج
شایه نی نهو یه بیته هاوسه ری.

نیتوباد گه رایه وه ناو کۆشکه کهی خۆی که خزه تهکاره کانی به سه ره وه ناویان
دههینا، (زهدیج) یش چقه ی شاهانه ی له سه رنرا و به خته وه ر بوو، دهنگی فریشه
(جسراد) که پیتی وتبوو: (دهنکه بهردیکی ناو ساری لم بووه بهدرتیک) له ناو میشکیدا
دهزنگایه وه، زهدیج و شازن سوپاسی (نههرۆمه زدا) یان کرد له سه ر نهو گه وه یه که
بۆی ره خساندن.

زهدیج ژنه توشه جوانه که (میسوف) ی به ره ئلا کرد که به ناره زووی خۆی به سه ر
زهویدا بسووریتته وه، ناردی به شوین کابرای رتگردا (نه ربو جاد) پایه یه کی بهرزی له ناو
لهشکر پی به خشی و په یانیشی دایه نه گه ر رهوشتی سه ربازتیک شریف به گریته بهر
پایه ی بهر زتریکاته وه، به لام نه گه ر به گریته وه به ریلحه کۆنه کانی له سیداره ی بدات.
پیای به شوین سیتۆک و نه له مۆنای جواندا بۆ ناو قوولایی عه ره بهستان نارد، که
ها ت کردی به سه رداری بازرگانه کانی بابل، پاداشتی (کادۆر) ی براده ری به جوړیک
دایه وه له گه ل راستگۆیی و وه فاداریدا هاو جوت بن، کردی به نزیکترین هه قالی شا.
زهدیج له ناو پاشاکانی نهو سه رده مه دا به وه ناسر ابوو که هه قالیکی راستگۆی وه که
کادۆری هه یه، پیاهه کورتیه له لاله کهشی له بیر نه چوو، خیاوویکی جوانی به کابرای
راوچی به خشی، فهرمانی دا (نۆرکان) نهو خانووه ی نهو ژنه ی که لیبی داگیر کردبوو

بیداتهوه، به لām راوچییه که ببوو به فهیله سووف، جگه له خانووه زه وتکراوه که ی هیچی تری نه ویستهوه.

په ریزاد شهرمه زاریکی زۆر دایگرت و خۆی به خه جالته ده زانی نهوه بوو که زانی زه دیچ کویر بووه، ههزی له پیاوی کویر نه کرد. (نازۆرا)ش که په شیمانی خۆی کرد بووه گریان، نهوه بوو روژنیک له روژان ویستی بۆ یاره که ی لووتی ببری، زه دیچ به دیاری ناردن بۆ ههردووکیان نازاره دهروونییه کانیانی سووک کرد، کابرای رژدهش له داخدا ناو ههناوی بۆ گهن بوو، له خه مدا مرد.

دهولهتی بابل له سایه ی نارامی و شکۆمهندی خوشگوزهرانییدا لهو سهرده مه دا گهشایه وه، که نهو سهرده مه به باشترین سهرده می نهو کاته ی سهه زهوی ناسرا، چونکه خوشه ویستی و داده وهری هوکمرانییان ده کرد، خه لکی ولات هه موو سوپاسی زه دیجیان ده کرد، زه دیجیش ستایشی خواکانی کرد.

حه مه که ریم هه ورامی

۲۰۱۰ / ۳ / ۳۰

هه ولیر

ھەر جەننەدە سەنتەرى زەمىنى چىرۆكەمكە شارى بابلى دووھەزار سالى بەر لەزانىنە، ئەمدى ھەزەكەى فرەتر خەياللاوى
 كەردوودە ۋەك يەككەك لە چىرۆكەكەنى ھەزارو يەككەشەو، ئەوشتانە ھەموو كراون بە بازىيەندىكى پەر بەھاو گەردانە
 زەپرىن لەقۇلۇ گەردىنى خۆشەويستى راستەقىنە كراون. بى دىچى لەپال ئەو ھۆيانەشدا ھۆيەكى دىكەش كارى خۇى
 كەردىن كەبوونى يەككەك لەو دوو دلدەرە سەرەككەيەى ناو چىرۆكەكەنى، كە ئەو شازنەيە كەناوى (نەستارتىيە)يە،
 دوورنىيە ئەو شازنە بابلىيە ئەو شازنە نەبى كەشى بابلى باخجەى ھەلواسراوى بۇ دروستكرد، كە ناوى (ستارە)بوو،
 ۋەكو مېژوونووسان بۇى دىچىن خەلكى ناو شاخو چىياكەنى كوردستان بوو

ۋەزارەتى رۆشنىبىرى و لاۋان
 بەر بۆمبەرايەتى گەشنى
 رۆزنامەنوۋسى و چاپ و بلاۋ كەردنەو
 بەر بۆمبەرايەتى بلاۋ كەردنەو ھەولەنر
 دەرگاى نوپۇزىنەو بلاۋ كەردنەو ۋە مۇكرىيانى
 MUKIRYANI ESTABLISHMENT
 FOR RESEARCH & PUBLICATION
 www.mukiryani.com

۲۰۱۱